

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

СУЧАСНА МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА: ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
29 березня 2018 року**

УДК 341.1/.8(063)
ББК 67.412.1я431

Редакційна колегія:

Новікова Л. В., кандидат юридичних наук, доцент
Шамрасва В. М., доктор політичних наук, професор
Гавриленко О. А., доктор юридичних наук, професор
Григоренко Я. О., кандидат юридичних наук, доцент
Доценко О. М., кандидат юридичних наук, доцент
Застава І. В., кандидат політичних наук, доцент
Солових Є. М., кандидат політичних наук, старший викладач
Заварза Т. В., кандидат юридичних наук, старший викладач
Федорова Г. Ю., ст. лаборант з в/о

Адреса редакційної колегії:

61022, м. Харків, майдан Свободи 6,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки,
к. 264, тел. (057) 705-10-59, e-mail: inter_law@karazin.ua

С91 Сучасна міжнародна безпека: виклики глобалізації. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (29 березня 2018 року). – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2018. – 126 с.

УДК 341.1/.8(063)
ББК 67.412.1я431

До збірника матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції увійшли тези доповідей науковців, практичних діячів, викладачів та студентів, які займаються проблематикою міжнародної безпеки. Публікації висвітлюють теоретичні аспекти міжнародної безпеки; безпековий вимір практичного втілення національних інтересів держави на міжнародній арені, питання міжнародного публічного права у контексті міжнародної безпеки, а також зосереджено увагу на визначенні ролі та місця України у глобальній та регіональних системах міжнародної безпеки.

У збірнику збережено стиль, орфографію, пунктуацію авторських текстів. Відповідальність за зміст доповідей несуть автори цих доповідей.

**СУЧАСНА МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА:
ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**
(Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції)

ЗМІСТ

Denys Ganzha Confrontation in the South China Sea: causes and solutions	6
Stefan Kirchner China's Ambitions in the Arctic.....	9
Бобрышев Никита Михайлович Моделі міжнародної безпеки в умовах глобалізації: еволюція наукових підходів.....	11
Бутенко Анастасія Сергіївна Коллективная безопасность как вид международной безопасности	14
Гавриленко Олександр Анатолійович Мирне вирішення міжнародних спорів як засіб відвернення воєнної небезпеки у стародавню добу	17
Гоголь Млада Ростиславівна Інформаційна війна як аспект міжнародних відносин	21
Григоренко Яна Олександрівна Концепція безпеки згідно кодексу поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки	24
Доценко Олена Михайлівна Введення миротворчої місії ООН на Донбасі: проблеми та перспективи	26
Євсєєв Олександр Петрович Засудження сирійських військових злочинців національними судами іноземних держав як єдиний практичний шлях здійснення правосуддя для Сирії.....	29
Здоровко Сергій Федорович Застосування сили в миротворчих операціях ООН	33
Зінченко Олександра Ігорівна Соціальні мережі як джерела новітніх загроз інформаційній безпеці держави.....	40
Кадук Наталя Іванівна Безпековий вимір забезпечення інтересів Європейського Союзу на міжнародній арені	43

Коваль Валерій Петрович Законодавче забезпечення адміністративно-правового статусу військовослужбовців в умовах воєнного стану як чинник стабільності воєнної безпеки України	48
Маркова Єлизавета Миколаївна Захист зовнішньоекономічної діяльності держав як елемент міжнародної безпеки	52
Медяник Ганна Євгеніївна Ядерний фактор як елемент у системі загроз міжнародній безпеці.....	56
Меленцова Ольга Володимирівна Інформація та методи забезпечення безпеки	60
Мельник Сергій Миколайович Нормативно-правові засади удосконалення військового управління у контексті забезпечення воєнної безпеки України.....	62
Міненко Юлія Вадимівна Міжнародна миротворча діяльність України: проблеми і перспективи	66
Моисеева Яна Юрьевна Северокорейський кризис– угроза международной безопасности	70
Навроцький Олексій Олексійович Ювенальна юстиція в системі чинників забезпечення безпеки, прав і свобод дітей: зарубіжний досвід.....	73
Новікова Людмила Вікторівна Чернишова Лариса Олексіївна Державна політика економічної безпеки України в умовах впливу глобальних загроз.....	76
Олешко Олексій Миколайович Корупція у державній владі – загроза національній безпеці країни: морально-етичні аспекти	80
Передерій Олександр Сергійович Проблематика реалізації інституту антикризового управління у практиці державного будівництва України.....	84
Пожидаєва Ірина Ігорівна Проблема торгівлі людьми в діяльності шлюбних агентств як загроза дотримання міжнародної безпеки	88
Резніков Валерій Володимирович Яковенко Сергій Сергійович Співробітництво України та Угорщини: економічний та дипломатичний аспект	91

Солових Віталій Павлович Сталий розвиток як складова сучасної глобальної концепції безпеки	95
Солових Євгенія Миколаївна Російсько-українські відносини: подальші перспективи	97
Сологуб Юлія Сергеевна Реализация права на свободу слова как фактор, влияющий на международную безопасность	101
Файер Олена Анатоліївна Страховання як інструмент забезпечення економічної безпеки держави на національному та міжнародному рівнях	105
Філоненко Лілія Сергіївна Інформаційний тероризм як загроза глобальній міжнародній безпеці	107
Хоружа Аліна Володимирівна Щодо питання правомірності застосування гуманітарної інтервенції у міжнародному праві	111
Червяцова Аліна Олегівна Меморіальні закони та меморіальні війни в Європі	115
Шамраєва Валентина Михайлівна Система глобальної безпеки: принципи та механізми функціонування	117
Шевцов Владислав Сергійович Страховання кібер-ризиків як складова частина механізму підтримки міжнародної безпеки	121

CONFRONTATION IN THE SOUTH CHINA SEA: CAUSES AND SOLUTIONS

Denys Ganzha

A student of International Relations,
International Information and Security Department
V.N. Karazin Kharkiv National University
e-mail: denisganzha0@gmail.com

In this article authors going to analyse one of the biggest time bomb in the world – the conflict in the South China Sea. According to many war experts, analysts and even generals this problem could became unsolvable in the recent decades as we are facing the clash of interests of two most powerful international players in the world – China and the USA. The authors want to show you how this problem has even become possible, what is the current situation among one of the most important seas in the whole world and try to find the possible solutions to the biggest danger to the world peace.

The South China sea occurs to be the most important sea to the whole Southern and South-Eastern Asia. States and territories with borders on the sea (clockwise from north) include: China (including Macau and Hong Kong), Taiwan, the Philippines, Malaysia, Brunei, Indonesia, Singapore, and Vietnam. All of them have become one the biggest traders in the world in the recent decades and all of them use the sea for their import and export. Total commodity turnover in the South China Sea reaches \$5,3 trillion per year. The list of countries which transit their goods through the sea is intriguing: China, the USA, Japan, South Korea, Germany, the UK, France, Brazil, Singapore, India, Indonesia etc. For China 39% of its trade is made through this vital sea, for India its 30% and for the USA it is 5% [1]. The total transit through it is higher than through Panama and Suez channels combined. However, this is not the only reason why South China Sea is of the first importance to the world economy. According the US officials, the deposits of oil in the sea are estimated at 11 billion barrels and the deposits of natural gas are 190 trillion cubic feet. But, the Chinese government has calculated that there are 125 billion barrels and 500 trillion cubic feet respectively [2]. The latter important feature of the sea is fish, as more than 10th of the Earth's fish catch is done in the South China Sea. Virtually, who controls the South China Sea has a big influence on the whole economy of the world.

There are many countries which are interested in controlling this sea, so they try to claim their special right to control more territory of the sea. According to international law, every country has the right to claim up to 12 nautical miles from its coast as its territory and can claim an exclusive economic zone

extending up to 200 nautical miles for activities like drilling or fishing [7]. In the South China Sea you can find uninhabited Paracel Archipelago, which is known in China as the Xisha Islands and it is being under control of China, the Philippines and Vietnam. The country which controls all the Archipelago may expand its claim on the whole South China Sea. According to some historians, the conflict started in late XIX – early XX century, but the first real confrontation happened in 1959 when China tried to occupy the part of archipelago related to Vietnam by using fish men. After the unification of both parts of Vietnam, the archipelago issue became one of the biggest calls in this region. In the late 1980-s Chinese forces occupied the Spratly Islands and in 1992 Chinese government passed the law where they mentioned both archipelagos as inalienable part of China. After that, China has claimed that Indonesian islands Natuna are also Chinese. As you can see, China's imperial ambitions is the main cause of the conflict. In 2011-2012 Chinese, Vietnamese and Philippine's navy forces were ready to start the real war [6]. The Philippines brought an arbitration case in 2013 over the South China Sea to the Hague Permanent Court of Arbitration, eventually lodging 15 claims against China related to the U.N. Convention on the Law of the Sea – a critical piece of international law that both countries have ratified [3]. The Court has supported the Philippines claim and took most of the archipelago from China. However, Chinese authorities rejected to follow the decision. Instead of this, China is continually building man-made islands where they put their bases and navy forces. This fact shows that China is not going to give up on the sea and that it wants to overtake the whole South China Sea economic region.

We should also understand what brings the USA to this conflict when it seems to be local Asia problem. According to US navy doctrine, the freedom of sailing should be kept all over the world, including South China Sea [4]. As China wants to control every ship entered the South China Sea, this may become a huge problem to the US domination in the sea and the big call to the whole world. What is more, as we have already stated, 5% of US trade is made through this sea, so the economy of the US may suffer, too. Another reason which worries Americans, is the fact that many US allies may get under the control of China which will lead to the change of the Earth's polar of power.

International community has already been discussing this problem for quite a while and nobody is hiding the fact that we should be ready for the real war between China and the USA. Harry Harris, top US admiral in the Pacific Ocean and the new US ambassador to Australia told the Congress: "Judging by China's regional behaviour I am concerned that China will now work to undermine the rules-based international order, not just in the Indo-Pacific but on a global scale.

If the US does not keep pace [Pacific Command] will struggle to compete with the People's Liberation Army on future battlefields" [5]. Unfortunately, China is getting their forces for the new global war. This year the first Chinese destroyers J-20 were put on patrol. Their only aim is the American navy ships which locate enemy's forces in the sea. Without them, US navy is helpless.

What we should take to consideration is that China is not going to stop in its claims. China wants to become an empire and the world leader and it is making its steps forward it. They continually grow their presence in the South China Sea and they are not even planning to stop. The only way which may prevent confrontation may hide in the USA to step back from their principle on free sailing, but it is not even applying to US war doctrine and such thing will never happen. So, we should find the diplomatic solutions to the problem and they should be so strong that even Chinese government may not be able to ignore them. Economic sanctions, no support in the UN and global organizations will lead China to isolation and make it angrier. We should try to set up the dialogue, organize the working group on South China Sea including every country and corporation trading here. Only the compromise and the usage of the peace instruments may help us to achieve understanding between two biggest global players. Striving for peace is our aim.

References:

1. How much trade transits the South China Sea? [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://chinapower.csis.org/much-trade-transits-south-china-sea/>.
2. Saidi U. Here's why the South China Sea is highly contested [Электронный ресурс] / Uptin Saidi – Режим доступа: <https://www.cnn.com/2018/02/07/heres-why-the-south-china-sea-is-highly-contested.html>.
3. Rosenfeld E. Sweeping ruling against China will have lasting impact globally [Электронный ресурс] / Everett Rosenfeld – Режим доступа: <https://www.cnn.com/2016/07/12/south-china-sea-breathtaking-ruling-against-china-to-have-lasting-impact.html>.
4. Understanding the Freedom of Navigation Doctrine and China-US Relations in the South China Sea [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://chinaus-icas.org/wp-content/uploads/2018/01/FONOP-Report.pdf>.
5. Wilts A. US must 'prepare' for possible war with China, admiral warns [Электронный ресурс] / A. Wilts – Режим доступа: <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/us-military-china-admiral-harry-harris-pacific-regional-military-power-armed-services-committee-a8211466.html>.
6. Мосяков Д. В. Конфликт в Южно-Китайском море и возможные пути его разрешения // Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития. – 2013. – № 21. – С. 16–22.
7. United Nations Convention on the Law of the Sea [Электронный ресурс] –Режим доступа: http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf.

Scientific supervisor: H. Fedorova, lecturer at the Department of International Relations, International Information and Security

CHINA'S AMBITIONS IN THE ARCTIC

Dos. (Adj. Prof.) **Dr. Stefan Kirchner**, MJI, RA
Associate Professor of Arctic Law, Arctic Centre,
University of Lapland, Rovaniemi, Finland

Climate change is opening up the Arctic for a wide range of business activities. Competition over routes and resources has made the Arctic interesting for non-Arctic nations, such as China.¹ The most obvious way in which this is happening is through the increase in shipping in the Arctic Ocean, which is made possible by the reduction in sea ice coverage. When transporting goods between e.g. Western Europe and East Asia, the Northern Sea Route, along Russia's Arctic coast, is about 40 % shorter than the route around India and through the Suez Canal² and 60 % shorter than the route around Africa.³ While the route between Shanghai and Kirkenes is shorter than that between Shanghai and Rotterdam or Hamburg, the route between Shanghai and Piraeus is even shorter than the route through the Northern Sea Route. Given the relative successes in the fight against piracy in the Indian Ocean in recent years.⁴ the Arctic option might not be as relevant for China as many in the Arctic might believe, in particular in light of China's majority stake in the port of Piraeus.⁵ China's One Belt One Road (OBOR) initiative and the controversies surrounding it,⁶ already highlight, that the Chinese government does not have the best interest of local actors in the affected areas at the center of its concerns. Nevertheless does China have numerous economic interests in the Arctic, ranging from natural resources over trans-

¹ Teemu Palosaari, "The Amazing Race. On resources, conflict, and cooperation in the Arctic", in: 40 (4) *Nordia Geographical Publications NGP Yearbook* 2011, pp. 13-29, at p. 13.

² Arctic Bulk, *NORTHERN SEA ROUTE - the shortcut between Asia and Europe*. (no date), <http://www.arcticbulk.com/articles/forward/186/NORTHERN_SEA_ROUTE>.

³ *Ibid.*

⁴ Sandra L. Hodgkinson, "Current Trends in Global Piracy: Can Somalia 's Successes Help Combat Piracy in the Gulf of Guinea and Elsewhere?", in: 46 *Case Western Reserve Journal of International Law* (2014), pp. 145-160, <https://scholarlycommons.law.case.edu/cgi/view_content.cgi?article=1033&context=jil>, at p. 150.

⁵ Cf. Jason Horowitz / Liz Alderman, "Chastised by E.U., a Resentful Greece Embraces China's Cash and Interests", in: *New York Times*, 26 August 2017, <<https://www.nytimes.com/2017/08/26/world/europe/greece-china-piraeus-alexis-tsipras.html>>.

⁶ Cheang Ming, "China's mammoth Belt and Road Initiative could increase debt risk for 8 countries", in: *CNBC World Economy*, 5 March 2018, <<https://www.cnbc.com/2018/03/05/chinas-belt-and-road-initiative-raises-debt-risks-in-8-nations.html>>. See also Diane Desierto, "China's 'One Belt, One Road' Initiative: Can A Bilaterally-Negotiated 'Globalization 2.0' Internalize Human Rights, Labor, and Environmental Standards?", in: *EJIL: Talk!*, 16 May 2017, <<https://www.ejiltalk.org/chinas-one-belt-one-road-initiative-can-a-bilaterally-negotiated-globalization-2-0-internalize-human-rights-labor-and-environmental-standards/>>.

port to tourism. China has expressed an interest in the Arctic⁷ and in playing a role in decision-making on Arctic issues⁸ and outlined its policy in a White Paper published in January 2018.⁹

The neocolonial approach China has used elsewhere,¹⁰ however, is leading to concerns about the security implications of China's increasing role in the Arctic. While there is right now no concern over a direct military confrontation in the Arctic involving China,¹¹ China's new role in the Arctic can have security implications. The Arctic is perceived by Arctic nations as an area in which cooperation is vital in order to secure human safety. Cross-border cooperation in the Arctic has been working successfully for many years and across political and cultural divides. In short, the Arctic remains a difficult place to live in and one needs friends to survive. This is understood by decision-makers in the Arctic. It is less clear, if Beijing understands this. The Arctic is not a space like all others and China's track record on human rights both at home and abroad leads to concerns over the way China will treat human rights in the Arctic. This includes in particular the right to a healthy environment, cultural rights, both of which are understood by Arctic decision-makers to be relevant for human security in the Arctic.¹² Many who live in the Arctic, in particular indigenous communities, are dependent on a healthy environment. Extractive industries, tourism etc. threaten this essential element of human security in the Arctic. In so far, China might already pose a security risk in the Arctic. Even if this threat is not military in nature and likely only a side-effect of economic concerns on the part of the Chinese government, it is a real threat which must not be underestimated. Arctic nation States are under an international obligation to take positive measures to protect the human rights of the people who live in the Arctic. Understanding China's role in the new Arctic environment requires that Arctic States see the whole picture.

⁷ Eleanor Ross, "How China's Arctic Empire will upset the Global Balance of Power", in: *Newsweek*, 14 July 2017, <<http://www.newsweek.com/chinas-arctic-goals-620794>>.

⁸ Nengye Liu, "China's Emerging Arctic Policy", in: *The Diplomat*, 14 December 2016, <<https://thediplomat.com/2016/12/chinas-emerging-arctic-policy/>>.

⁹ The State Council Information Office of the People's Republic of China, *China's Arctic Policy*, 26 January 2018, <http://english.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm>.

¹⁰ See e.g. Brook Larmer, "Is China the World's New Colonial Power?", in *New York Times*, 2 May 2017, <<https://www.nytimes.com/2017/05/02/magazine/is-china-the-worlds-new-colonial-power.html>>.

¹¹ Michael Byers, *International Law and the Arctic*, 1st ed., paperback version, Cambridge University Press, Cambridge (2014), p. 254.

¹² See Palosaari, *supra*, p. 14.

МОДЕЛИ МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: ЭВОЛЮЦИЯ НАУЧНЫХ ПОДХОДОВ

Бобрышев Никита Михайлович

студент 3 курса группы УП-31

факультет международных экономических отношений
и туристического бизнеса

Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина

e-mail: nickbobrushev@gmail.com

Реалии современного мироустройства предполагают обилие разнообразных потребностей, возможностей и благ. Однако наряду с ними возникает немало вопросов, требующих конструктивных ответов, и немало проблем, требующих продуктивного разрешения. Действующая международная система ввиду воздействия различных факторов пребывает в состоянии динамизма. Динамизм предполагает развитие, а развитие может быть как прогрессивным, так и регрессивным. Чтобы обеспечить развитие прогрессивное, необходимо создать условия, которые послужат основой, базисом для её эффективного функционирования. Одним из важнейших таких условий является всеобщая защищённость акторов международных отношений – международная безопасность.

Очевиден также тот факт, что сегодняшний мир находится под необратимым влиянием глобализации, которая приобретает всё большее значение и всеохватывающий характер. Она стала неотъемлемой частью практически всей сферы деятельности человека в целом и сферы международных отношений в частности. Она стала тем явлением, что в конечном итоге приведёт всё человечество к желаемому процветанию, либо же к неминуемой гибели. Не утихают дискуссии, диспуты вокруг её положительных и отрицательных атрибутов, полемизируют о значимости её существования. Но отрицать объективное распространение процессов глобализации уже просто нецелесообразно.

Вышеуказанные положения делают актуальным для рассмотрения концепт, что признаёт исключительное влияние глобализации на современный мир и в связи с этим формирует принципы международной безопасности, вытекающие из этого явления. Речь идёт о глобальной модели международной безопасности. Но прежде чем перейти к её описанию, следует дать определения ключевым понятиям «международная безопасность» и «глобализация», которых придерживаются авторы.

Международная безопасность – система международных отношений, основанная на соблюдении всеми государствами общепризнанных прин-

ципов и норм международного права, исключая решение спорных вопросов и разногласий между ними с помощью силы или угрозы [3].

Как сказано выше, одним из основных процессов сегодняшней мировой политики и международных отношений является глобализация. Для нее характерно качественное усиление плотности и глубины взаимозависимости в экономической, политической, идеологической и других областях мирового взаимодействия. При этом «плотность» означает возрастающее количество, разнообразие и масштабы трансграничных взаимодействий, а «глубина» – степень, в которой взаимозависимость влияет на внутреннюю организацию обществ и обратно. Происходит «сжатие» мира и осознание его как единого целого [3].

Теперь перейдём непосредственно к описанию глобальной (или универсальной) модели международной безопасности. Приверженцы этого концепта придерживаются мысли о том, что международная безопасность может быть действительно достигнута только на глобальном уровне, если каждый участник мирового сообщества будет участвовать в её обеспечении. Следует уточнить, что эта концепция своим основополагающим фактором (сопряжённым с глобализацией) определяет формирование глобального общества. И можно указать три наиболее последовательные модели его становления: World culture (мир как культура), World Polity (мир как политика), World System (мир как система).

Теория World Culture принадлежит Роланду Робертсону, предложившему нам термин «глокализация». Он исходит из тезиса о том, что процессы глобализации происходят на двух уровнях – уровне доминирующей идеологии (научных, политических и других элит), где протекают интеграционные явления, вследствие чего мир становится единым; и на уровне широких масс, которые, напротив, регионализируются и теряют даже ту толику универсализма, что была добыта в эру процветания национальных государств. То есть глобализация как бы разделяет культуры на две: глобальную и конгломерат конфликтных локальных культур. Робертсон считает, что данный процесс в теории приведёт нас либо к объединению мира и глобальному обществу, либо к «архаизму» и «новому варварству» [2].

Следующая теория имеет название «World Polity» и принадлежит Джону Майеру. Он изображает будущую цивилизацию в качестве Мирового государства с единой политической системой (фискальным аппаратом, парламентом и т.д.), то есть со всеми признаками, относящимся к государству. Майер воспринимает глобализацию как рождение новой единой на-

ции, что преодолела этнические и сословные противоречия. Он считает, что глобальное общество будет приравняться к глобальной нации [1].

Теории «World System» присущи ярко выраженные черты марксизма. Её автор, Эммануил Валлерстайн, предполагает, что Карл Маркс был абсолютно прав в своих предсказаниях, и теперь на мировом уровне формируется глобальный капитализм. После окончательного завершения этого процесса, когда капитализм проникнет повсюду, глобальный пролетариат исполнит своё предназначение и совершит мировую революцию. Однако необходимым условием для «подлинного пролетарского интернационализма» является глобальное капиталистическое государство, которое столкнётся с множеством кризисов и непременно падёт. Глобальное же общество возведёт социализм и коммунизм на его руинах и будет коммунистическим [4].

Не смотря на значительные отличия этих учений, из них вытекает общая характеристика состояния международной безопасности в условиях глобализации и становления глобального общества. А именно значительное усиление взаимозависимости участников и функциональных сфер международной безопасности. Это приводит к тому, что национальная безопасность государств с каждым днём всё больше включает в себя глобальный аспект. Следовательно, взаимодействие внешних и внутренних факторов безопасности неуклонно возрастает.

Основные же различия этих концепций в сфере международной безопасности в современных условиях сводятся к следующему. По одной версии, создание глобальной модели безопасности возможно только тогда, когда все страны и народы будут разделять некий минимум общечеловеческих ценностей и возникнет глобальное гражданское общество с единой системой управления (World Polity, World System). Менее радикальный вариант сводится к тому, что подобная модель явится результатом постепенной эволюции уже существующей системы режимов международной безопасности и организаций при ведущей роли ООН (World Culture).

Подводя итог, нельзя не отметить тот факт, что эта модель международной безопасности довольно часто подвергается критике и упрекается в чрезмерном «утопизме», «романтизме» и проч. Зачастую подобные заявления исходят от антиглобалистов и сторонников многополярной модели безопасности. И следует признать, что глобальная модель предоставляет нам довольно много аспектов, вокруг которых можно и должно дискутировать. Ключевые спорные моменты, на наш взгляд, сводятся к воплощению национальных интересов государства в глобальной модели междуна-

родной безопасности и соотношению категорий гражданского общества и общества глобального в условиях современных процессов глобализации. Эти направления являются перспективным объектом научных исследований и сферой потенциального возникновения новых теорий и открытий.

Список использованных источников:

1. John W Meyer; John Boli; George M Thomas & Francisco O Ramirez. «World Society and the Nation-State». American Journal of Sociology. 103 (1 (1997)): 144–181. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/231174>.
2. Mike Featherstone, Scott Lash, Roland Robertson. Global Modernities. – SAGE, 1995-01-01. – 306 с.
3. Баранов Н.А. Лекция 2. Глобальный и региональный аспекты международной безопасности [Электрон. ресурс] // Режим доступа: <http://nicbar.ru/politology/study/kurs-osnovy-mezhdunarodnoj-bezopasnosti/216-lektsiya-2-globalnyj-i-regionalnyj-aspekty-mezhdunarodnoj-bezopasnosti>.
4. Валлерстайн Э. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире. Пер. с англ. П. М. Кудюкина. Под общей редакцией канд. полит. наук Б. Ю. Кагарлицкий – СПб.: Издательство «Университетская книга», 2001. – 416 с.

Научный руководитель: доктор полит. наук, проф. Шамраева В.М.

КОЛЛЕКТИВНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАК ВИД МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Бутенко Анастасия Сергеевна
студентка 1 курса группы УМИ–11,
факультет международных экономических отношений
и туристического бизнеса
Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина
e-mail: anastasia.butenko00@gmail.com

На сегодняшний день эта тема как никогда актуальна для Украины. Казалось бы, что наша страна находится в безопасности, но все мы знаем нынешнюю ситуацию – агрессия со стороны соседнего государства. Поэтому в реалиях сегодняшнего дня тема коллективной безопасности для нашей страны является довольно актуальной. То есть, для Украины возникает необходимость присоединения к одному из союзов, который бы обеспечил такую коллективную безопасность в современных условиях. Таким образом, этот союз может стать для нашего государства новым импульсом для создания партнерских отношений.

Для того, чтобы говорить о видах международной безопасности, нужно знать её первоначальное определение и принципы. Международная безопасность – это система международных отношений, основанная на со-

блюденнии всеми государствами общепризнанных принципов и норм международного права, исключая решение спорных вопросов и разногласий между ними с помощью силы или угрозы [1].

Международная безопасность непосредственно связана с социальными, экономическими, политическими, научно-техническими, демографическими аспектами развития общества, с состоянием и развитием его культуры, образования и воспитания, с духовной жизнью людей и включает в себя сложный механизм сохранения и развития ценностей и интересов населения страны [4, с. 228-229].

Существуют определённые принципы международной безопасности:

- 1) обеспечение равной безопасности для всех государств;
- 2) безусловное уважение суверенных прав каждого народа;
- 3) справедливое политическое урегулирование международных кризисов и региональных конфликтов;
- 4) укрепление доверия между государствами.

С нашей точки зрения, данные принципы являются довольно справедливыми. Страны равны друг между другом, и никакой доминации быть не может, то есть страны будут взаимно помогать друг другу, а не выдвигать какие-либо требования или проявлять агрессию.

Неотъемлемая часть международной безопасности - действенное функционирование закрепленного Уставом ООН механизма коллективной безопасности [3].

Основными способами обеспечения международной безопасности являются:

- 1) двусторонние договоры об обеспечении взаимной безопасности между заинтересованными странами;
- 2) объединение государств в многосторонние союзы;
- 3) всемирные международные организации, региональные структуры и институты для поддержания международной безопасности.

На всех этих принципах и способах обеспечения основываются и виды международной безопасности [3].

Существует много видов международной безопасности, одним из них является коллективный. Коллективная безопасность - система коллективных действий государств и обществ с целью защиты от внутренних и внешних угроз. Основывается на положении, что мир является неделимым и каждый член должен прийти на помощь другим дипломатическими средствами, экономическими акциями и в экстремальных случаях - военными средствами [2].

Коллективная безопасность включает систему мероприятий, направленных на поддержание международного мира, предотвращение войны, по предоставлению коллективного отпора агрессии и коллективной помощи.

Кроме того, обеспечение данного вида безопасности предъявляет к странам-участницам серьезные требования:

1) все государства должны безусловно принять существующее статус-кво и отказаться от применения силы в любых целях, кроме защиты своей территории.

2) все государства должны договориться о четком определении понятия «агрессия», чтобы при возникновении соответствующей ситуации между ними не возникали разногласия.

3) все государства, особенно крупные державы, должны быть готовы предоставить свои вооруженные силы или финансовые средства с целью предотвращения актов агрессии, даже если они не затрагивают их собственные интересы или даже им противоречат.

4) все государства должны активно противодействовать любому нарушению введенных санкций, которое было бы выгодно стране, признанной агрессором [2, 3].

Все вышеперечисленные требования обоснованы и разумны, каждое из них несет за собой последствия, и не важно, хорошие или плохие, главное, что справедливые.

Также выделяют два вида коллективной безопасности: универсальную и региональную безопасность. Универсальная коллективная безопасность основана на нормах, выработанных ООН, и, соответственно, все государства-участники должны подчиняться действиям и решениям ООН. А региональная безопасность характеризует состояние международных отношений в конкретном регионе мирового сообщества как свободное от военных угроз, экономических опасностей и т.п., а также от вторжений и вмешательств извне, связанных с нанесением ущерба, посягательств на суверенитет и независимость государств региона [5, 3].

Как было сказано выше, механизмом одним из институтов коллективной безопасности является Совет Безопасности ООН. Его операцию в 1991 г. против Ирака, совершившего нападение на Кувейт, можно рассматривать как пример успешного претворения в жизнь идей коллективной безопасности [2].

Подводя итоги, можно утверждать, что в силу того, что Украина не имеет достаточно экономического, военно-технического, оборонного по-

тенциала, достаточные финансовые и другие ресурсы, она не сможет полностью обеспечить индивидуальную безопасность, что диктует необходимость присоединения нашего государства к коллективным Союзам безопасности. Такой тип союза может обеспечить безопасное существование нашей страны, а Союз стран гарантирует защиту от внешней агрессии. Это, в свою очередь, будет способствовать безопасному развитию нашей страны.

Список использованных источников:

1. Баранов Н. Лекция о международной дипломатии [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://nicbar.ru/>.
2. Коллективная безопасность [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ronjatija.ru/node/3285>.
3. Международная и коллективная безопасность [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.e-reading.club/>.
4. Орлов А.С. Исторический словарь / А.С. Орлов, Н. Г. Георгиева, В. А. Георгиев. 2-е изд. – М., 2012 – с. 228-229.
5. Региональная безопасность [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://scicenter.online/>.

Научный руководитель: к.полит.н., ст. преп. Соловых Е.Н.

**МИРНЕ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ ЯК ЗАСІБ
ВІДВЕРНЕННЯ ВОЄННОЇ НЕБЕЗПЕКИ У СТАРОДАВНЮ ДОБУ**

Гавриленко Олександр Анатолійович,
професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
доктор юридичних наук, професор,
e-mail: o.gavrylenko@karazin.ua

Події останнього десятиріччя, пов'язані з активізацією втручання окремих держав до внутрішніх справи інших країн, що знайшло вираження у воєнних операціях Росії в Грузії, посиленні інформаційно-психологічного тиску сусідньої держави на нашу країну з метою дестабілізації соціально-політичної обстановки, активізації розвідувальної діяльності проти України, військовій підтримці радикально налаштованих рухів, актах агресії на Сході нашої держави, анексії Російською Федерацією території АРК, активного воєнного протистояння на території Сирії тощо, надзвичайно актуалізували питання припинення воєн та убезпечення в подальшому від воєнної небезпеки як для України, так і для світового співтовариства в цілому. Вже протягом тривалого часу як у вітчизняних, так і в зарубіжних

юристів не викликає жодних сумнівів той факт, що практика мирного вирішення міжнародних спорів як засобу відвернення воєнної небезпеки є продуктом тривалого історичного розвитку. Вона складається поступово, у процесі розвитку суспільної правосвідомості, з появою держав, по мірі формування їхніх зовнішніх функцій.

Традиційно під воєнною небезпекою розуміють незахищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства й держави від подій, явищ, процесів та інших чинників, які породжують загрози воєнного характеру, що має наслідком неможливість реалізації вказаних інтересів і за якої ймовірність війни суттєво зростає [1, с. 46]. Інакше кажучи, воєнна небезпека характеризує неспроможність міжнародного співтовариства, окремих держав до захисту їхнього суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності від посягань із застосуванням воєнної сили [2, с. 54]. Дотримання принципу мирного вирішення міжнародних спорів є важливою умовою та гарантією мирного співіснування держав. Застосування мирних засобів вирішення різноманітних конфліктів, які періодично виникають між державами, надає широкі можливості для забезпечення ефективного функціонування механізму відвернення воєнної небезпеки.

Ще у стародавню добу держави інколи почали зобов'язуватися розв'язувати конфлікти, які періодично виникали між ними, у мирний спосіб. Подібні зобов'язання вони зазвичай покладали на себе лише у межах двосторонніх договорів, що стосувалися окремих питань. Наприклад, вже в укладеному близько 1278 р. до н.е. договорі між фараоном XIX династії Рамсесом II та хетським царем Хаттушилем III сторони зобов'язувалися не ворогувати між собою («...У подальшому й до кінця вічності, відповідно до замислів великого правителя Єгипту, так само, як і великого князя країни хетів, бог не дасть, завдяки договору, статися ворожнечі між нами»), жити «у братстві і мирі» та не виступати збройно одна проти одної («...І повік не вступить великий князь країни хетів на землю єгипетську, щоб захопити майно її, і повік-віків не вступить Рамсес II, великий правитель Єгипту на землю хеттську, щоб захопити майно її») [3, с. 17-18].

У ще давнішому за часом договорі, який було укладено між двома шумерськими містами – Лагашем та Уммою, що датується близько 3100 р. до н.е., передбачалася недоторканність прикордонних ровів і каменів, а також мирне розв'язання конфліктів на основі арбітражу [4, с. 29]. Звичайно, укладення подібних договорів на практиці зовсім не виключало використання мілітарних засобів вирішення спорів, але вже сама фіксація подібних норм у тогочасних джерелах права свідчить про те, що іще у стародавню

добу закладалося підґрунтя для подальшого перетворення паростків добросусідських взаємин на непорушний міжнародно-правовий принцип.

Вияви подібної тенденції бачимо й в античній період. Вже Платон (427 р. до н.е. – 347 р. до н.е.) у відомому діалозі «Критій» вибудовував віртуальну модель мирного вирішення справ царями Атлантиди: «...Найважливішим було наступне: жоден з них (царів – О. Г.) не повинен був підіймати зброї проти іншого, але усі зобов'язані були прийти на допомогу, якщо б хто-небудь налаштувався повалити в одній з держав царський рід, а також за звичаєм предків спільно радитися про війну та інші справи» [5].

До нашого часу збереглися тексти міжнародних договорів у яких знайшов відображення принцип мирного вирішення різноманітних міжнародних проблем, котрі становили спільний інтерес. Так, в укладеному у 179 р. до н.е. [6, с. 47-48]. договорі про військовий та політичний союз між громадою Херсонесу Таврійського та царем Понтійської держави Фарнаком I [7, с. 27-35], окрім іншого, містилася норма, що покладала на сторони зобов'язання «не підіймати зброї» одна проти одної, в міру сил зберігати основи суспільного ладу та «не чинити... нічого такого, що могло б зашкодити народу...» обох країн [8, с. 24]. За терміном дії цей договір, як і абсолютна більшість міжнародних договорів того часу, очевидно, був безстроковим. Укладаючись, як правило, на невизначений термін, подібні міжнародні угоди діяли протягом досить тривалого часу, оскільки жодна зі сторін не наважувалася порушити їх, страшачись «гніву богів», іменами яких клялися, укладаючи договір.

Одним з поширених засобів домогтися укладення договору про мирне розв'язання міждержавного конфлікту у стародавній час було принесення однією стороною іншій так званих «дарів». Таку практику засвідчує, наприклад, декрет на честь заможного ольвіюполіта Протогена [9, №32], що відноситься дослідниками до часу не пізніше 213/212 р. до н.е. З нього видно скрутне становище Ольвії, яка потерпала від напору на неї пізньоскіфської держави та змушена була рятуватися від нападників «дарами» скіфським царям [10, с. 31].

В подальшому, у період раннього середньовіччя, зародки практики мирного вирішення міжнародних спорів, що почала складатися у попередній період, були призабуті. Широко відомий у другій половині XIX – на початку XX ст. фахівець у галузі міжнародного права, член Institut de France, заслужений професор Санкт-Петербурзького університету Ф. Ф. Мартенс зазначав, що середньовіччю загалом було притаманне «па-

нування кулачного права, насильств та свавілля». Однак, він констатував, що водночас, вже у межах цього періоду з плином часу попередня тенденція починає відроджуватися, «незважаючи на вказаний загальний характер середньовічних міжнародних відносин, у середні віки починають зароджуватися нові принципи та напрямки, які, розвиваючись мало по малу, приводять до нових ідей у галузі міжнародних відносин» [11, с. 25].

На основі зазначеного можемо констатувати, що в стародавню добу практика мирного вирішення міжнародних спорів лише започатковувалася. Саме наприкінці цього періоду раніше роз'єднані та здавалося б повик ворожі народи, які, за висловом М. О. Таубе, являли собою «справжнє стадо якихось хижих по відношенню один до одного звірів», почали об'єднуватися «у спільну родину трударів на загальній ниві прогресу людства» [12, с. 12]. Хоча відносно даного періоду й не можна вести мову про безумовне визнання та дотримання суб'єктами міжнародного права моделі мирного розв'язання конфліктів, усе ж, зважаючи на викладені факти та міркування, маємо можливість наголосити на поступовому становленні підвалин цієї імперативної норми поведінки суб'єктів міжнародних відносин, яка в подальшому набула якості критерію правомірності поведінки держав у міжнародному житті.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2011. – Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія: В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 648 с.
2. Пошедін О.І. Воєнна безпека України в контексті співробітництва з Європейським Союзом // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2014. – № 3. – С. 53-60.
3. Гавриленко О.А. Історія міжнародного права: хрестоматія-практикум для студентів напряму підготовки 6.030202 – «Міжнародне право» / О. А. Гавриленко, Т.Л. Сиройд, Л. В. Новікова. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 676 с.
4. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право: навч. посібник / Н. В. Пронюк. – К.: КНТ, 2008. – 344 с.
5. Платон. Критий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yuricamara.appspot.com/www.theosophy.ru/lib/krity.htm>
6. Соломоник Э.И. Каменная летопись Херсонеса. Греческие лапидарные надписи античного времени / Э.И. Соломоник. – Симферополь: Таврия, 1990. – 112 с.
7. Колобова К.М. Фарнак I Понтийский / К.М. Колобова // Вестник древней истории. – 1949. – № 3. – С. 27-35.
8. Гавриленко О.А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н.е. – перша половина VI ст. н.е.). Монографія / О.А. Гавриленко. – Харків: Парус, 2006. – 352 с.
9. Latyshev V. V. Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini graecae et latinae. Vol. 1. Ed. 2 / V. V. Latyshev. – Petropoli, 1916. – 594 p.
10. Гавриленко О. А. Особливості міжнародно-правових відносин між пізньоскіфською державою та античними полісами Північного Причорномор'я / О.А. Гавриленко

// Актуальні проблеми міжнародного права. Матеріали науково-практичного круглого столу (17 квітня 2015 року). – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – С. 30-33.

11. Мартенс Ф. Ф. Современное международное право цивилизованных народов. В 2 т. Т. 1 / Ф. Ф. Мартенс. – СПб.: Тип. А. Бенке. – 438 с. – С. 25.

12. Таубе М. А. История зарождения современного международного права (Средние века). – Т. 1: Введение и часть общая / М.А. Таубе. – СПб.: Типо-литогр. П.И. Шмидта, 1894. – 370 с.

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК АСПЕКТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Гоголь Млада Ростиславівна

студентка 3 курсу групи УМІ-31 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
e-mail: gmladochka@gmail.com

Роль інформаційних війн у міжнародних відносинах з кожним роком все зростає. У сучасному інформатизованому світі панування над інформаційним простором стає визначальним. Не дарма кажуть, що той, хто володіє інформацією, володіє всім світом. На сьогоднішній день держава, яка прагне бути повноправним суб'єктом світової політики, не може обійтися без розвитку інформаційно-комунікаційних технологій – основи, яка забезпечує відповідний статус на міжнародній арені. Однак, крім очевидних переваг, науково-технічний прогрес породжує нові загрози безпеці окремих держав і світового співтовариства в цілому. Стає все більш очевидною вразливість інформаційного простору, що доводить, зокрема, поява поняття «інформаційна війна». Інформаційна війна, або, як ще кажуть, інформаційне протиборство, зачіпає абсолютно всі сфери діяльності держави; вона має на меті знищення об'єкта не в фізичному плані, а в ментальному, тобто вплив на громадську думку, нав'язування чужих цілей та ін.

У зв'язку з вищевказаним, виникає питання визначення своєрідності та особливостей ведення інформаційного протиборства в сучасних міжнародних відносинах, що й становить мету даного дослідження.

Перш за все слід зазначити, що у самому загальному сенсі інформаційна війна – це будь-яка діяльність в інформаційному просторі в рамках деяких антагоністичних цілей [1]. Це може бути матеріальна перевага, рішення, що приймається людиною або групою людей тощо. Інформаційна війна розглядає інформацію як окремий об'єкт або потенційну зброю, як вигідну ціль.

Варто також зауважити, що інформаційні війни в сучасному світі ведуться без безпосередніх бойових дій. Тобто на відміну від «традиційної» війни, інформаційна – неперервна і проводиться не тільки під час збройної боротьби, але і в мирний час. Найчастіше населення країни, на яку спрямована інформаційна атака, навіть і не здогадується про це. У цьому випадку цілі інформаційної війни полягають у тому, щоб привести до зміни політичного режиму в державі або максимально послабити його. Сучасна «традиційна» війна потребує дуже багато ресурсів, не тільки матеріальних, але й людських, а інформаційні способи впливу – це чудова їй альтернатива, досить ефективна і не вимагає від агресора людських жертв. Повсюдне поширення використання мережі Інтернет дозволяє сучасним пропагандистам проникнути практично в кожен будинок. В сучасних інформаційних війнах активно застосовуються неетичні, «брудні» технології, які показують досить ефективний результат [4]. Таким чином, ведення інформаційної війни є однією зі складових політики багатьох держав. Бій за людські уми не є самоціллю, а відноситься до комплексу заходів по збереженню безпеки своєї держави або впливу на безпеку і громадян іншої держави.

Слід зазначити, що технології інформаційної епохи роблять оточення, в якому ведуться бойові дії, більш динамічним і непередбачуваним. Це робить національні економіки більш чутливими до глобального розвитку, підвищує культурну і політичну свідомість частини світового населення і підживлює радикальні рухи, які підштовхують світову фрагментацію і дестабілізацію. Все більше зростає необхідність захисту національних інформаційних ресурсів та збереження конфіденційності інформаційного обміну, бо на цьому ґрунті можуть виникати політична і економічна конфронтація держав, нові кризи в міжнародних відносинах. Тому не дивно, що проблема інформаційної безпеки з чисто спеціальної області переходить в область глобальної проблеми та область соціального захисту прав людей і суспільства.

На сьогодні все більш виразно визначаються контури інформаційної війни. Вона чітко проглядається в конфліктах XXI ст.: наприклад, у російсько-грузинському збройному конфлікті 2008 р., в якому грузинська сторона показала «майстер-клас» з ведення інформаційної війни, де інформаційне протиборство перестало бути другорядним фактором, гарним доповненням до «основних» подій і перетворилося в один з найважливіших механізмів [3]; у військових операціях американських військових і їх союзників в Сирії та Лівії з інтенсивною інформаційною підготовкою; в

«кольорових революціях» останніх десятиліть, де мас-медіа виступали і засобом створення інформаційного приводу, і потужним фактором їх розвитку. Більшість бойових дій в сучасному світі висвітлюються в ЗМІ таким чином, щоб показати необхідність ведення війни і сформуванню негативу у протиборчих сторін, а також ще більше посилити конфлікт. Нещодавні військові конфлікти в Сирії і Україні є яскравими прикладами цього [2].

Виходячи із викладеного можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку суспільства інформаційне протистояння в міжнародних відносинах є чимось звичайним та повсякденним. З настанням нового століття змінився характер протистояння між державами: простежується тенденція зміщення центру ваги з відкрито силових (військових і економічних) методів і засобів до прихованих, в тому числі інформаційних. Для багатьох держав інформаційна війна відноситься до комплексу заходів по збереженню безпеки своєї держави. Все більш ефективним інструментом зовнішньої політики окремих держав стають різного роду маніпуляції засобами масової інформації та інші інструменти для впливу та формування громадської думки. Не можна залишити поза увагою той факт, що протиборство спрямоване на дестабілізацію суспільства, руйнування його цілісності, підриву моральних засад, довіри та розколу в ньому. Таким чином, на сучасному етапі інформаційна війна уособлює собою війну цивілізацій за місце під сонцем в умовах скорочення ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Stein G. Information Warfare. *Airpower Journal*. Spring, 1995. URL: <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/airchronicles/stein.htm> (Last accessed: 19.02.2018).
2. Информационная война в современном мире. URL: <http://kak-bog.ru/informatsionnaya-voyna-v-sovremennom-mire> (дата звернення 20.02.2018).
3. Михайленко Т. А. Особенности информационной войны в современном мире на примере грузино-южноосетинского конфликта в августе 2008 года. *Государственное управление. Электронный вестник*. 2009. Вып. 19. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-informatsionnoy-voyny-v-sovremennom-mire-na-primere-gruzino-yuzhnoosetinskogo-konflikta-v-avguste-2008-goda> (дата звернення 20.02.2018).
4. Расторгуев С. П. Информационная война. – Москва: Радио и связь, 1999. – 416 с. URL: <http://evartist.narod.ru/text4/54.htm> (дата звернення 20.02.2018).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Доценко О. М.

* * *

КОНЦЕПЦІЯ БЕЗПЕКИ ЗГІДНО КОДЕКСУ ПОВЕДІНКИ СТОСОВНО ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ АСПЕКТІВ БЕЗПЕКИ

Григоренко Яна Олександрівна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна

В умовах зростаючого розвитку міжнародного співробітництва сучасних держав, ураховуючи невіддільний вплив процесів глобалізації, які відображаються на всіх сферах суспільної життєдіяльності та як зазначив В.Я.Таций, відкриваючи I Харківський міжнародний юридичний форум, «несуть за собою не тільки переваги, а іноді й небезпеку», питання, що стосуються окремих аспектів безпеки, особливо аспектів військово-політичної безпеки, набувають все більшого, можна навіть сказати всеосяжного значення.

Перш за все, необхідно позначити, що Кодекс поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки визначив необхідність розширення співробітництва у сфері безпеки, зокрема через подальше заохочення дотримання норм відповідальної та заснованої на співробітництві поведінки у галузі безпеки. Це свідчить про те, що держави повинні повністю поважати принципи, на підставі яких функціонує Нарада з питань безпеки і співробітництва в Європі, що втілені у Гельсінському підсумковому акті від 1 серпня 1975 року, а саме суверенна рівність, зокрема юридична рівність, територіальна цілісність та свобода і юридична незалежність; вільний вибір та розвиток політичних, соціальних, економічних та культурних систем; незастосування сили або загрози силою проти територіальної цілісності, політичної незалежності; непорушності територіальних кордонів; мирне урегулювання спорів та використання таких засобів як переговори, дослідження, примирення, арбітраж, судовий розгляд та інші мирні засоби на власний розсуд, включаючи будь-яку іншу процедуру урегулювання; невтручання у внутрішні справи іншої держави; повага прав людини та основних свобод, включаючи свободу думки, релігії, переконань та поглядів; рівність та право народів розпоряджатися власною долею; співробітництво між державами та сумлінне виконання зобов'язань державами згідно міжнародного права. Зазначені принципи як загальне і ціле співвідносяться із принципами міжнародного права. Але, слід звернути увагу на те, що «в умовах боротьби з міжнародним тероризмом загострюється спір між фундаментальними цінностями людського співбуття: сво-

бодою – з одного боку, та безпекою – з іншого». Кодекс поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки регламентує, що держави жодним чином не підтримують терористичні акти та вживають належні заходи для запобігання тероризму і боротьби з ним в усіх його формах. Держави у повній мірі співпрацюють у боротьбі проти тієї загрози, яку становить терористична діяльність шляхом виконання положень узгоджених між ними міжнародно-правових документів та зобов'язань з цього приводу. Порушення прав людини й основоположних свобод, а також інших зобов'язань у сфері людського виміру, миру і безпеки, яким загрожують прояви агресивного націоналізму, расизму, шовінізму, ксенофобії й антисемітизму потрапляють до орбіти міжнародного співробітництва, мирних міждержавних відносин, що спрямовані на створення здорових економічних та екологічних умов та з метою протидії зростанню напруженості, здатної привести до конфлікту та кризових ситуацій. У цьому разі важливого значення набуває не тільки забезпечення міжнародної безпеки взагалі, а й військово-політичної безпеки зокрема, як важливого елемента глобальної неподільної безпеки. Лакмусовою стрічкою, своєрідним індикатором у цьому разі буде слугувати військовий потенціал, який повинен бути співмірним з потребами держави у галузі безпеки.

Кодекс поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки задекларував політично зобов'язуючі норми та заклав певні концептуальні засади безпеки, які проявляються у визнанні принципів міжнародного права, на яких ґрунтується безпека; ужиття заходів для запобігання тероризму; заохочення у разі утримання від застосування сили або загрози силою; визначенні військового потенціалу на основі національних демократичних процедур з урахуванням законних інтересів безпеки інших держав та недопущення військового домінування; контролі над озброєнням, роззброєнням та зміцненням довіри, стабільності і безпеки як важливого елемента своєї неподільної безпеки; демократичному політичному контролі над військовими та воєнізованими силами, силами внутрішньої безпеки, а також розвідувальними службами і поліцією, як невід'ємної складової стабільності та безпеки; керівництві та комплектуванні збройних сил та їх підготовки і спорядженні в мирний та воєнний час здійснюватися згідно з положеннями міжнародного права. Тому можна вважати, що концепція безпеки згідно Кодексу поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки має політично зобов'язуючий характер та спрямована на розширення співробітництва у сфері безпеки.

* * *

ВВЕДЕННЯ МИРОТВОРЧОЇ МІСІЇ ООН НА ДОНБАСІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Доценко Олена Михайлівна

доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук,
e-mail: olena.dotsenko@karazin.ua

На сьогоднішній день конфлікт на сході України триває, незважаючи на ряд мирних ініціатив, спрямованих на його припинення, хоча інтенсивність бойових дій і зменшилась порівняно з 2014 роком. Як інструмент для встановлення стабільності та деескалації конфлікту, ідея залучення миротворців вперше була висловлена Україною ще восени 2014 року після підписання угоди «Мінськ-1». А у лютому 2015 року Україною до Ради безпеки ООН та ЄС було направлено офіційне звернення про розгортання на території України міжнародної операції з підтримання миру та безпеки, однак рішення про введення миротворчого контингенту так і не було ухвалене [7]. Проте, питання про направлення миротворчого контингенту сил ООН на Донбас знову стало предметом уваги після направлення Росією 5 вересня 2017 року Генеральному Секретарю ООН та голові Ради Безпеки ООН проекту резолюції про розміщення миротворців на Донбасі, а також оприлюднення 7 вересня 2017 року П. Порошенком під час його щорічного послання до парламенту, а потім підтвердження постійним представником України в ООН альтернативного плану України щодо потенційної миротворчої місії у Донбасі. Проте ключові питання діяльності місії на сьогоднішній день так і не були узгоджені, що унеможлиблює ухвалення рішення про розгортання на території Донбасу міжнародної операції ООН з підтримання миру та безпеки.

У зв'язку з вищевикладеним метою даної статті є визначення проблем, які виникають при визначенні ключових питань діяльності миротворчої місії ООН на Донбасі, а також можливих перспектив її введення.

Перш за все необхідно визначити, що позиції України та Росії щодо миротворчої місії на Донбасі значно різняться. Так, першим ключовим питанням, щодо визначення якого виникають суперечності, є мандат місії. Україна виступає за повномасштабну миротворчу місію, яка б могла сприяти поновленню миру та територіальної цілісності України [7]; Росія, в свою чергу, наголошує на тому, що метою місії є захист спостерігачів від ОБСЄ, а сили ООН мають бути озброєні тільки легкою зброєю [6].

Другим питанням, стосовно врегулювання якого виникають розбіжності у поглядах на місію між Києвом та Москвою, є місце розташування миротворців. Так, позиція України полягає в тому, що миротворча місія повинна діяти на всій території Луганської та Донецької областей, що не перебуває під контролем України, у тому числі на кордоні з Росією [7]; Росія ж пропонує розгортання сил ООН уздовж лінії розмежування [7]. В цьому аспекті необхідно зазначити, що 11 вересня 2017 року В. Путін під час розмови з канцлером ФРН А. Меркель повідомив про готовність Росії доповнити пропозицію щодо місії ООН на Донбасі можливістю охороняти спостерігачів ОБСЄ не лише на лінії розмежування, а й в інших місцях, де проводяться інспекційні поїздки [4], проте, в свою чергу, офіційний представник Міністерства закордонних справ Росії Марія Захарова заявила, що розміщення миротворців на всій території Донбасу буде перешкоджати здійсненню Мінських угод [7]. Отже, питання залишається невирішеним.

Третє проблемне ключове питання розгортання міжнародної операції ООН з підтримання миру та безпеки на Донбасі полягає у необхідності згоди сторін конфлікту. Проблема полягає саме у визнанні другої сторони конфлікту. Так, Україна не визнає Донецьку Народну Республіку та Луганську Народну Республіку стороною конфлікту та, як наслідок, не погоджується обговорювати параметри миротворчої місії з їх представниками, а Росія, у свою чергу, наполягає на тому, що Україна має узгодити параметри миротворчої місії з представниками Донецької Народної Республіки та Луганської Народної Республіки, наполягаючи на їх незалежності [7]. Отже, якщо Москва надасть згоду на місію, то це вона означатиме, що Росія опосередковано визнається учасником конфлікту, а якщо Україна погодиться на отримання формальної згоди республік, то це може бути сприйняте як певна легітимізація їх існування [5].

Також важливими питаннями, які потребують вирішення, є питання часу введення місії, її складу та кількості миротворців. Так, відповідно до пропозиції України, для розгортання місії ООН може знадобитися не менше 6 – 10 місяців, а контингент миротворчої місії ООН на Донбасі може становити 30 тисяч осіб, серед яких 20 тисяч безпосередньо «блакитних шоломів» та ще 5 тисяч поліцейських. Крім того, за попередніми домовленостями, місія має складатися з представників країн, які не входять до жодного безпекового союзу [2]. Зокрема, такі країни, як Фінляндія, Швеція, Білорусь вже погодилися взяти участь у миротворчій місії [3]. Також Київ висловлює позицію щодо того, що російський континент не має брати участі у миротворчій місії на Донбасі [7].

Отже, враховуючи вищевикладене, можна звернути увагу на те, що ключові питання щодо розгортання міжнародної операції ООН з підтримання миру та безпеки на Донбасі такі, як питання щодо мандату місії, території розміщення миротворчого контингенту, часу введення місії, її складу, кількості миротворців, а також згоди сторін конфлікту на її введення є на сьогоднішній день проблемними та потребують узгодження.

Що стосується позиції міжнародного співтовариства щодо введення миротворчої місії ООН на Донбасі, то слід зазначити, що в цілому схвальна позиція щодо прагнення Росії взяти участь у діалозі по миротворчим силам не була позбавлена критики стосовно того, що місія повинна мати якомога ширший мандат для забезпечення миру та безпеки на всій території Донецької та Луганської областей, що непідконтрольні Україні та на українсько-російському кордоні [7].

Слід зазначити, що актуалізація питання введення миротворчого контингенту на Донбас демонструє прагнення до мирного врегулювання конфлікту, проте у зв'язку з наявністю великої кількості суперечностей між Україною та Росією з ключових питань, висловлюються позиції щодо малоймовірності фактичного розгортання миротворчої місії. А в разі, якщо рішення все ж таки буде ухвалене, то для введення місії потрібен час, що може призвести до заморожування конфлікту, а не швидкого та успішного його вирішення [7]. Слушною є й думка про те, що миротворча місія на Донбасі може стати гарантом виконання Мінських угод [1]. Також в аспекті можливих перспектив залучення миротворців необхідно зазначити, що Голова МЗС Німеччини Зігмар Габріель заявив, що ідея про введення миротворчої місії ООН є «одним з небагатьох реалістичних варіантів», щоб досягти певного прогресу у припиненні насильства. Причому останній зауважив на можливості послабити санкції щодо Росії у разі досягнення згоди щодо введення миротворчого контингенту на Донбас [3]. Крім того, діяльність миротворчої місії ООН сприятиме ефективній роботі неозброєної спеціальної моніторингової місії ОБСЄ.

Таким чином, введення миротворчої місії ООН на Донбас на сьогоднішній день стикається з проблемою неузгодженості щодо ключових питань її діяльності, що унеможливорює прийняття рішення про початок її розгортання. Проте, слід зазначити, що у разі ухвалення такого рішення, залучення миротворчого контингенту ООН могло б стати дієвим механізмом деескалації конфлікту, встановлення миру й стабільності в Україні. Але, варто звернути увагу на те, що для розгортання миротворчої місії та отримання реальних результатів від її проведення потрібен певний час, тому

говорити про можливість швидкого вирішення та припинення конфлікту зарано.

Список використаних джерел:

1. Бутко Х. Віктор Гвоздь про перспективи миротворчої місії ООН на Донбасі. *Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел»*. 21 лютого 2018. URL: <http://bintel.com.ua/uk/article/02-21-interview/> (Дата звернення: 24.02.2018).
2. Введення місії ООН на Донбас. У Порошенка назвали можливу кількість миротворців. *Тиждень.ua*. 23 лютого 2018. – URL: <http://tyzhden.ua/News/209921> (дата звернення: 26.02.2018).
3. Перспективи введення миротворців на Донбас: хто вже погодився. *Новое время*. 19 лютого 2018. – URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/perspektivi-vvedennja-mirotvortsiv-na-donbas-khto-vzhe-pohodivsja-2452731.html> (дата звернення: 25.02.2018).
4. Рудь І. Питання миротворчого контингенту ООН на Донбасі: позиції сторін та оцінки експертів. *Україна: події, факти, коментарі*. 2017. № 17. С. 34–40. – URL: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3056:chibude-na-donbasi-mirotvorchij-kontingent-oon&catid=8&Itemid=350 (Дата звернення: 24.02.2018).
5. Шелест Г. Усі деталі миротворчої місії: яка битва чекає на Україну в ООН. *Європейська правда. Міжнародна безпека та євроінтеграція України*. 07 вересня 2017. – URL: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/09/7/7070625/> (Дата звернення: 24.02.2018).
6. Anna Maria Dynier, Daniel Szeligowski. Prospects for a UN Peacekeeping Mission to Donbas. *Bulletin of the Polish Institute of International Affairs*. 5 October 2017. No. 94 (1034). – URL.: https://www.pism.pl/files/?id_plik=23610. (Last accessed: 24.02.2018).
7. Vasyl Mykhailyshyn. A chance for peacekeepers in eastern Ukraine? *New Eastern Europe*. December, 19, 2017. – URL.: <http://neweasterneurope.eu/2017/12/19/chance-peacekeepers-eastern-ukraine/> (Last accessed: 25.02.2018).

ЗАСУДЖЕННЯ СИРІЙСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНЦІВ НАЦІОНАЛЬНИМИ СУДАМИ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ ЯК ЄДИНИЙ ПРАКТИЧНИЙ ШЛЯХ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ДЛЯ СИРІЇ

Євсєєв Олександр Петрович

кандидат юридичних наук, доцент,
науковий консультант судді Конституційного Суду України

Сирійська криза, що вибухнула в березні 2011 року після масових революційних виступів, має безліч вимірів. Вона може бути розглянута у зовнішньополітичному контексті – як предмет доручення безуспішних зусиль дипломатів чи не з усього світу. Вона може бути розглянута в суто військовому ключі – з точки зору оцінки цілей і наявних засобів їх досягнення у учасників збройного конфлікту, що протистоять один одному. Нарешті, вона може бути розглянута у внутрішньополітичному контексті – в аспекті

з'ясування того, як бойові дії, що ведуться протягом семи років, вплинули на позиції основних політичних акторів (правлячої партії БААС, родини Асадів, «поміркованої опозиції» і т. і.). Але є ще одна, міжнародно-правова площина розгляду даної проблеми, якій і буде присвячена ця публікація.

Слід зазначити, що збройний конфлікт у Сирійській Арабській Республіці (далі – САР), який спричинив численні жертви, давно вже перетнув певний «поріг серйозності», аби привернути до себе увагу міжнародного правосуддя. Так, за попередніми даними, в сирійській війні згинуло близько півмільйона людей (з них 180 тисяч – цивільного населення), чотири мільйони стали біженцями, ще сім з половиною мільйонів – вимушено переміщеними особами всередині країни. Додамо до цього близько двох тисяч чоловік, які потонули під час спроби дістатися материкової Європи. Необхідно також враховувати, що чи не кожен день ці цифри змінюються у сторону збільшення.

Численні неурядові організації, що працюють у Сирії, склали навіть своєрідний анти-рейтинг головних порушників (англ. big sinners) прав людини і міжнародного гуманітарного права в ході бойових дій. Так, перше місце займають Сирійські збройні сили, включаючи добровольчі «Національні сили оборони», на частку яких припадає 78,8% всіх військових злочинів. Друге місце належить «Вільній сирійській армії», яка здійснила 12,5% злочинів. І тільки третє місце займають ІДІЛ і екстремістський рух «Аль-Нусра» з 3,4%. Нарешті, четверте і п'яте місця розподілилися між Військово-космічними силами РФ (2,6%) і силами міжнародної коаліції під керівництвом всюдисущих США (менше 1%).

Очевидно, що міжнародне правосуддя може мати місце лише там, де вчинені тяжкі злочини, що загрожують всій міжнародній архітектоніці, на зразок геноциду, злочинів проти людяності або військових злочинів. Саме такі діяння послугували свого часу приводом для створення Міжнародного трибуналу щодо колишньої Югославії і Міжнародного трибуналу щодо Руанди. Однак у ході сирійського конфлікту створити щось подібне не вдалося. Щоправда, наприкінці 2016 р. було створено так званий міжнародний неупереджений і незалежний механізм щодо Сирії – квазі-обвинувальний орган міжнародно-правової природи, який покликаний збирати і систематизувати докази стосовно військових злочинів, скоєних у САР усіма сторонами конфлікту. Тому найбільш ефективним засобом здійснення реального правосуддя залишається засудження військових злочинців національними судами іноземних держав тоді, коли вказані злочинці опиняються на їх території.

Справа в тому, що кримінально-правовий принцип універсальності, заснований на захисті спільних цінностей, передбачає можливість поширення кримінальної юрисдикції держави на діяння, визнані злочинними по міжнародному праву, незалежно від громадянства осіб, що вчинили їх, і місця скоєння злочину. Із доповіді неурядової організації «Міжнародна амністія» випливає, що 163 держави (приблизно 84% держав-членів ООН) передбачили в національному законодавстві універсальну юрисдикцію за злочини, передбачені міжнародним правом. Наприклад, у 2005 році окружний суд Гааги засудив двох колишніх афганських генералів ХАД за військові злочини і тортури, вчинені у 80-х рр. минулого століття по відношенню до громадян Афганістану. У тому ж році суддя з Великобританії виніс постанову про взяття під варту колишнього ізраїльського генерала Д. Альмога у зв'язку з його участю у серйозних порушеннях Женевських конвенцій у Секторі Газа.

Не вдаючись у нюанси, відзначимо, що серед країн ЄС у справі кримінального переслідування сирійських військових злочинців лідирують Німеччина і Швеція. Останнім часом активність у зазначеному напрямку проявляє Іспанія – країна, в якій завдяки легендарному судді Б. Гарсону існують укорінені традиції притягнення до кримінальної відповідальності військових злочинців із різних країн світу.

Так, німецьке законодавство передбачає застосування німецького кримінального права щодо деліктів, спрямованих проти міжнародно визнаних правових цінностей, переслідування за які, згідно з оцінкою міжнародної спільноти, без взаємодії всіх держав в повному обсязі не представляється можливим. Це правило засноване на так званому принципі всесвітнього права. Більш того, відповідно до практики Федерального конституційного суду ФРН всі закони, включаючи ухвалені пізніше, повинні тлумачитися і застосовуватися відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, на сторожі якої стоїть Європейський Суд з прав людини (далі – ЄСПЛ).

У постанові від 12 липня 2007 року у справі *Йоргіч проти Німеччини* ЄСПЛ особливо звернув увагу на те, що в багатьох державах-учасницях Європейської конвенції з прав людини 1950 року судове переслідування за фактами геноциду відноситься до універсальної юрисдикції. Крім того, Європейський Суд звернувся до іспанського досвіду, де Національна судова присутність у своєму рішенні, винесеному у справі А. Піночета, зробила висновок про те, що іспанські суди мають компетенцію для розгляду таких справ. Стосовно Німеччини ЄСПЛ підкреслив, що тлумачення національ-

ними судами відповідних норм і положень Конвенції про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 року і, як наслідок, кримінальне переслідування громадянина Боснії за злочини, вчинені в боснійському місті Добой, не є незаконними (пункт 70 постанови). Тим самим ЄСПЛ фактично розв'язав руки німецьким судам у їх прагненні залучати до відповідальності військових злочинців із числа іноземців. І результат не змусив себе довго чекати.

Станом на жовтень 2017 року в Німеччині за злочини, вчинені на території Сирії, були засуджені чотири людини – два бойовика ІДІЛ (засуджені відповідно до 2 і 8,5 років позбавлення волі), один – з «Аль-Нусри» (засуджений до 3,5 роки тюремного ув'язнення), а щодо четвертого – представника «Вільної сирійської армії» – судове слідство ще ведеться.

Від своїх німецьких колег намагаються не відставати і шведи. Останні навіть заснували спеціальну Комісію з військових злочинів, до якої входять 13 слідчих і 2 аналітика, що займаються збором релевантної інформації і допитами свідків. У шведській прокуратурі функціонує спеціальна команда прокурорів, куди входять 8 юристів, четверо з яких займаються виключно сирійськими справами. В результаті до орбіти кримінального переслідування потрапили три людини: два представника «Вільної сирійської армії» (засуджені відповідно до 8 років позбавлення волі і довічного ув'язнення) і один представник урядових військ (засуджений до 8 місяців тюремного ув'язнення).

Не менш показовим виглядає кримінальне переслідування Р. аль-Асада, дядька чинного президента САР Б. аль-Асада, звинуваченого спочатку в фінансових махінаціях, а потім – у геноциді по відношенню до мирного населення під час «різанини в Хамі» (1982 р.), що почалося в червні 2016 році у Франції.

Роботу іноземних юристів істотно полегшує та обставина, що Сирійська війна по праву вважається «найбільш задокументованою війною в історії людства». Так, світовою сенсацією стали оприлюднені у 2013 р. 50 тис. фотографій із секретних в'язниць, передані пресі колишнім співробітником сирійської служби безпеки під псевдонімом «Цезар». Не випадково тому одним з основних напрямків діяльності західних спецслужб став постійний моніторинг мережі «Інтернет» на предмет ідентифікації осіб, що фігурують у відеоматеріалах, пов'язаних із застосуванням насильства по відношенню до військовополонених і мирного населення.

Резюмуючи, слід зазначити, що механізму по Сирії ще тільки належить затвердити себе в якості ефективною структури квазі-обвинувальної влади

міжнародно-правового характеру, у той час як судочинство щодо військових злочинців у національних судах є найбільш затребуваною формою здійснення правосуддя, що носить, втім, поки що вибірковий характер.

* * *

ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ В МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЯХ ООН

Здоровко Сергій Федорович

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,
e-mail: sfzdorovko@qmail.com

Питання миротворчої діяльності на сьогодні стала на порядок денний керівництва нашої держави.

Протягом чотирьох років Урядом України висовуються ініціативи на міжнародному рівня направлені на припинення збройного конфлікту на Сході країни. Проведення заходів в форматі «Норманської четвірки», а також проведення перемовин в Мінському форматі, нажаль, не приносять суттєвих зрушень в існуючій ситуації з цього питання. Продовжуються збройні сутички між протиборчими сторонами, гинуть військові, страждає цивільне населення з обох боків конфлікту. Українська економіка несе на собі непосильний тягар в цих непростих умовах.

Зацікавлені сторони, а також міжнародна спільнота як в рамках ООН, так і в форматі ОБСЄ відшукує заходи, які б поклали край збройному конфлікту та цивілізованому виходу з цієї складної ситуації.

В останній час в засобах масової інформації та телебачення все частіше з'являються повідомлення про введення на територію Донбасу під егідою ООН миротворчого контингенту.

На Мюнхенській конференції з питань безпеки, яка відбулась в лютому цього року колишній генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен, який на цей час вважається радником Президента України Петра Порошенка презентував план розміщення миротворців на Донбасі. Розробник цього плану Річард Гоуен – експерт Колумбійського університету, експівробітник політичного департаменту ООН. Ідея Расмусена-Гоуена полягає в том, щоб зібрати миротворчий контингент із представників нейтральних держав.

В місію пропонується включити країни Південної Америки, держави Європи, які не входять в НАТО (Австрія, Фінляндія, Швеція). Крім того мож-

ливий розгляд варіантів включення в місію Казахстану та Білорусії, а також представника Північно атлантичного альянсу – Грецію. По цьому плану передбачається покласти керівництво місією на Швецію.

Чисельність контингенту – 20 тисяч військових та 4 тисячі поліцейських. «Голубі каски» пропонується розташувати на всій території Донбасу, в тому числі й на українсько-російському кордоні.

За вказаним планом військові ООН повинні будуть ізолювати війська бойовиків та їх зброю на безпечних базах та протидіяти нападу будь-яких непідконтрольних сил з боку обох сторін конфлікту. Поліцейські повинні будуть забезпечити проведення місцевих виборів на Донбасі. Безумовно все це не в змозі буде реалізувати, якщо Російська Федерація продовжить поставляти на Донбас грошові кошти, зброю та «добровольців».

Це питання є дуже не простим і на цей час воно вивчається керівництвом як України, так і Російської Федерації.

В разі прийняття цього плану сторонами конфлікту на Україні виникне вперше ситуація, коли на її території буде знаходитися 20 тисяч військових та 4 тисячі поліцейських під командуванням іноземних військових, які при певних обставинах за вказівками своїх командирів в змозі застосувати зброю [1].

Злочини під час збройних конфліктів носять, як правило, масовий та жорсткий характер. При цьому виконавці та організатори таких дій часто залишаються безкарними «приховуючись» за високими державними посадами або військовими еполетами, а питання зазначених місій складається саме в тому, щоб припинити такий стан та прийняти заходи для вирішення питання в подальшому про притягнення до відповідальності винних, які призводять суспільство до такого стану речей.

В цих непростих ситуаціях йдуть бік о бік міжнародне гуманітарне право і право міжнародної безпеки. Право міжнародної безпеки та міжнародне гуманітарне право пов'язані з застосуванням сили в міжнародному праві, однак діють у різних площинах: міжнародне гуманітарне право вступає в дію з початку збройного конфлікту не залежно від того, чи маються виправдання цим конфліктам, та не дивлячись на заборону застосування сили в міжнародному праві. Разом з тим, якщо міжнародне гуманітарне право обмежує або забороняє застосування протиборчими сторонами певних видів зброї та боєприпасів, а право роззброєння, в свою чергу, передбачає скорочення або знищення певних видів зброї. При цьому, на перший план виступає принцип взаємності, та особливу важність набуває контроль за роззброєнням [2].

З прийняттям в 1949 році Женевської конвенції про захист жертв війни, яка стала основою міжнародного гуманітарного права (МГП), розпочинається нова епоха розвитку відносин між державами в період війн та збройних конфліктів. Міжнародні операції, які розгортаються для упередження збройних зіткнень або з метою недопущення ескалації збройних конфліктів, будучи інститутом права міжнародної безпеки, стали все частіше здійснюватися в умовах, які вимагають застосування норм МГП або його окремих інститутів.

Дієвим засобом підтримки миру та забезпечення міжнародної безпеки на цей час є миротворча діяльність.

На початку ХХ століття вона значно розширилась що благотворно вплинуло на перспективи завершення багатьох конфліктів та дало надію на досягнення миру в багатьох «проблемних» державах. Однак потреби, пов'язані з проведеними Організацією миротворчими операціями зумовили колосальну напругу її ресурсів.

В вересні 2000 року на Саміті тисячоліття ООН прозвучала недвозначна заява про те, що ефективна миротворчість продовжує залишатися ключовим фактором підтримання стратегічної стабільності у всьому світі. Дане твердження не втратило актуальність й при появі нової загрози людству – міжнародного тероризму. Робота 58-ї сесії Генеральної Асамблеї продемонструвала, що в умовах нових викликів необхідно підвищувати ефективність миротворчості, оскільки з нею прямим чином пов'язаний авторитет ООН і її вплив в світі [3].

Серйозне практично-юридичне значення має обґрунтування головних понять в області міжнародної миротворчості. На цей час в дипломатичному листуванні та офіційних документах склалась сукупність термінів, які характеризують різні варіанти (види) миротворчих операцій. Неправильне або не точне вживання цих термінів здатне привести до плутанини та повному нерозумінню серед учасників операцій по підтриманню миру та інших миротворчих операцій (що нажаль часто й відбувається). Існуюча термінологія, безумовно, відображає головні особливості тих або інших операцій, які важливо враховувати при їх плануванні та під час безпосередньої реалізації, однак універсального, офіційно затвердженого глосаріа-тезауруса, який відноситься до різних миротворчих операцій, в міжнародному праві до цього часу не існує. Це ускладнює ситуацію з миротворчістю взагалі та не дає можливості застосування до таких операцій визначення міжнародних стандартів.

Це обумовлено тим, що миротворчість є найскладнішою політичною діяльністю, яка пов'язана з використанням відразу всіх способів мирної дипломатії (або невійськових засобів) і часто коаліційних (багатонаціональних) збройних сил в області контролю над конфліктами між суверенними державами або в їх межах. Причому в такого роду ситуаціях застосування сили передбачається з метою припинення збройної боротьби, тобто для створення таких умов, які відкривають шлях для мирного діалогу, співпраці та переговорів [4].

В період «холодної війни» активна миротворчість, або примушення до миру, практично не мало перспектив для розвитку. Навіть на цей час багато держав продовжують скептично відноситись до цієї форми миротворчої діяльності. В ситуаціях, коли миротворчі операції розгорталися для виконання завдань, від початку їм не властивим, оригінальні параметри застосування сили становились для них проблематичними.

Однією із найбільш складних дилем, особливо для командуючих миротворчими силами стало так зване право на свободу пересування миротворців. Будучи начебто невід'ємним правом усіх миротворців розпочинаючи з 1956 року, воно з того часу закріпилося в різних формах в угодах про статус сил, укладених з урядами приймаючих держав. В той же час це право рідко згадується в резолюціях Ради Безпеки ООН або мандатах миротворчих операцій, крім тих випадків, коли мова йшла про його пряме порушення.

В польових умовах це право сприймалось непослідовно та інколи невірно. За сплином багатьох років та до цього часу залишаються незрозумілими наступні аспекти права миротворців на свободу пересування: а) чи означає таке право те, що військовослужбовці миротворчої місії в змозі вільно переміщатися із пункту прибуття в зону проведення операції (аеропорту, морського порту) на територію бази упродовж головних транспортних магістралей; б) чи поширюється дане право тільки на випадки безперешкодного постачання місії всім необхідним; в) чи поширюється це право на надання охорони конвою (по суті, право на свободу пересування підрозділів ООН передається іншим структурам, наприклад тим, які займаються наданням гуманітарної допомоги; г) або ж воно має на увазі право підрозділів ООН знаходитись в будь який час і в будь якому місці в межах театру проведення операції. Посадові особи ООН традиційно не бажають роз'яснювати це право, імовірно із тих побоювань, що в подальшому самій Організації обов'язково прийдеться його дотримуватися.

З точки зору питань застосування миротворцями сили цікавим є питання самооборони як фактору стримування. Як говорить теорія утримання, щоб сторона «А» могла успішно стримати сторону «Б», вона повинна переконати останню в тому, що та невідворотно зіткнеться з неприйнятними для неї наслідками, якщо її дії вступають в протиріччя з інтересами сторони «А» [5].

З військової точки зору стримуючий ефект миротворчості залишається загадкою. Навіщо розгортаються збройні миротворчі сили, якщо зброєю ними використовуватися не повинна? Якщо отримана згода і зберігається безпристрасність, як і повинно бути, відсутня будь яка необхідність в зброї, навіть з метою самозахисту. Застосування сили в порядку самозахисту є тимчасовим заходом на шляху до втрати згоди та в подальшому призводить до того, що така втрата відбувається ще швидше. Причиною, по якій збройні сили використовуються в миротворчих операціях (за винятком особистої безпеки військовослужбовців, досить рідко піддаються реальній загрозі) є лише постійна наявність уявленої прихованої загрози силового впливу. Виявляється, існує якась невизначеність відносно розгортання військових підрозділів, пов'язана з тим, чи будуть вони і якщо так – то при яких обставинах, використовувати свою зброю. Дійсність не явного стримуючого ефекту в значній мірі обумовлена елементом невизначеності.

Ще одним актуальним питанням в контексті проблеми застосування миротворцями сили є питання захисту місії. Після заснування в 1973 році других надзвичайних збройних сил ООН (НЗС ООН 11) правило самозахисту було розширено до конструкції «захисту місії», у відповідності з яким самозахист передбачає також супротив силовим спробам заважати миротворчій місії виконувати свої обов'язки у відповідності з мандатом Ради Безпеки ООН.

Не дивлячись на те, що ця конструкція була розроблена для розширення сфери дії правил самозахисту, в кінцевому рахунку вона створила ще більшу невизначеність для командуючих миротворчими силами. За відсутністю керівних вказівок з боку Ради Безпеки, Генерального секретаря або Секретаріату ООН тлумачення конструкції «захист місії» було залишено на розсуд командування.

Проблема визначається в тому, що в дійсності ця концепція виправдання застосування сили може бути використана для застосування сили з любою метою. Якщо мандат передбачає забезпечення доставки гуманітарної допомоги, теоретично сила може бути використана для гарантування

такої доставки. Якщо місія передбачає забезпечення роззброєння та демобілізації колишніх комбатантів, сила напевно може бути використана в разі, якщо вони будуть намагатися перешкоджати місії, відмовлятися здавати зброю та повертатися до мирного життя. Якщо мандат уповноважує розгортання миротворчої операції на всій території місії і таке розгортання зустрічає супротив, для виправдання силового втручання можуть бути використані нові правила «захисту місії».

Ці, та деякі інші питання на сьогодні не нашли відображення в міжнародно-правовому регулюванні миротворчих операцій.

Складання, тлумачення та реалізація правил застосування сили (ROE) збройними силами відносяться до питань, які мають фундаментальне значення для успішності будь-якої миротворчої операції.

Само застосування сили в миротворчих операціях є інструментом крайньої необхідності. На Стокгольмському семінарі відмічалось, що сила не застосовується відразу, а лише тільки після того, як вичерпано всі інші важелі впливу. Відмічалось також, що правила ведення бою повинні базуватися на «збалансованих політичних, гуманітарних та військових рішеннях... для забезпечення захисту, довіри та ефективності сил ООН» [6]. До цього можливо додати, що правила ведення бою повинні відповідати принципам і духу гуманітарного права.

Із досвіду останніх двох десятиліть, заснованого на вирішенні внутрішньодержавних конфліктів вбачається, що в перспективі миротворчі контингенти завжди підготовлені до «найгіршого сценарію» розвитку подій, щоб в разі нападу на них вони були в змозі належним чином реагувати в порядку самооборони.

На цей час існує два головних варіанта керівництв міжнародних правил ведення бою: Керівництво про правила ведення бою для спеціальних підрозділів [7] та керівництво про правила ведення бою, розроблене в Сан-Ремо [8].

Ці документи відкритими для доступу. Міжнародний інститут гуманітарного права в Сан-Ремо (Італія) щорічно проводить навчальні курси правил ведення бою. На них викладають найвідоміші світові фахівці по цій проблематиці і проходять навчання студенти з усього світу. Подібні курси також проводяться силами колективу лекторів із Інституту в Сан-Ремо для персоналу ООН і ряду її спеціалізованих установ.

Правила застосування сили (ROE) використовуються в практиці миротворчих операцій ООН для регулювання питань застосування її військовими досить тривалий час, однак їх назва не завжди була такою, а знаннями

про них володіли лише військові. Інтерес до них виник, коли несекретна частка цих правил з'явилася на картках, які носять миротворці ООН в польових умовах. Відповідно, зросло значення належної підготовки правил, вивчення їх і їх застосування.

До цього часу не існувало централізованого сховища раніше розроблених правил ведення бою, не вживалися комплексні систематичні спроби зробити висновки із їх застосування в різних обставинах, не робилися спроби створення модельних правил ведення бою.

Правила ведення бою ООН за звичай містять добре опрацьовану норму про застосування сили з метою самозахисту в вузькому значенні цього терміну. Не досить детально правила ведення бою роз'яснюють категорію «захисту місії» та інші ситуації застосування сили, які можуть виявитися необхідними.

Необхідно також звернути увагу на «американізацію» правил ведення бою ООН, що призвело до появи таких термінів як «смертоносна сила» (deadly force), «передбачувана загроза» (perceived threat) і «спів мірне відповідне реагування» (proportional response). На практиці ці терміни втілюються без будь-яких роз'яснень військовим контингентам не американського походження, які відповідно з такою термінологією не обізнані. Майже не практикується спільне навчання застосування правил ведення бою, а в тих випадках коли це й відбувається, таке навчання проводиться на локальній і несистемній основі. Виключенням з цього правила можна назвати Місію ООН в Гаїті (МООНГ /UNMIN.1993-1996), де навчання було ефективним, завдяки чому в подальшому вдалося уникнути застосування сили.

Небажання деяких держав притримуватися правил застосування сил ООН може бути обґрунтовано юридичними, політичними, національними або культурними причинами. Кожна держава притримується особисту філософію правил застосування сили та по своєму інтерпретує такі терміни, як «ворожий акт» і «ворожі наміри». Таким чином, можливо констатувати наявність певного рядка труднощів, які і без того значно різняться національні підходи до застосування сили в миротворчих операціях.

Таким чином, можливо прийти до висновку, що правила застосування сили повинні розроблятися в ході консультацій з усіма державами, які надають війська, а також урахувувати особливі потреби миротворчих операцій, балансувати між обмеженнями та дозволами, лаконічністю та всеохопленістю. При їх розробці повинно враховувати наступні елементи: 1) політичну, військову та юридичну мету ООН; 2) співмірність та стрима-

ність; 3) ясність (зрозумілість); 4) простота в деталях; 5) універсальність [9].

Література:

1. Миротворці ООН: нова пропозиція для Донбасу: <https://korrespondent./3944275-миротvortsy-doroho-nov>.
2. Романов Д.К. Міжнародне гуманітарне право: поняття, зміст та основні інститути / Д.К.Романов, М.Б.Степанов // Международное публичное и частное право.2004 №6(21).-С.35.
3. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Група високого рівня по викликам та змінам» A/RES 58116 (2003) від 3 грудня 2003 р.
4. Щоголів В.В. Міжнародна миротворчість: проблема військово-політичного рішення: дис. докт. політ.наук.М.,2000.С.540
5. Schelling T.Arms and Influence. New Haven,Conn.:Yale University Press, 1966.P.37.
6. Challenges of Peace Operations. Into the 21st Centry (Concluding Report 1997-2002).Stockholm: The Swedish National Defense College, 2002.P.32.
7. Bacon Special Forces ROE Manual MC 362-1// Varga A.F.Rules of engagement vis-à-vis International Humanitarian Law// AARMS.Law.2012.Vol.11.№ 1.P.8.
8. San Remo Rules of Engagement Handbook / A. Cole. P. Drew, R. McLaughlin, D. Mandsager. San Remo: International Institute for Humanitarian Law,2009.
9. Bowens G. Legal Guide to Peace Operations.Carliste:US Peacekeeping Institute, US Army War College,1998.P.321-322.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ДЖЕРЕЛА НОВІТНІХ ЗАГРОЗ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

Зінченко Олександра Ігорівна

студентка 3 курсу групи УМІ-31

факультет міжнародних економічних відносин

та туристичного бізнесу

Харківського Національного Університету імені В.Н. Каразіна

e-mail: aleksa.98@ukr.net

На сьогоднішній день глобальна мережа Інтернет надає широкі можливості та все активніше й масштабніше використовується державами не тільки для обміну інформацією, але й з метою поширення спеціально підготовленої інформації (дезінформації) в інтересах здійснення інформаційного впливу на формування громадської думки, прийняття політичних, економічних і військових рішень в іншій державі. Поряд із стрімким розвитком інформаційних технологій та постійним оновленням систем захисту інформації удосконалюються старі та виникають нові загрози інформаційній безпеці держави у мережі Інтернет, зокрема, у соціальних мережах, у зв'язку з чим заходи, що вживаються, не завжди є достатніми для захисту так званих «слабких місць» функціонування комп'ютерних інформаційних

систем захисту інформації. А отже, питання ефективності вжиття заходів із забезпечення інформаційної безпеки держави залежить від визначення та виявлення можливих загроз у мережі Інтернет, в тому числі у соціальних мережах, можливих каналів витоку інформації та шляхів несанкціонованого доступу до неї.

Зважаючи на вищевикладене, метою даного дослідження є визначення сучасних загроз інформаційній безпеці держави з соціальних мереж та основних заходів боротьби з ними.

Слід зазначити, що під загрозою інформаційній безпеці розуміють сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам особистості, суспільства і держави в інформаційній сфері [1]. У свою чергу, у законодавстві України поняття «інформаційна безпека» визначається, як: «стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається спричинення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване поширення, використання, порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації» [2].

Варто також зауважити, що на сьогоднішній день Інтернет-аудиторія охоплює значну кількість населення нашої планети та постійно збільшується. Зокрема, із 7,5 млрд. жителів нашої планети послугами мережі Інтернет на червень 2017 року користується 3,8 млрд. людей, а в Україні – 23,3 тис [3]. Дуже активною популярністю користуються соціальні мережі. Так, на першому місці за популярністю – соціальна мережа Facebook, в якій нараховується 1,8 млрд. зареєстрованих користувачів; на другому місці розташувався WhatsApp, а в Китаї, наприклад, де Facebook, Twitter і Instagram блокуються в більшості областей, QZone є найпопулярнішою соціальною мережею з 632 млн активних користувачів. До найбільш використовуваних соціальних мереж увійшли також Instagram, Twitter, Snapchat, Skype, Viber, LinkedIn та ін. [4]. Як бачимо, соціальні мережі стають все популярнішими засобами комунікації.

Проте, зростаюча суспільна важливість соціальних мереж, у свою чергу, зумовлює і зростаючу вразливість цих елементів інформаційної структури від негативних інформаційних впливів, в результаті чого вони стають в останні десятиріччя об'єктами інформаційної агресії, що характерно сьогодні й для української дійсності. Так, через соціальні мережі може здійснюватися політичне маніпулювання інформацією, що може стати серйозною загрозою національній інформаційній безпеці нашої держави,

головним засадам розбудови демократичного суспільства і зміцненню незалежності України. Прикладом такої загрози можуть слугувати висвітлення у соціальних мережах подій в Україні 2014 року. Так, з початком розвитку подій на Південному Сході України та в Криму обома сторонами конфлікту вчинялися дії з обмеження доступу населення на підконтрольній території до інформаційних ресурсів один одного та вживалися заходи щодо маніпулювання через соціальні мережі населенням обох сторін конфлікту [5]. Відтак, особливо важливим є аналіз контенту соціальних мереж з метою виявлення пропаганди, неправдивої інформації та вжиття заходів з протидії їх поширенню та негативному впливу.

На сьогоднішній день можна говорити про те, що все більше українців віддають перевагу інформації, що отримана не від живих людей або авторитетних ЗМІ, а із соціальних мереж. Проте, саме сегменти соціальних мереж є найменш застрахованими від негативних зовнішніх інформаційних впливів, що, у свою чергу, може призвести до зниження рівня політичної культури та правової свідомості населення, порушення механізмів політичної соціалізації, втручання у систему інформаційної національної безпеки нашої держави та можливості зміни політичного режиму тощо. А отже, в країні має проводитися активна політика інформаційної безпеки, викриття фейкових новин, фейкових акаунтів з метою припинення та попередження маніпуляцій суспільною думкою населення. Слід зазначити, що до основних методів протидії загрозам інформаційній безпеці держави у соціальних мережах можна віднести вдосконалення правових інструментів регулювання даних відносин, зокрема, розробку законодавства, внесення змін і доповнень в існуючі нормативні акти з метою усунення прогалин; розробку, використання та вдосконалення засобів захисту інформації та методів контролю ефективності цих засобів; виявлення технічних і програмних засобів, які становлять небезпеку для інформації, інформаційних ресурсів, інформаційних систем тощо. Також задля успішного впровадження цих методів необхідно також розвивати міжнародне співробітництво у сфері інформаційної безпеки, вивчати зарубіжний досвід організації та проведення інформаційних операцій, методів проведення кібератак, засобів протидії ним тощо.

Отже, практика функціонування соціальних мереж актуалізує необхідність розробки ефективних технологій для нейтралізації діяльності іноземних політичних, економічних, військових, розвідувальних структур, спрямованих проти інтересів України, в запобіганні таким загрозам, як інформаційно-диверсійна діяльність терористичних організацій, груп, окре-

мих осіб з метою дестабілізації суспільного життя в країні та завдання шкоди населенню, державі, введення в систему інформаційних ресурсів спеціально організованої неправдивої інформації, застосування негативного інформаційно-психологічного впливу на особу, в тому числі й через соціальні мережі. Сьогодні, саме системний підхід до проблеми організації інформаційної безпеки, формування загальнонаціональної інформаційної системи, скоординованої в своїй діяльності державою, може стати запорукою нейтралізації сучасних інформаційних загроз, в тому числі у соціальних мережах, використання позитивних факторів розвитку інформатизації в національних інтересах.

Список використаних джерел:

1. Богуш В. М., Кривуца В. Г., Кудін А. М. Інформаційна безпека: Термінологічний навчальний довідник / за ред. В. Г. Кривуци. Київ: ООО Д.В.К., 2004. – 508 с.
2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657–XII. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 28.02.2018).
3. Internet in Europe Stats. Internet User Statistics & 2017 Population for the 53 European countries and regions. Internet World Stats. Usage and Population Statistics. URL: <https://www.internetworldstats.com/stats4.htm#europe> (Last accessed: 25.02.2018).
4. Rosamond Hutt. The world's most popular social networks, mapped. World Economic Forum. 20 March, 2017. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2017/03/most-popular-social-networks-mapped/> (Last accessed: 25.02.2018).
5. Як у соціальних мережах маніпулюють українцями: розкрито схеми. Народна правда. 16.11.2017. URL: <https://narodna-pravda.ua/2017/11/16/yak-u-sotsialnyh-merezhah-manipulyuyut-ukrayintsyamy-rozkryto-shemy> (дата звернення: 25.02.2018).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Доценко О. М.

БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Кадук Наталя Іванівна,
доцент кафедри глобалістики, євроінтеграції
та управління національною безпекою
Одеського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
кандидат політичних наук, доцент
e-mail: kaduk.nata@ukr.net

Сучасна система міжнародних відносин, яка формується під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів, характеризується появою нових учасників, які не просто впливають на світову політику, а прагнуть зайняти місце впливового гравця в умовах формування багатопольярного світу.

Одним з таких суб'єктів світової політики є Європейський Союз, який не є ані державою, ані міжнародною організацією в класичному розумінні, а являє собою наднаціональне утворення нового типу, яке пройшло всі етапи інтеграції (від зони вільної торгівлі через митний союз, спільний ринок, економічний та валютний союз до політичного союзу) та на сучасному етапі формує спільну зовнішню політику і політику безпеки.

Рушійною силою діяльності будь-якого учасника міжнародних відносин є його прагнення захистити свої інтереси на міжнародній арені. Враховуючи той факт, що основними учасниками міжнародних відносин є держави, найчастіше розглядається поняття «національний інтерес», який зазвичай охоплює такі проблеми як:

- збереження нацією незалежної держави;
- безпеки від зовнішньої загрози;
- зростання добробуту населення держави;
- захисту її економічних і політичних позицій у відносинах з іншими державами;
- збереження і розширення її впливу в світовій політиці.

Разом з тим, прогресивний розвиток держави неможливий без належного забезпечення національної безпеки, під якою розуміють стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у різних сферах.

В сучасному глобалізованому світі має місце трансформація змісту і ролі державного суверенітету. В межах Європейського Союзу як інтеграційного утворення новітнього типу йдеться не про відмову від державного суверенітету, а про «об'єднання суверенітетів» - спільні дії країн-членів з метою більш ефективного реалізації власних національних інтересів.

В загальному вигляді основними інтересами Європейського Союзу сьогодні є зміцнення миру, стабільності та безпеки в Європі та світі задля добробуту його громадян та процвітання країн-членів.

Тривалий час діяльність ЄС на міжнародній арені була зосереджена на використанні механізмів «м'якої сили» та економічного впливу, але сьогодні, в контексті нових викликів, все більшої ваги набувають питання формування спільної зовнішньої політики та політики безпеки.

У стратегії ЄС «Спільне бачення, єдиний підхід: сильна Європа. Глобальна стратегія Європейського союзу з питань зовнішньої політики і політики безпеки», що прийнята у червні 2016 року визначено виклики для

його розвитку в умовах сьогодення. Це тероризм, гібридні загрози, економічна нестабільність, зміна клімату і ненадійність енергетичних поставок [3].

Таким чином, слід відзначити, що поняття безпеки у новій стратегії ЄС трактується комплексно, крізь призму нейтралізації загроз як суто військового характеру, так і чисельних гуманітарних і економічних викликів (енергетика, міграція, криза державності у сусідніх країнах та регіонах).

У Глобальній стратегії ЄС були уточнені пріоритети зовнішньополітичних дій ЄС, що зосереджені на:

1. забезпеченні безпеки безпосередньо ЄС, громадян ЄС і його території через загрозу тероризму, гібридних загроз, економічних потрясінь, кліматичних змін та уразливості в енергетичній сфері;
2. зміцненні життєстійкості держави і суспільства в країнах на південь (до Центральної Африки) і на схід (до Центральної Азії включно) від кордонів ЄС;
3. комплексному підході до врегулювання конфліктів із використанням усіх можливостей ЄС;
4. підтримці добровільних форм регіонального управління;
5. прихильності до глобального порядку, заснованого на міжнародному праві заради стримування політики балансу сил, ефективному глобальному управлінні [3].

Однією з особливостей Глобальної стратегії ЄС є щорічне оцінювання результатів її імплементації та визначення перспектив подальшої реалізації.

За перший рік імплементації Глобальної стратегії ЄС були зроблені певні кроки до посилення безпеково-оборонного виміру в ЄС [4].

1. На політичному рівні всередині ЄС розпочались обговорення конкретизації і посилення оборонно-безпекового вектору Євросоюзу. Про це свідчить схвалення низки відповідних документів, об'єднаних в т.зв. «Зимовий пакет» з Європейської безпеки і оборони (2016 EU Security and Defense Winter Package). До нього увійшли: нові політичні цілі і наміри у сфері безпеки й оборони – План імплементації Глобальної стратегії ЄС з питань безпеки та оборони (Implementation Plan on Security and Defence); фінансові засоби, визначені в Європейському оборонному плані дій (European Defence Action Plan), комплект пропозицій з виконання Спільної декларації ЄС-НАТО (EU-NATO Joint Declaration).

2. Євросоюз посилив свої оборонні управлінські структури. Кроком у реалізації Глобальної стратегії ЄС стало створення військового штабу ЄС

(Military Planning Conduct and Capability Facility). Хоча він і не є класичним повноцінним військовим штабом, але відповідатиме за військові операції ЄС. На початковому етапі під його управління підпадають три операції ЄС: цивільно-військова тренувальна місія в Малі; тренувальна місія в Центральноафриканській Республіці; тренувальна місія в Сомалі. Військові операції «Софія» у Середземномор'ї та «Атланта» поблизу Африканського рогу поки що залишаються поза його повноваженнями, але можуть перейти у майбутньому.

3. Активізувалися експертні дискусії про створення власне «європейської армії», але це малоімовірно, тому що не всі країни ЄС підтримують цю ідею, а також провести лінію розмежування між оборонно-безпековими повноваженням ЄС і НАТО вкрай складно. Однак, окремі елементи в ЄС реалізуються у вигляді бойових тактичних груп (Battlegroup), а також ведуться експертні дискусії про можливість створення т.зв. «оборонного союзу». Бойові тактичні групи ЄС на сьогодні все ж мають обмежені можливості і переважно миротворче спрямування.

4. Активізувалась співпраця між ЄС і НАТО, що було передбачено Глобальною стратегією. Для Євросоюзу Альянс залишається опорою в Європі з точки зору протистояння воєнним загрозам, оскільки жодна країна-член ЄС не має достатніх військових можливостей.

5. Країни Євросоюзу змушені переглянути національні оборонні витрати. На сьогодні тільки чотири країни-члена ЄС витрачають на оборонні потреби не менше 2% ВВП. Низка країн вже заявили про збільшення оборонних витрат [1].

Окрім власне оборонних питань Глобальна стратегія ЄС також стосується й інших безпекових аспектів, наприклад, протидії нелегальній міграції, зміни клімату й екологічної політики, енергетичної безпеки.

Наприклад, що стосується енергетичної безпеки, то у червні 2010 р. Європейська Комісія прийняла базовий документ енергетичної політики ЄС – «Енергетика 2020. Стратегія конкурентної, сталої та безпечної енергії» (Енергетика 2020), якою передбачено на 2020 р.: скоротити викиди парникових газів на 20%, збільшити частку поновлюваних джерел енергії до 20% і підвищити рівень енергоефективності на 20%.

Стратегією Енергетика 2020 визначено п'ять основних пріоритетів:

1. Досягнення енергоефективної Європи.
2. Створення дійсно загальноєвропейського інтегрованого енергетичного ринку.
3. Розширення прав і можливостей споживачів і досягнення найвищого рівня безпеки.

4. Розширення лідерства Європи в енергетичних технологіях і інноваціях.

5. Посилення зовнішнього виміру (впливу) енергетичного ринку ЄС.

Організація впровадження основних положень стратегії ЄС Енергетика 2020, як базового документу розвитку енергетики Євросоюзу, стало основою для прийняття у 2014 році *Стратегії енергетичної безпеки ЄС*, як невід'ємної частини *Рамкової Кліматичної та енергетичної політики на період з 2020 до 2030 рр.*

Стратегію енергетичної безпеки ЄС спрямовано на поступове зниження рівня енергетичної залежності ЄС від імпорту енергоресурсів, нейтралізацію впливів на поточну енергетичну політику ЄС з боку провідних постачальників енергоресурсів, перш за все Росії. У Стратегії енергетичної безпеки ЄС визначено коротко-, середньо- та довгострокові напрями розвитку енергетики, а також основні положення щодо посилення механізму солідарності та оперативного реагування на виклики енергетичної безпеки ЄС, захисту критичної енергетичної інфраструктури Співтовариства [2].

Таким чином, Європейський Союз – це нова політико-інституційна модель, яка виникла еволюційно шляхом переходу від нижчих до вищих рівнів інтеграції, особливістю якої є те, що національні держави поетапно передають Союзу для реалізації свої численні повноваження, в результаті чого створено наднаціональну організацію влади, яка наділена реальними владними повноваженнями і в межах якої держави-члени колективно використовують свої суверенні права.

Безпековий вимір (в широкому розумінні) в умовах сьогодення відіграє провідну роль в процесі забезпечення інтересів Європейського Союзу на міжнародній арені. Слід відзначити, що для досягнення цілей Глобальної стратегії зовнішньої та безпекової політики ЄС необхідно посилити роботу над забезпеченням внутрішньо-зовнішнього зв'язку, що на практиці означає узгодження та взаємодоповнення внутрішніх та зовнішніх ініціатив ЄС в межах однієї сфери політики.

Список використаних джерел:

1. Глобальна стратегія ЄС: Місце, роль і внесок України / Аналітична записка, Травень 2017: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kas.de/wf/doc/kas_48694-1522-13-30.pdf?170614122135.

2. Основні положення енергетичних стратегій та програм Європейського Союзу щодо розвитку енергетичної сфери в умовах формування загальноєвропейського ринку електроенергії. – К., 2017. – 93 с.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.energy/wp-content/uploads/2017/05/2.-Energetychni-Strategiyi-YES.pdf>

3. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy: "Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe", June 2016: [Electronic source] – Access mode: https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf

4. From Shared Vision to Common Action: Implementing the EU Global Strategy Year 1, 2017: [Electronic source] – Access mode: http://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/full_brochure_year_1.pdf

* * *

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ЧИННИК СТАБІЛЬНОСТІ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Коваль Валерій Петрович

директор юридичного департаменту
Міністерства оборони України, полковник юстиції

Дослідження сучасного стану та усвідомлення можливих перспектив розвитку законодавчого забезпечення адміністративно-правового статусу військовослужбовців в умовах воєнного стану слід починати зі звернення уваги на те, що у національному єдиному законодавчому органі влади відсутній структурний підрозділ, діяльність якого була б спрямована на забезпечення статусу військовослужбовців. Справа в тім, що у складі Верховної Ради України функціонують приблизно 20 комітетів, органів, які згідно чинного законодавства утворюються для здійснення за окремими напрямками законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України, із яких жоден комітет (а також підкомітет) не здійснює свою діяльність у напрямі забезпечення прав, свобод, обов'язків та законних інтересів військовослужбовців. Звернемо увагу, що у межах комітету з питань прав людини, прав національних меншин і міжнародних відносин функціонують підкомітет з питань зв'язків з українцями, які проживають за кордоном; підкомітет з міжнародно-правових питань та внутрішньо переміщених осіб; підкомітет з питань прав людини; підкомітет з питань міжнародних відносин; підкомітет з питань етнополітики, прав корінних народів та національних меншин України, жертв політичних репресій; підкомітет з питань громадянства, міграційної політики та етнічних груп України та підкомітет з питань гендерної рівності та недискримінації. Наведене свідчить про те, що у межах діяльності комітету з питань прав людини увага приділяється забезпеченню прав окремих категорій громадян (національним меншинам, українцям, що проживають за кордоном, корінним народам, жертвам політичних репресій та ін.), але зовсім не враховується те, що права військовослужбовців також потребують окремо зосередженої уваги, адже «від-

повідальне ставлення до військовослужбовців вже давно стало фундаментальним принципом військового законодавства багатьох держав» [1, с. 125]. Тому, діяльність окремих структурних підрозділів українського парламенту також повинна бути спрямована на розвиток законодавчого забезпечення адміністративно-правового статусу військовослужбовців в умовах воєнного стану, що повинно проявлятися у скоординованій та цілеспрямованій дії відповідальних за це структур.

Також слід звернути увагу на те, що у складі Верховної Ради України функціонує комітет з питань національної безпеки і оборони, до структури якого входять підкомітет з питань воєнної безпеки та оборони; підкомітет з питань оборонно-промислового комплексу та військово-технічного співробітництва; підкомітет з питань соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей; підкомітет з питань державної безпеки; підкомітет з питань державних інформаційних систем та підкомітет з питань ефективності використання бюджетних коштів розпорядниками, що входять до предметів відання Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони. У цьому разі особливої нашої уваги заслуговує аналіз діяльності підкомітету з питань соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей та визначення доцільності його існування у тому вигляді, як він є та співвідношення його найменування з напрямом його практичної діяльності на предмет їх відповідності.

Справа в тім, що за період 2014-2017 рр. голова Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки та оборони, у ході своїх виступів звертав увагу на необхідності вдосконалення координації і контролю у сфері національної безпеки та оборони; посилення відповідальності за окремі військові злочини; на посилення відповідальності військовослужбовців та необхідності надання командирам додаткових прав та покладання обов'язків у особливий період; невідворотності покарання осіб, які переховуються на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції; додаткових заходів щодо забезпечення обороноздатності держави; створення спільної військової частини з Литовської Республікою та Республікою Польща; запровадження соціальних та майнових гарантій учасникам добровільних батальйонів та на інші питання [2], але жодного разу за означений період (три роки) не йшлося про необхідність посилення статусу військовослужбовців, його зміцнення, запровадження дієвих гарантій статусу військовослужбовців в умовах воєнного стану або інших особливих правових режимів. Безумовно, висвітлення означених питань за теперішніх часів є вкрай актуальним та

своєчасним, адже існуюча система координації та контролю у сфері національної безпеки та оборони потребує удосконалення та реформування з огляду на те, що на шляху до європейської інтеграції Україна повинна відповідати міжнародним стандартам, які існують у цій сфері; посилення відповідальності за окремі військові злочини також посідає одне з першочергових завдань національного законодавця, адже військова сфера є найбільш відповідальною та уразливою у будь-якій сучасній державі урахувавши не завжди позитивний вплив глобалізаційних процесів на неї, а також й те, що «останні світові події зумовлюють необхідність удосконалення механізму розслідування воєнних злочинів» (war crime) [3]; створення додаткових заходів для забезпечення обороноздатності держави також обумовлено нестабільністю соціальних, економічних, політичних процесів, які сьогодні зазнає не тільки наша держава, а й усе міжнародне співтовариство. Але, не дивлячись на це, комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки та оборони на сьогоднішній день оминає увагою питання забезпечення адміністративно-правового статусу військовослужбовців в умовах воєнного стану.

На користь означеного факту слугує також й оприлюднена інформація про роботу Комітету з питань національної безпеки і оборони у 2017 році, яка містить дані про те, що 2017 році проведено 25 засідань Комітету з питань національної безпеки і оборони, на яких розглянуто 148 питань [4]. Тобто можна констатувати, що означений комітет проводить засідання приблизно два рази на місяць. Це є достатньою кількістю для того, щоб розглядати достатню кількість питань, що стосуються статусу військовослужбовців як у мирний час, так і у період особливих правових режимів. Але за результатами реалізації законопроектної функції Комітету з питань національної безпеки та оборони, яка згідно чинного законодавства [5] полягає в розробці проектів законів та інших актів Верховної Ради України у сфері національної безпеки та оборони; попередньому розгляді та підготовці висновків і пропозицій щодо законопроектів, що стосуються питань національної безпеки та оборони, внесених суб'єктами законодавчої ініціативи на розгляд Верховної Ради України; доопрацюванні за дорученням Верховної Ради України окремих законопроектів з питань національної безпеки та оборони за наслідками розгляду їх у першому та наступних читаннях (за винятком прийнятих Верховною Радою України актів у цілому); узагальненні зауважень і пропозицій, що надійшли до законопроектів у сфері національної безпеки та оборони, а також внесенні пропозицій щодо перспективного планування законопроектної роботи з питань національ-

ної безпеки та оборони, Верховною Радою України у 2017 році ухвалено лише Закон України від 07.11.2017 № 2181-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань забезпечення жилими приміщеннями військовослужбовців та членів сімей військовослужбовців, які загинули під час виконання обов'язків військової служби»; Закон України від 06.10.2017 № 2167-VIII «Про створення необхідних умов для мирного врегулювання ситуації в окремих районах Донецької та Луганської областей», Закон України від 18.05.2017 № 2049-VIII «Про внесення змін до статті 260 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України», Закон України від 06.04.2017 № 2004-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо підвищення рівня соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей», Закон України від 16.03.2017 № 1951-VIII «Про Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних», Закон України від 16.03.2017 № 1952-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців та деяких інших осіб», Закон України від 16.03.2017 № 1953-VIII, «Про внесення зміни до статті 7 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», Закон України від 19.01.2017 № 1826-VIII «Про схвалення рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2017 році для участі у багатонаціональних навчаннях», Постанову Верховної Ради України від 17.01.2017 № 1822-VIII «Про встановлення Дня українського добровольця». Наразі діяльність Комітету з питань національної безпеки та оборони зосереджено на опрацюванні тексту проекту Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України над тимчасово окупованими територіями в Донецькій та Луганській областях, який внесено Президентом України та визначено як невідкладний. Наведений перелік нормативних актів, які розглянуто комітетом з питань національної безпеки та оборони у 2017 році свідчить про те, що правам військовослужбовців, їх адміністративно-правовому статусу приділяється вкрай занадто мало уваги з боку парламентарів, як основних «творців» норм, що забезпечують відповідне положення (стан) військовослужбовців, що негативним чином впливає на ступінь їх гарантованості державою. Адже, необхідно визнати, що сучасний стан гарантованості прав військовослужбовців повинен відповідати таким критеріям: по-перше, для того, щоб говорити, що в державі Україна гарантуються права військовослужбовців, вони повинні бути визнані державою та належним чином регламентовані чинним законодавством; по-друге, повинно бути створено дієвий механізм на рівні

публічного адміністрування, через який військовослужбовці можуть свої права реалізувати як у мирний час, так і за умов введення особливого правового режиму (воєнного стану); по-третє, необхідним є запровадження налагодженої системи захисту прав військовослужбовців, яка є ключовою в аспекті гарантованості їх прав. Доки в Україні не будуть здійснені означені кроки, стан забезпечення адміністративно-правового статусу військовослужбовців буде залишатися незадовільним, що негативним чином відображається на стабільності воєнної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Политизация конституционных институтов в современный период: сравнительно-правовое исследование: монография / Отв.ред. А.П.Евсеев. – Харьков: Юрайт, 2017. – 264 с.
2. Хронологія виступів народного депутата А.А. Тетерука за період з 27.11.2014 по 29.12.2017 [Електронний Ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_dep?vid=4&kod=186
3. Григоренко Я.О. Реформування механізму розслідування воєнних злочинів у міжнародному праві / Я.О.Григоренко // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матеріали XXI Міжн. наук.-практ. конф. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Вип. 21. – С. 181-182.
4. Інформація про роботу Комітету з питань національної безпеки і оборони у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/news/Novyny/153423.html>
5. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 року №116/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 19. – Ст. 134.

ЗАХИСТ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВ ЯК ЕЛЕМЕНТ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Маркова Єлизавета Миколаївна

студентка групи УП-31

факультет міжнародних економічних відносин

та туристичного бізнесу

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

e-mail: lisa.markova.98@gmail.com

У сучасних умовах зростає актуальність питання забезпечення міжнародної стабільності та миру, що, як відомо, є неможливим без створення ефективного механізму забезпечення національної безпеки та добробуту держав. Світовий досвід показує, що національна безпека держави, перш за все, характеризується станом її економіки: чим вищим є рівень розвитку держави, тим більшою є її економічна захищеність. До комплексу економічної безпеки держав входить і такий важливий для міжнародної та націо-

нальної стабільності аспект, як забезпечення захисту зовнішньоекономічної діяльності держав.

Актуальність даної тематики підкреслює зацікавленість у її вивченні як зарубіжних, так і українських науковців (З. С. Варналій, Г. Г. Шестопапов, В. М. Шумілов та ін.). Однак унікальність власне даного дослідження полягає у порівнянні досвіду держав світу у сфері захисту саме зовнішньоекономічної діяльності держав як елементу економічної безпеки та чинника національної і міжнародної безпеки.

Під зовнішньоекономічною діяльністю держави розуміють такий стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці [1, с. 338]. Зовнішньоекономічна діяльність держави включає зовнішню торгівлю, інвестиційну та інші види діяльності у сфері міжнародного обміну товарами, інформацією, результатами інтелектуальної творчості тощо. Основним завданням зовнішньоекономічної безпеки є оцінювання потенційних загроз та прогнозування розвитку ситуацій, що пов'язані з реалізацією економічних інтересів держави на світовому та внутрішньому ринках [2].

Зовнішньоекономічна діяльність держав провадиться на основі закріплених на міжнародному рівні принципів. Зокрема, принципи ЗЕД у Європейському Союзі містяться в Білій книзі (1985) і включають контроль і оформлення документів на товари, що перетинають національні кордони; свободу пересування осіб для працевлаштування, уніфікацію технічних норм і стандартів; лібералізацію фінансових послуг; поступове відкриття ринку інформаційних послуг; лібералізацію транспортних послуг тощо. Відповідно, дані принципи діють і в рамках законодавства держав у сфері зовнішньоекономічної політики.

Відповідно до міжнародного досвіду забезпечення зовнішньоекономічної безпеки, державне регулювання міжнародної торгівлі може бути одностороннім (застосовуються без консультацій з торгівельними партнерами та у відповідь на аналогічні не дружні дії інших держав), двостороннім та багатостороннім (регулювання зовнішньоекономічної діяльності міжнародними угодами). До прикладів багатостороннього регулювання можна віднести ГАТТ, договори держав-членів ЄС, СОТ тощо.

Як правило, забезпечення зовнішньоекономічної безпеки у всіх державах здійснюється відповідно до економічних, соціальних та політичних завдань уряду та залежно від стану міждержавних відносин.

З огляду на це варто враховувати практику кожної держави світу у сфері забезпечення захисту зовнішньоекономічної діяльності для створення загальних стандартів та ефективних наддержавних механізмів захисту міжнародної безпеки.

Зовнішньоекономічна діяльність України регулюється Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності», «Про інвестиційну діяльність» та інші. Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Україна забезпечує рівний захист інтересів усіх суб'єктів ЗЕД та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території згідно із законами України, а також рівний захист українських суб'єктів ЗЕД за межами України згідно з нормами міжнародного права; здійснює захист державних інтересів України, як на її території, так і за її межами лише відповідно до її законів, умов підписання нею міжнародних договорів та норм міжнародного права [3].

У державах-членах ЄС термін «економічна безпека» означає досягнення інтеграції у світовій економічній системі. Кінцевою метою забезпечення економічної безпеки є формування загального економічного простору для держав-членів, що забезпечило б однаковий рівень добробуту для кожного учасника. Головне завдання задля забезпечення економічної безпеки держави-члени вбачають у подальшому розвитку європейської інтеграції та підтримці відносин з державами Середземноморського регіону, Східної Європи та Центральної Азії. Однак не менш важливим елементом є встановлення економічної безпеки для кожної держави-члена ЄС [4].

Наприклад, у ФРН немає єдиного законодавчого акту, який присвячено встановленню концепції економічної безпеки держави. Його роль відіграють урядові постанови стосовно найважливіших сфер ринкової діяльності, що наділяють державу контрольними функціями. У зовнішньоекономічній діяльності ФРН ключовим вважає підтримку стабільності відносин та вдосконалення ринків збуту, зокрема, в азійському регіоні. Стимулюванню експорту ФРН сприяє розвинена система страхування ЗЕД та урядового фінансування [6].

Франція розглядає економічну безпеку як попередження економічних загроз шляхом адаптації норм міжнародних угод, а також створення мережі тісної співпраці між державним та приватним секторами, а також між державами загалом. Згідно Закону «Про національну безпеку» (1964), економічна безпека Франції забезпечується усією сукупністю інструментів господарського регулювання. З метою забезпечення зовнішньоекономічної

безпеки Франція використовує більш гнучкі протекціоністські бар'єри. Наприклад, у державі діє система заходів нетарифного протекціонізму, дія яких має вибіркового характер (кількісні обмеження, система стандартів та технічних вимог тощо). Для сприяння поширення впливу французьких підприємств за кордоном, уряд Франції провадить такі заходи: багатосторонні переговори у рамках міжнародних організацій та у міждержавному форматі задля розробки правил розвитку торгівлі, здійснює фінансову підтримку французьких підприємств задля їх виходу на міжнародний ринок, а також інформує підприємства про зовнішні ринки (здійснюється через Французький центр зовнішньої торгівлі) [5].

У Великобританії економічну безпеку прийнято розглядати як господарські інтереси суспільства в цілому, що є пріоритетними відносно інших суспільних інтересів. Великобританія ретельно відносить до проведення заходів щодо забезпечення власної зовнішньоекономічної безпеки, а також бере активну участь в розробці зовнішньоекономічної діяльності інтеграційних об'єднань та міжнародних стандартів захисту зовнішньоекономічної діяльності. Основи регулювання ЗЕД у Великобританії вказано у численних директивах, прийнятих за її участі. Окрім цього, Сполучене Королівство активно сприяє підтримці конкурентоздатності усіх галузей виробництва, а також проводить відповідні заходи щодо захисту власних виробників на міжнародній арені, а також створює сприятливі умови для іноземних учасників ЗЕД на території Великобританії.

У Сполучених Штатах Америки Особливу роль у забезпеченні захисту зовнішньоекономічної діяльності важливу роль відіграє створення підтримуваних урядом зон вільної торгівлі (ЗВТ). ЗВТ є територіальними утвореннями з особливим митним та податковим режимом. Перевагами зон вільної торгівлі у США є звільнення від сплати мита та акцизного збору на іноземні товари, що ввозяться до ЗВТ та підлягають реекспорту. Також ЗВТ робить можливим відстрочку сплати певних зборів до ввезення товарів, виготовлених на території ЗВТ, на територію США задля їх подальшого внутрішнього використання [6]. Окрім США, зони вільної торгівлі відіграють важливу роль у захисті зовнішньоекономічної діяльності Сінгапуру, Мексики, Республіки Корея та ряду інших держав.

Підсумовуючи вищевказане, можна зазначити, що зовнішньоекономічна діяльність держав є основою встановлення міжнародного добробуту. Вона є важливим елементом економічної та, відповідно, національної і міжнародної безпеки. Кожна держава встановлює власні стратегічні пріоритети розвитку, згідно з якими провадить політику захисту національної

безпеки та економічної діяльності. Однак у сучасних умовах є надзвичайно важливим продовжити та вдосконалити розробку міжнародних стандартів захисту ЗЕД задля забезпечення загальної стабільності та миру.

Список використаних джерел:

1. Сак Т. В. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції / Т.В. Сак // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 336-340.
2. Григорова-Беренда Л. І. Зовнішньоекономічна безпека: сутність та загрози [Електронний ресурс] / Л. І. Григорова-Беренда // Проблеми економіки. – 2010. – № 2. – С. 39-46. – Режим доступу: <http://www.problecon.com>
3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [Електронний ресурс]: документ 959-12 Верховної Ради УРСР від 16.04.1991 року. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12/page>
4. Деренуца А. С. Анализ опыта стран Европейского Союза в сфере обеспечения национальной экономической безопасности [Електронний ресурс] / А. С. Деренуца. – Режим доступу: <http://gisap.eu/ru/node/172>
5. Буянов В. П. Международный опыт обеспечения экономической безопасности внешнеторговой деятельности [Електронний ресурс] / В. П. Буянов // Экономические науки. – 2012. – № 1. – С. 178-182. – Режим доступу: http://ecsn.ru/files/pdf/201201/201201_178.pdf
6. White Paper on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr [Електрон. ресурс] / Офіційний сайт Федерального Міністерства Оборони Німеччини. – Режим доступу: <http://www.bmvg.de>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Файєр О. А.

ЯДЕРНИЙ ФАКТОР ЯК ЕЛЕМЕНТ У СИСТЕМІ ЗАГРОЗ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ

Медяник Ганна Євгеніївна

студентка 3 курсу групи УП-31

факультет міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

e-mail: anna.medyanik.8@gmail.com

Протягом усього періоду свого існування людство постійно запроваджувало та розробляло методи та механізми знищення один одного. Стріли, рушниці, бомби, танки – все це створювалось з метою демонстрації власної могутності та для того, щоб одержати перемогу в тому чи іншому конфлікті, в ті моменти, коли сила слова та мудрість дипломатії були безсилі. Вже у ХХ сторіччі науково-технічний прогрес дозволив створити наймогутніший з усіх існуючих на сьогоднішній день засобів знищення – ядерну зброю. Цей винахід став привілеєм обмеженої кількості держав та назавжди змінив характер та хід збройних конфліктів в усьому світі.

Небезпека ядерної зброї полягає у її спроможності знищити ціле місто, великі військові угруповання, важливі промислові об'єкти. Незважаючи на те, що ядерна зброя застосовувалась усього два рази, під час бомбардування японських міст Хіросіми та Нагасакі у 1945 році, в усьому світі нараховується близько 15 000 одиниць ядерної зброї. Тому до сьогоднішнього дня на міжнародній арені підтримується значна напруга стосовно загрози розгортання світових конфліктів, ключову роль в яких може відіграти застосування саме ядерної зброї.

Починаючи з моменту завершення Другої світової війни, було винайдено цілий ряд нових видів озброєнь, світова спільнота ознайомилась з численними інноваціями у військовій сфері. Але, незважаючи на це, роль ядерної зброї не змінилась. У такого явища є декілька пояснень.

По-перше, ядерна зброя виконує роль стратегічно та політично важливого чинника для певних держав. Так, наприклад, Великобританія чи Франція не мали б статусу вагомого конкурента для багатьох країн світу, якщо б не володіли такою перевагою, як наявність ядерного озброєння. Тому, Великобританія і Франція цінують ядерну зброю за її політичну корисність [1].

По-друге, країни, що володіють ядерною зброєю, є більш схильними до застосування військової сили і порушень норм міжнародного права. Перманентна увага, що приділяється нарощуванню потужного воєнного потенціалу без сумніву спрямована на досягнення підвищення рівня воєнної сили. Така перманентність характеризується тим, що в умовах глобалізації кожна сучасна суверенна держава спрямовує діяльність всього інстанційного механізму на нарощування та укріплення своєї воєнної сили, адже є недостатнім тільки мати можливість посилити своє місце у міжнародних відносинах як впливового суб'єкта. Вкрай важливо мати спроможність таке місце за собою зберігати, враховуючи те, що суб'єкти міжнародних відносин постійно піддаються загрозам та нестабільним проявам процесів глобалізації, які неухильно впливають і на якість їх воєнної сили [2, с. 3]. У деяких випадках наявність у країни ядерної зброї було визначальним фактором при прийнятті рішення про початок військової операції і відправки військ у різні регіони. Так, наприклад, після Другої світової війни США здійснили 70 інтервенцій. Також за цей час близько 11 разів були висловлені відкриті погрози застосування ядерної зброї, що можна розглядати як пасивне використання ядерного потенціалу в ході військових чи дипломатичних конфліктів [1]. На сьогоднішній день ядерною зброєю володіють США (з 1945 року), СРСР / Росія (з 1949 року), Великобританія (з 1952 ро-

ку), Франція (з 1960 року), Китай (з 1964 року), Індія (з 1974 року), Пакистан (з 1998 року) і КНДР (з 2006 року). З великою часткою ймовірності ядерні озброєння є в Ізраїлю, який не коментує їх наявність або відсутність [3, с. 105].

Будучи захопленими смаком зверхності над іншими, країни всього світу зобов'язані пам'ятати про реальну загрозу безпеці міжнародного суспільства, яку може спричинити використання ядерних озброєнь.

По-перше, ризики підтримки значних арсеналів ядерної зброї сьогодні наростають внаслідок прагнення нових терористичних угруповань заволодіти зброєю масового знищення та використовувати її.

По-друге, коли ядерні арсенали перебувають у готовності до негайного застосування, астрономічно зростає ціна технічного збою або людської помилки. З початку ядерної епохи зафіксовано кілька подібних випадків. Наприклад, ненавмисне скидання ядерного боєзаряду з бомбардувальника під час навчань у США, або помилкове завантаження ракет з ядерними боєголовками в літак, що пролетів кілька тисяч кілометрів над американською територією [5].

Враховуючи усі фактори, які свідчать проти застосування ядерного озброєння та вказують на високий рівень його небезпеки, міжнародна спільнота все ж таки схиляється до певних дій, метою яких є зниження ризику та запобігання активного використання ядерної зброї.

Організація Об'єднаних Націй з моменту свого заснування переслідує мету щодо ліквідації такої зброї. Першою резолюцією, прийнятою Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй у 1946 році, передбачалося створення Комісії для вирішення проблем, пов'язаних, серед іншого, з відкриттям атомної енергії. Комісія повинна була, зокрема, виступити з пропозиціями щодо забезпечення контролю над атомною енергією в тій мірі, яка необхідна для її використання виключно в мирних цілях. Існує цілий ряд двосторонніх і багатосторонніх договорів і угод, спрямованих на скорочення обсягів або ліквідацію певних типів ядерної зброї. Вони представлені цілим спектром документів, які включають у себе угоду групи ядерних постачальників, Режимом контролю за ракетною технологією, Гаазьким кодексом поведінки щодо запобігання розповсюдження балістичних ракет і Вассенаарськими домовленостями [4, с. 93].

Треба відзначити, що з 1970 року міжнародний режим нерозповсюдження ставав все жорсткіше. Наприклад, попереджувальні та захисні заходи Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) для держав, що не володіють ядерним статусом, пройшли шлях від специфічних стосовно

кожного окремого об'єкта до всеосяжних. Додатковий протокол МАГАТЕ дає інспекторам агентства право здійснювати перевірки навіть на неядерних об'єктах неядерних держав.

Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), який вступив у силу в 1970 р, став основоположним документом для укладання угод зі створення ряду регіональних зон вільних від ядерної зброї (ЗВЯЗ), в які входять ЗВЯЗ в Латинській Америці (згідно з Угодою Тлателолько, 1969 м), ЗВЯЗ в Південній частині Тихого Океану (договір Раротонга, 1986 р), ЗСЯО в Африці (Пеліндабській договір 2009 р) і ЗВЯЗ в Центральній Азії (договір 2009 року), в яку входять всі колишні радянські республіки регіону [1].

Якою б небезпекою не погрожувала ядерна зброя, ліквідувати її за короткий термін просто неможливо. Досить велика кількість реальних та потенціальних конфліктів залишаються невирішеними. Це є вагомою перешкодою на шляху до переходу до активних скорочень ядерних арсеналів. Наразі можна припустити, що найбільшим ядерним державам було б вигідніше стати на чолі процесу ядерного роззброєння, замість того, щоб хизуватися своїм ексклюзивним правом володіння більшою кількістю ядерної зброї. Це б не тільки суттєво підвищило авторитет таких держав в очах без'ядерних країн, а також зіграло би важливу роль у надійному та стабільному забезпеченні безпеки усього людства.

Список використаних джерел:

1. Брахма Челлані «Стала роль ядерної зброї в міжнародному балансі сил» // Науковий журнал: Глобальна політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalaffairs.ru/valday/Sokhranyayuschayasya-rol-yadernogo-oruzhiya-v-mezhdunarodnom-balanse-sil-17517>
2. Григоренко Я.О. Поняття воєнної сили у міжнародних відносинах / Я.О. Григоренко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Юридическа наука в условиях евроинтеграции Украины и Молдовы: современные ориентиры правового развития» (г. Кишинев, Республика Молдова, 24–25 марта 2017 года). – С. 313-316.
3. Кулагін В. М. Міжнародна безпека: навч. посібник для вузів / В. М. Кулагін. – М.: Аспект Прес, 2007. – 318 с.
4. Потехін О. В. Глобалізація системи безпеки: навчальний посібник / Потехін О. В. Тодоров І. Я. – Д.: Либідь, 2011. – 248 с.
5. Троїцький М. О. «Ядерний фактор у світовій політиці: міфи і реальність» // Науковий журнал: Радник з міжнародних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://council.ru/analytics-and-comments/analytics/yadernyy-faktor-v-mirovoy-politike-mify-i-realnost/>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Григоренко Я. О.

ІНФОРМАЦІЯ ТА МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ

Меленцова Ольга Володимирівна

доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент
e-mail: omelentsova@karazin.ua

У наш час в діяльності будь-якого комерційного підприємства головне місце має захист інформації. Інформація сьогодні - цінний ресурс, від якого залежить як функціонування підприємства в цілому, так і його конкурентоспроможність. Небезпек інформаційних ресурсів підприємства багато - це і комп'ютерні віруси, які можуть знищити важливі дані, і промислове шпигунство з боку конкурентів переслідують своєю метою отримання незаконного доступу до інформації є комерційною таємницею, і багато іншого. Тому особливе місце набуває діяльність по захисту інформації, щодо забезпечення інформаційної безпеки. Інформаційна безпека (англ. «Information security») - це захищеність інформації та відповідної інфраструктури від випадкових або навмисних впливів супроводжуються нанесенням шкоди власникам або користувачам інформації. Інформаційна безпека - забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації. Мета захисту інформації - мінімізація втрат, викликаних порушенням цілісності або конфіденційності даних, а також їх недоступності для споживачів [2].

Існують основні типи загроз інформаційної безпеки:

1. Загрози конфіденційності - несанкціонований доступ до даних (наприклад, отримання сторонніми особами відомостей про стан рахунків клієнтів банку).

2. Загрози цілісності - несанкціонована модифікація, доповнення або знищення даних (наприклад, внесення змін в бухгалтерські документи з метою розкрадання грошових коштів).

3. Загрози доступності - обмеження або блокування доступу до даних (наприклад, неможливість підключитися до сервера з базою даних в результаті DoS-атаки).

Джерела загроз:

1. Внутрішні:

- а) помилки користувачів і системних адміністраторів;
- б) помилки в роботі програмного забезпечення;
- в) збої в роботі комп'ютерного обладнання;

г) порушення співробітниками компанії регламентів по роботі з інформацією.

2. Зовнішні загрози:

а) несанкціонований доступ до інформації з боку зацікавлених організацій та окремих осіб (промислове шпигунство конкурентів, збір інформації спецслужбами, атаки хакерів і т.п.);

б) комп'ютерні віруси та інші шкідливі програми;

в) стихійні лиха і техногенні катастрофи (наприклад, ураган може порушити роботу телекомунікаційної мережі, а пожежа знищити сервера з важливою інформацією).

Методи забезпечення безпеки інформації в ІС: Перешкода - фізичне прешкодження зловмиснику до інформації, що захищається (наприклад, комерційно важлива інформація зберігається на сервері всередині будівлі компанії, доступ до якого мають лише її співробітники). Управління доступом - регулювання використання інформації і доступу до неї за рахунок системи ідентифікації користувачів, їх впізнання, перевірки повноважень і т.д. (Наприклад, коли доступ до відділу або на поверх з комп'ютерами, на яких зберігається секретна інформація, можливий тільки за спеціальною картою-перепусткою. Або коли кожному співробітнику видається персональний логін і пароль для доступу до бази даних підприємства з різними рівнями привілеїв). Криптографія - шифрування інформації за допомогою спеціальних алгоритмів (наприклад, шифрування даних при їх переселення по Інтернету; або використання електронного цифрового підпису). Протидія атакам шкідливих програм (англ. «Malware») - передбачає використання зовнішніх накопичувачів інформації тільки від перевірених джерел, антивірусних програм, брандмауерів, регулярне виконання резервного копіювання важливих даних і т.д. (Шкідливих програм дуже багато і вони діляться на ряд класів: віруси, логічні бомби, трояни, мережеві черв'яки і т.п.). Регламентація - створення умов по обробці, передачі і зберігання інформації, в найбільшій мірі забезпечують її захист (спеціальні норми і стандарти для персоналу по роботі з інформацією, наприклад, в певні числа робити резервну копію електронної документації, що забороняють використання власних флеш-накопичувачів і т. д.).

Примус - встановлення правил по роботі з інформацією, порушення яких карається матеріальною, адміністративною або навіть кримінальною відповідальністю (штрафи, закон «Про комерційну таємницю» і т.п.). Спонування - заклик до персоналу не порушувати встановлені порядки по роботі з інформацією, тому що це суперечить сформованим визнанням мора-

льним і етичним нормам (наприклад, Кодекс професійної поведінки членів «Асоціації користувачів ЕОМ США») [1].

Засоби захисту інформації: **Технічні (апаратні) засоби** - сигналізація, решітки на вікнах, генератори перешкод для перешкоджання передачі даних по радіоканалах, електронні ключі і т.д. **Програмні засоби** - програми-шифрувальники даних, антивіруси, системи аутентифікації користувачів і т.п. **Змішані засоби** - комбінація апаратних і програмних засобів. **Організаційні засоби** - правила роботи, регламенти, законодавчі акти в сфері захисту інформації, підготовка приміщень з комп'ютерною.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про комерційну таємницю" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrainepravo.com/scientific-thought/pravova-pozytsiya/pravoviy-zakhist-komerts-yno-ta-mnits/>
2. Закон України "Про захист інформації" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://uazakon.ru/ukr/ukr-zakon-o-zaschite-informatsii.html>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Мельник Сергій Миколайович

начальник військово-юридичного факультету
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, полковник юстиції

Становлення та розвиток Збройних Сил України та інших військових формувань відбувається в умовах реформування системи військового управління, від якості функціонування якого залежить реалізація оборонної політики нашої держави та забезпечення воєнної безпеки як підґрунтя та провідної та найважливішої складової національної безпеки України. В умовах сьогодення військове управління, будучи особливим різновидом державного та публічного управління, виступає потужним фактором, що забезпечує створення відповідних передумов для виконання Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями тих складних та багатогранних завдань, які на них покладено, у відповідності до чинного законодавства.

Аналіз розвитку сучасної української правової доктрини дозволяє констатувати той факт, що питання публічного адміністрування, державного управління вже набули значного розвитку як на рівні наукових дже-

рел (монографії, наукові статті у фахових виданнях, тези доповідей на науково-практичних конференціях тощо), так і на рівні навчальної літератури (підручники, посібники, конспекти лекцій тощо). У той же час, питанням військового управління, його особливостям та специфічним рисам і проявам у науковій літературі уваги приділяється набагато менше. Проте потреба у таких дослідженнях не тільки не зменшується, а, як показує практика, сучасного військового будівництва, організації та функціонування Збройних Сил України та інших військових формувань, проходження військової служби, виконання сектором безпеки та оборони тих задач, що на нього покладено та, у першу чергу, у сфері забезпечення воєнної безпеки як фундаментальної засади національної безпеки - дедалі зростає.

Процеси державотворення сучасної України постійно відбувалися з урахуванням фактору обороноздатності та потреб забезпечення всіх складових національної безпеки та не в останню чергу воєнної безпеки. На деяких ділянках розвитку державності їм приділялась особлива увага (наприклад, на початковому етапі та з 2014 року), а на деяких – увага була значно меншою. Проте слід констатувати, що за весь період незалежності у напрямі оформлення військової складової Української державності, створення відповідних передумов щодо забезпечення воєнної безпеки було зроблено доволі багато.

Слід констатувати, що не в останню чергу на цьому шляху варто виділити створення сучасної нормативно-правової бази, яка створила відповідне підґрунтя для організації та функціонування Збройних Сил України та інших військових формувань та забезпечення їхньої діяльності у напрямі забезпечення воєнної безпеки. Серед таких нормативно-правових актів, у першу чергу, слід виділити Конституцію України, яка незважаючи на свій максимально узагальнений характер, все ж приділила увагу регламентації питань військового управління. У першу чергу слід виділити ті конституційні норми, що встановлюють завдання, які покладаються на Збройні Сили України та інші військові формування та які реалізуються за допомогою засобів військового управління. Так, відповідно до частин 1-3 статті 17 Основного Закону України, захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і по-

рядок діяльності яких визначаються законом. Як видно, для реалізації на-званих завдань необхідно ефективно військово управління, що охоплюватиме широке коло найрізноманітніших питань військово-публічного адміністрування. Разом із тим, закріплюючи такі завдання, Конституція України встановлює відповідні межі для реалізації військового управління. Такі обмеження встановлено у частині 4 статті 17 Конституції України, де зазначено, що Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності. Проте особливі обмеження Основний Закон України встановлює у статті 60, де прямо зазначено, що ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази. За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність. Вищезазначені положення знайшли свій розвиток у межах військового законодавства та, в першу чергу, у Статуті внутрішньої служби Збройних Сил України (статті 35-38).

Проте Конституцією України унормування питань військового управління обмежене бути не може. У зв'язку з цим, до нормативно-правових актів у цій сфері слід віднести закони України від 6 грудня 1991 р. «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», від 25 березня 1992 р. «Про військовий обов'язок і військову службу», від 20 грудня 1992 р. «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», від 9 квітня 1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», від 6 квітня 2000 р. «Про правовий режим воєнного стану», від 3 березня 1999 р. «Про державне оборонне замовлення», від 18 листопада 2004 р. «Про організацію оборонного планування», від 5 березня 1998 р. «Про Раду національної безпеки і оборони України», від 21 жовтня 1993 р. «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», від 2 березня 2000 р. «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав», від 22 лютого 2000 р. «Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України», від 7 березня 2002 р. «Про військову службу правопорядку у Збройних Силах України»; від 24 березня 1999 р. «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України», від 24 березня 1999 р. «Про Стройовий статут Збройних Сил України», від 24 березня 1999 р. «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України», від 24 березня 1999 р. «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України»), від 19 червня 2003 р. «Про основи національної безпеки України» та багато інших. Крім того, цей

перелік можна доповнити, також і нормативно-правовими актами Президента України як Верховного головнокомандувача Збройними Силами України та Кабінету Міністрів України як вищого органу у системі органів виконавчої влади (серед яких і Міністерство оборони України).

Крім того, слід звернути увагу на те, що чинне військове законодавство вказує на те, що в ньому є визначення поняття органів військового управління. Так, в абзаці 16 статті 1 Закону України «Про оборону України» вказано на те, що термін «органи військового управління» вживається у такому значенні - Міністерство оборони України, інші центральні органи виконавчої влади, що здійснюють керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, Генеральний штаб Збройних Сил України, інші штаби, командування, управління, постійні чи тимчасово утворені органи у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, призначені для виконання функцій з управління, в межах їх компетенції, військами (силами), з'єднаннями, військовими частинами, військовими навчальними закладами, установами та організаціями, які належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади, а також військові комісаріати, що забезпечують виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації. Проте як видно у вказаному правовому приписі дається не визначення поняття, а натомість вказується перелік органів військового управління.

На підставі викладеного можна констатувати, що в умовах сьогодення в Україні вже створено мінімально необхідні нормативно-правові засади для організаційно-правового оформлення та функціонування військового управління у напрямі забезпечення військової безпеки як складової національної безпеки України. У той же час, швидкоплинні зміни у сфері безпекового середовища вимагають подальше удосконалення організаційно-правових засад військового управління, з метою підвищення їхньої ефективності та забезпечення сталості всього сектору безпеки і оборони нашої держави.

* * *

МІЖНАРОДНА МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Міненко Юлія Вадимівна
студентка 3 курсу групи УП-32
факультет міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
e-mail: yuliya.vadymivna@gmail.com

У сучасному світі одним із показників міжнародного авторитету держави вважається її миротворча діяльність. З перших років своєї незалежності Україна бере активну участь в операціях з підтримки миру, які не обмежуються рамками ООН, а й включають місії ОБСЄ, заходи у рамках програми «Партнерство заради миру» НАТО та багатонаціональні сили [1, с. 4]. На сьогодні присутня необхідність розвитку міжнародного іміджу України за рахунок стану міжнародної миротворчої діяльності і зовнішньої політики.

Отже, метою даного дослідження є визначення сучасного стану миротворчої діяльності України, проблем та перспектив її розвитку.

Участь України в операціях з підтримання миру і безпеки розпочалась із затвердженням Верховною Радою України Постанови від 3 липня 1992 року № 2538-XII «Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії». Сьогодні 448 військовослужбовців Збройних Сил України виконують завдання в 9 міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у 7 країнах світу [2].

Значення міжнародної миротворчої діяльності України сформульовано законодавцем: «...Україна розглядає участь у міжнародній миротворчій діяльності як важливу складову своєї зовнішньої політики. Участь України у такій міжнародній миротворчій діяльності забезпечує активну її присутність у світових політичних процесах і є одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки» [3].

Останніми роками спостерігається зменшення участі України у миротворчій діяльності, що пов'язано як з об'єктивними причинами – військовим конфліктом на території України, так і суб'єктивними причинами – недостатньою увагою до миротворчості, невідповідністю сучасним змінам та пріоритетам миротворчої діяльності. Останнім чинником обумовлений й неналежний рівень участі у Системі зі створення та визначення готовності сил до застосування в операціях ООН з підтримання миру та безпеки.

Україна сьогодні знаходиться лише на першому рівні країн-контрибуторів з 4 можливих [4].

Серед найважливіших недоліків миротворчої діяльності України є низький рівень залучення цивільного компоненту. Україна все ще здебільш представлена саме військовими, в той час як міжнародні організації, що залучають українських миротворців до своїх операцій, потребують цивільних кадрів. В Україні фактично відсутня система підготовки цивільних фахівців для миротворчих операцій, а також створення можливого національного реєстру фахівців та послуг. Крім того, присутня неузгодженість військового та поліцейського компоненту миротворчої діяльності [5].

Окрему проблему становить низький рівень залучення жінок. Відповідно до статистики у період з 2014 по 2017 рік загалом 5 жінок брали участь у складі національного персоналу на посадах військових спостерігачів та офіцерів штабів місій, а у складі національного персоналу МВС України перебувало 15 жінок-правоохоронців. Ці данні демонструють невідповідність поставленим цілям і базовим параметрам [1, с. 9-12].

Незважаючи на гострі проблеми розвитку і діяльності України в сфері миротворчості, Україна має достатні можливості для того, щоб взяти на себе роль миротворця у європейській частині пострадянського простору. По-перше, її геополітичне положення дає їй змогу враховувати політичні, кліматичні, соціально-економічні та культурно-етнічні особливості східноєвропейського регіону. По-друге, Україна має навчальні центри і структури, відповідні сили та засоби, необхідні для підготовки і проведення миротворчих операцій. В Міністерстві оборони України створене Головне управління військового співробітництва та миротворчих операцій, на яке покладені завдання координації різних структурних підрозділів Збройних сил України в галузі миротворчості, а також прийняте рішення про створення Спеціалізованого навчального центру з підготовки миротворчих сил. По-третє, власні інтереси України як неагресивної держави найбільшою мірою збігаються з інтересами підтримання миру і стабільності у східноєвропейському та чорноморському регіонах [6, с. 82].

Важливим є те, що 15 червня 2009 року Указом Президента України була затверджена «Стратегія міжнародної миротворчої діяльності України». Серед позитивних положень цього документу варто відзначити розширення кола міжнародних організацій, з якими Україна готова спільно працювати для забезпечення миру та стабільності. Також в документі визначаються пріоритетні цілі участі України у міжнародній миротворчій діяльності: збереження та розширення активної присутності України у

міжнародній діяльності, спрямованій на підтримання миру і безпеки; підвищення міжнародного авторитету України та підтвердження її прагнень до інтеграції в європейський та євроатлантичний безпековий простір; забезпечення реалізації національних інтересів [3].

Особливо важливим кроком, що відкриває перспективи привабливості України в якості військово-політичного партнера є оновлення пакету документів з оборонного планування стратегічного рівня, зокрема Стратегії національної безпеки, Воєнної Доктрини, а також Стратегічного оборонного бюлетеню. Так, в останній редакції Закону України «Про основи національної безпеки України» від 2003 року серед основних напрямів державної політики з питань національної безпеки називає «...запобігання втручанню у внутрішні справи України і відвернення посягань на її державний суверенітет і територіальну цілісність з боку інших держав; поглиблення співпраці з Організацією Північноатлантичного договору з метою набуття членства у цій організації» [7]. Така чітка і конкретна позиція демонструє наміри України щодо міжнародного співробітництва і встановлює напрями розвитку своєї політики, в тому числі й миротворчої діяльності.

Слід зазначити, що цінною перспективою для українських миротворчих сил є співпраця з іноземними фахівцями. За декілька минулих років було відновлено українсько-американські воєнно-політичні консультації. Важливими кроками для розвитку міжнародного співробітництва стали призначення стратегічних радників для надання допомоги Комітету реформ при Міністерстві оборони та Збройних Силах України та поява Багатонаціонального об'єднаного координаційного комітету з питань військового співробітництва та оборонного реформування за участю Великобританії, Канади та Литви [8].

Стратегічні перспективи миротворчої діяльності України пов'язані, у першу чергу, із загальною еволюцією поглядів на миротворчу діяльність ООН, ОБСЄ, НАТО та інших регіональних організацій. НАТО у рамках програми «Партнерство заради миру» надає Україні допомогу у мовній та фаховій підготовці офіцерського складу, підготовці миротворчих контингентів у ході спільних навчань, створенні і підтримці матеріально-технічної бази навчальних центрів підготовки миротворців. Український контингент під проводом НАТО бере участь у миротворчих силах у Косово. Дані тенденції будуть лише поглиблюватися [9, с. 5].

Таким чином, Україна, ставши важливим елементом миротворчого процесу, робить свій внесок у розв'язання міжнародних конфліктів, надан-

ня допомоги мирному населенню. Слід зазначити, що Україна має багато можливостей розвитку своєї миротворчої діяльності за допомогою поглиблення співпраці з ООН, ОБСЄ, ЄС, СНД, удосконалення своєї законодавчої бази в цій сфері, підвищення військового потенціалу і фінансування. Вирішення основних проблем миротворчої діяльності повинно бути пріоритетним для України сьогодні, коли на меті є формування міжнародного іміджу сильної і надійної держави-партнера, що може зайняти вагоме місце серед захисників і гарантів міжнародної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Шелест Г. Миротворчість під час війни. Перспективи миротворчої діяльності України. Київ: Українська призма, 2017. – 14 с.
2. Участь Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Офіційний веб сайт Міністерства оборони України. URL.: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/uchast-zbrojnih-sil-ukraini-u-mizhнародnih-operacziyah-z-pidtrimannya-miru-i-bezpeki.html> (Дата звернення: 23.02.2018).
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 квітня 2009 року «Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України»: указ Президента України від 15.06.2009 року № 435/2009. URL.: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/uchast-zbrojnih-sil-ukraini-u-mizhнародnih-operacziyah-z-pidtrimannya-miru-i-bezpeki.html> (Дата звернення: 22.02.2018).
4. Участь України у миротворчій діяльності ООН. Постійне представництво України при ООН в Нью-Йорку. URL.: <https://ukraineun.org/ukraine-and-un/peacekeeping-activities> (Дата звернення: 22.02.2018).
5. Котелянець О. Цивільна складова міжнародних миротворчих місій: порядок денний для України: аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL.: <http://www.niss.gov.ua/articles/841> (Дата звернення: 24.02.2018).
6. Івахів О. Збройні сили України: стан та перспективи участі у військових об'єднаннях Євразійського регіону. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: зб. наук. праць. 2012. Вип. 24. – С. 78 – 84.
7. Про основи національної безпеки: Закон України від 19.06.2003 року № 964-IV. URL.: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (Дата звернення: 24.02.2018).
8. Ковальов В. Україна – четверта серед європейців у рейтингу ООН. *Народна армія*. Грудень 6, 2016. URL.: <http://na.mil.gov.ua/42166-ukrayina-chetverta-sered-yevropejtsiv-u-rejtyngu-myrotvortsiv-oon> (Дата звернення: 24.02.2018).
9. Філатов В. О. Досвід застосування українських миротворчих контингентів – Ірпінь: Національний університет державної податкової служби України, 2016. 6 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Доценко О. М.

СЕВЕРОКОРЕЙСКИЙ КРИЗИС– УГРОЗА МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Моисеева Яна Юрьевна

Студентка 1 курса группы УМИ-11

факультет международных экономических отношений
и туристического бизнеса

Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина,

e-mail: yinyangyenny@gmail.com

На современном этапе развития международных отношений государства стремятся к объединению в многосторонние союзы, всемирные международные организации, региональные структуры и институты для поддержания международной безопасности. Гарантом её поддержания, в числе других факторов, выступает демилитаризация и меры по предотвращению ядерной войны, а именно прекращение всех испытаний ядерного оружия и полная его ликвидация. Однако отдельные прецеденты указывают на неспособность мирового сообщества в полной мере контролировать гонку вооружений, в том числе и ядерных [1, с. 31].

К одним из самых острых конфликтов, угрожающих международной безопасности на глобальном уровне, на данный момент причисляют так называемый «Северокорейский кризис». Под этим понятием подразумеваются значительно ухудшающиеся отношения между КНДР с одной стороны и США и их союзников с другой стороны, вследствие активной разработки и демонстративных испытаний Северной Кореей ядерного оружия и ракетной техники.

Вооруженное вмешательство США на Корейском полуострове корнями уходит в корейскую войну начала 1950-х годов. Еще на ранних этапах холодной войны США поддерживали силы южной части полуострова против коммунистических сил на севере, которым содействовали Китай и СССР. Сегодня Соединенные Штаты также выступают на стороне Южной Кореи в соответствии с Договором о взаимной обороне. С этой целью на Корейском полуострове дислоцируется около 29000 американских военнослужащих. В дополнение к американским войскам, многие из 630000 военнослужащих Южной Кореи и почти 1,2 млн военнослужащих Северной Кореи расположены вблизи демилитаризованной зоны, что делает ее одной из самых вооруженных границ в мире [2].

В нарушение резолюций Совета Безопасности ООН Северная Корея продолжает открытое ядерное оснащение и разработку ракет дальнего действия. Хотя масштабы программы по обогащению урана в Северной

Корее все еще остаются неопределенными, разведывательные службы США заявляли, что у нее достаточно плутония для производства, как минимум, шести и, как максимум, шестидесяти ядерных боеприпасов.

Помимо испытаний в июле 2017 года, Северная Корея провела еще пять испытаний ядерного оружия: в октябре 2006 года, в мае 2009 года, феврале 2013 года, в январе и сентябре 2016 года, — и сила этих устройств возрастала с каждым последующим тестом [3].

Вне ядерной сферы КНДР также имеет крупную ракетную базу и проводит исследовательскую программу, продолжая испытывать оружие, несмотря на резолюции Совета Безопасности ООН, запрещающие такие действия. Считается, что Северная Корея обладает тысячей ракет различной мощности и дальности.

Бывший Государственный секретарь США Генри Киссинджер во время слушания сената по делам вооруженных сил в Кэпитол Хилл предупредил, что Пхеньян представляет собой «главный вызов международному миру и безопасности». Следовательно, денуклеаризация Северной Кореи «должна стать фундаментальной целью», поскольку «если Северная Корея будет по-прежнему обладать военным ядерным потенциалом, влияние на распространение ядерного оружия может быть значительным, ... опираясь на пример Северной Кореи, другие страны также посчитают, что ядерное оружие - это способ достижения международной известности и превосходства» [4].

Попытки вести переговоры о сделках по оказанию помощи в целях разоружения неоднократно терпели неудачу, и в ответ ООН применяет все более жесткие санкции. Даже Китай, единственный реальный союзник Севера, внес свою лепту в экономическое и дипломатическое давление [5].

Внедренные санкции США сократили более 90 процентов публично зарегистрированных в Северной Корее экспортных поставок, включая уголь, железную руду, морепродукты и, в последнее время, текстиль, и ограничили возможность поступления в страну иностранной валюты за счет отправки работников за границу.

23 февраля 2018 года президент Трамп объявил о новых экономических санкциях против Северной Кореи, направленных на то, чтобы Пхеньян не мог продолжать удовлетворять свои ядерные амбиции.

«Сегодня мы применяем самые сильные санкции в отношении Кореи, которые мы когда-либо налагали на страну», — сказал Трамп на пресс-конференции с премьер-министром Австралии. «Мы должны держаться вместе, чтобы не дать жестокой диктатуре угрожать миру» [6].

Меры нацелены на 56 судоходных компаний и других организаций, которые, по словам официальных лиц США, используются Северной Кореей для ведения торговли, запрещенной в соответствии с предыдущими санкциями. Эксперты заявили, что новые санкции не будут иметь такого же экономического воздействия, как предыдущие, направленные на экспорт Северной Кореи, но могут обеспечить лучшее их соблюдение, исключив уклонения Пхеньяна [6].

«Давление будет постепенно увеличиваться», - сказал Патрик М. Кроин, азиатский ученый из Центра новой американской безопасности. - «Стратегия концентрируется на медленно возрастающем давлении, а не на внезапных дестабилизирующих ударах» [6].

Как известно, на Китай приходится примерно 85 процентов внешней торговли Северной Кореи, и многие считают ее ключом к тому, чтобы заставить Пхеньян, по крайней мере, приостановить свои ядерные и ракетные программы [5].

Наряду с Москвой Пекин отказался от заявления США о полном торговом эмбарго. Но иностранные и китайские эксперты заявили, что они внедряют санкции США с необычной строгостью и оказывают реальное давление на представителей провинций и местных органов власти в приграничном регионе [5].

Тем не менее, несмотря на все предостережения на публичных выступлениях и в официальных социальных сетях американского и других мировых правительств, а также предпринятые меры, КНДР продолжает свою политику. Лидер государства ведет активные перепалки с оппонентами по средствам СМИ и в сети Интернет и не идет на уступки.

Предотвращение корейской войны и уменьшение напряженности в отношениях с Северной Кореей являются критическими интересами международной безопасности. Наряду с продолжающимися испытаниями оружия и ракет, мелкие военные и кибер-провокации Северной Кореи создают значительные риски, поскольку каждый инцидент несет в себе перспективу дальнейшей и потенциально неконтролируемой эскалации. Прямые угрозы со стороны Верховного лидера Северной Кореи Ким Чен Ына также вызывают беспокойство, поскольку программы страны продвигаются к оружию, способному представлять реальную угрозу для стран-противников.

Неверно утверждать, что переговоров с Пхеньяном никогда не было, и что они не могут иметь положительного результата. Однако нынешнее северокорейское руководство является проблемным, и, чтобы получить

максимально позитивний результат – припинення подальших ядерних і ракетних випробувань – американське представництво повинно чітко позначати свої цілі в умовах взаємної вигоди і формулювати, що вони готові запропонувати взаємодіяти дипломатично і, можливо, економічно.

Список використаної літератури:

1. Кулагин В. М. Міжнародна безпека: Навчальний посібник для студентів вишів / В. М. Кулагин. – Москва: Аспект Прес, 2007. – 318 с.
2. U.S. Relations With the Republic of Korea [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2800.htm>.
3. North Korea nuclear tests: What did they achieve? [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bbc.com/news/world-asia-17823706>.
4. Kissinger: If North Korea keeps nukes, other nations will seek them [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://www.defensenews.com/congress/2018/01/25/kissinger-if-north-korea-keeps-nukes-other-nations-will-seek-them/>.
5. Simon D. On China's border with North Korea, a constricted economic lifeline is still a lifeline [Електронний ресурс] / Denyer Simon. – 2017. – Режим доступу: https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/on-chinas-border-with-north-korea-a-reduced-trade-lifeline-is-still-a-lifeline/2017/09/28/bbc6eefc-a2c4-11e7-b573-8ec86cdf1ed_story.html?utm_term=.ac1039c38108.
6. Trump administration unveils sanctions aimed at starving North Korea of resources [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/trump-administration-to-impose-largest-ever-set-of-sanctions-against-north-korea/2018/02/23/42e1afb8-18a8-11e8-92c9-376b4fe57ff7_story.html?utm_term=.1224e2f596dd.

Науковий керівник: викладач Федорова А. Ю.

**ЮВЕНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ В СИСТЕМІ ЧИННИКІВ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ, ПРАВ І СВОБОД ДІТЕЙ:
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

Навроцький Олексій Олексійович

аспірант юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

e-mail: navrotskyu1@gmail.com

На сьогодні зарубіжні держави накопичили значний досвід ювенального правосуддя, яке розглядається фахівцями як один з головних державно-владних важелів забезпечення не лише повноправності дитини і підкреслення її особливої ролі в суспільстві, а й її особистої безпеки. В цілому, заснування державою системи ювенальної юстиції було обумовлено тим, що правовий статус дитини, на відміну від повнолітніх громадян, характеризується особливостями в частині встановлення юридичної відпо-

відальності та призначенні покарання за протиправні діяння. Враховуючи те, що діти визнаються уразливою категорією населення у будь-якій сучасній розвинутій державі, вони потребують індивідуального підходу при здійсненні правосуддя судом, який у процесі судових засідань при призначенні покарання керується одночасно «буквою закону» та внутрішнім переконанням. З точки зору забезпечення національної безпеки, систему ювенальної юстиції можна розглядати як важливий чинник гарантування їм особистої безпеки і повноцінного втілення прав і свобод.

Сучасна ювенальна юстиція являє собою систему державних, муніципальних і громадських судових, правоохоронних і правозахисних органів, установ та організацій, що на основі права та за допомогою медико-соціальних і психолого-педагогічних методик здійснюють правосуддя щодо дітей, адміністративну профілактику та попередження правопорушень дітей та проти дітей, захист прав, свобод та інтересів, а також ресоціалізацію дітей, які перебувають у складній життєвій ситуації [1]. Загальновиголошеною метою системи ювенальної юстиції, яку задекларовано в усіх відповідних міжнародних положеннях щодо захисту прав людини, є реабілітація та соціальна реінтеграція дитини. Конвенції ООН про права дитини (ст. 40) проголошує: «Держави-сторони визнають право кожної дитини, яка, як вважається, порушила кримінальне законодавство, обвинувачується або визнається винною в його порушенні, на таке поведіння, що сприяє розвиткові у дитини почуття гідності та значущості, зміцнює в ній повагу до прав людини й основних свобод інших та при якому беруться до уваги вік дитини і бажаність сприяння її реінтеграції та виконання нею корисної ролі в суспільстві». Згідно Мінімальним стандартним правилам ООН щодо відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх, ухвалених резолюцією ГА ООН № 40/33 від 29.11.1985 р. система ювенальної юстиції має на меті забезпечення благополуччя неповнолітнього і того, щоб будь-які міри впливу на неповнолітніх правопорушників завжди відповідали особливостям особистості правопорушника, так і обставинам правопорушення [2]. Цей документ виокремлює два головних і найважливіших завдання ювенальної юстиції: 1) забезпечення благополуччя неповнолітнього; 2) розгляд справи неповнолітніх спеціальними сімейними судами чи адміністративними органами і по, можливості, уникнення застосування виключно каральних санкцій.

В основу ювенальної юстиції зарубіжних держав покладена доктрина «*parens patrie*», яка передбачає, що держава веде себе як піклувальник або відповідальна особа за неповнолітнього і захищає його від небезпечної по-

ведінки і шкідливого оточення. На сьогодні у світі сформувалося дві моделі ювенальної юстиції: автономна і загальна. Автономна модель передбачає існування ювенального суду як окремої інституції, а загальна модель передбачає розгляд справ про неповнолітніх суддями загальних судів. На перших етапах існування автономна модель ювенального суду формувалася в США, Канаді, Англії, Бельгії, Франції, Греції, Голландії, Росії, Польщі, Угорщині, Єгипті, Японії (варіант), Австралії, Новій Зеландії (варіант), кантонах французької Швейцарії. В свою чергу, у Німеччині, Австрії, Іспанії, Португалії, кантонах німецької Швейцарії функції ювенальної юстиції виконувалися судами у справах неповнолітніх, що висунуло на перший план їх діяльності завдання судового захисту прав неповнолітніх. У другій половині ХХ століття у багатьох державах світу сформувалося сучасне законодавство про ювенальну юстицію: у США такою основою є Закон про ювенальну юстицію та запобігання правопорушенням неповнолітніх (1974 р.), у Польщі – Закон «Про процедуру розгляду справ неповнолітніх» (1982 р.), у Канаді – Закон «Про кримінальну юстицію щодо неповнолітніх» (2003 р.) [3, с. 147].

Сьогодні інститути ювенальної юстиції функціонують більш ніж в 60 країнах світу. Зарубіжна практика функціонування ювенальної юстиції свідчить про те, що як самостійний напрям державного адміністрування прав дитини ювенальна юстиція себе цілком виправдовує. Щодо України, то слід відзначити триваючу вже багато років дискусію стосовно цього питання. Прибічники національної моделі ювенальної юстиції вважають, що відповідні інститутці стануть надійною гарантією забезпечення прав дітей і захисту дитинства, а їх опоненти стоять на позиції про те, що ювенальна юстиція стане чинником дестабілізації патріархальних традицій української родини і чинником порушення прав і свобод людини і, зокрема, дитини. З урахуванням того, що за підрахунками спеціалістів кожні п'ять років в Україні засуджується близько 100 тисяч дітей, це питання буде актуальне і надалі [4].

Список використаних джерел

1. Закірова С. Ювенальна юстиція в Україні: проблеми, перспективи / С. Закірова // Веб-ресурс Центру досліджень соціальних комунікацій та Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади // Електронний ресурс. режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2734:yjuvenalna-yustitsiya-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350

2. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних («Пекинские правила») // Офіційни веб-портал Верховної ради України. Електронний ресурс. режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_211

3. Лазебний Л. Ювенальна юстиція в Україні – за і проти / Л.Лазебний // Адвокат. – 2013. – № 3. – С. 3-5
4. Опацький Р.М. Зарубіжний досвід впровадження ювенальної юстиції / Р.М. Опацький // Юридична наука. – 2012. – № 2. – С. 146-152

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВПЛИВУ ГЛОБАЛЬНИХ ЗАГРОЗ

Новікова Людмила Вікторівна

завідувач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук, доцент
e-mail: lvnov@ukr.net

Чернишова Лариса Олексіївна

доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент
e-mail: lach.2803@gmail.com

Економічна глобалізація є однією з основних тенденцій розвитку сучасного світу. Вона супроводжується цілою низкою як позитивних, так і негативних наслідків. З одного боку, глобалізаційні процеси сприяють зростанню світової економіки, розширенню міжнародного співробітництва, прискоренню розвитку продуктивних сил і науково-технічного прогресу. З іншого боку, для багатьох країн, і для України також, глобалізація створює чимало ризиків та загроз, які викликають різке зниження економічного потенціалу країни та впливають на стабільність й можливість на рівних умовах конкурувати з іншими учасниками міжнародного поділу праці.

Вплив глобалізаційних процесів на становлення та розвиток України був доволі чутливим. Виклики глобалізації для нашої держави набули особливо загрозливого характеру та потребують негайного подолання. Тому проблема забезпечення економічної безпеки України набуває нового суттєвого змісту. Для створення ефективного механізму запобігання негативним наслідкам глобалізації та їх нейтралізації необхідним є визначення основних загроз економічній безпеці України та трансформація згідно з ними національної політики.

Найбільш небезпечними для життєдіяльності та незалежного функціонування соціально-економічної системи України є виклики глобального перерозподілу дефіцитних ресурсів (енергетичних, земельних, водних), інтелектуального капіталу та захоплення інформаційного простору країнами-претендентами на світове лідерство. Це призводить до військового, політичного та економічного диктату відносно «слабких» країн, критичного обмеження їх суверенітету та можливостей до реалізації державної політики на засадах збереження національних економічних інтересів.

За визначенням Фонду миру (The Fund for Peace) Україна де-факто відноситься до «слабких» (недієздатних) країн, основними ознаками яких є:

- 1) втрата фізичного контролю над своєю територією або державної монополії на законне використання на ній трудових ресурсів;
- 2) нездатність легітимної державної влади забезпечити процес прийняття колективних рішень та надавати основні суспільні послуги;
- 3) нездатність держави взаємодіяти з іншими державами у ролі повноправного члена міжнародного співтовариства [3].

З огляду на це, імперативи державної політики України в умовах впливу глобальних суспільно-економічних трансформацій та внутрішніх суперечностей в національній економіці вимагають перегляду з метою забезпечення виконання головних функцій державного управління, а саме:

- політико-адміністративної, що забезпечує державний суверенітет та встановлення прийняттого в конкретний історичний період територіального устрою країни;
- економічної, що ґрунтується на засадах гарантій економічного суверенітету й безпеки при реалізації державної політики.

Формування ефективної державної політики економічної безпеки України в умовах глобалізаційних змін передбачає чітке визначення концепту (основної ідеї), стратегічної мети, державних імперативів, прийняття комплексу взаємопов'язаних державно-управлінських рішень та впровадження взаємоузгоджених заходів захисту національних економічних інтересів, протистояння або нівелювання викликів і загроз глобального, зовнішньо- та внутрішньоекономічного характеру.

Так, концепт державної політики економічної безпеки України повинен полягати в забезпеченні добробуту окремих громадян і суспільства країни в цілому в довгостроковому періоді шляхом відстоювання національних економічних інтересів на міжнародній арені.

Стратегічною метою, яка підпорядкована концепту державної політики створення безпекового довкілля в економічній сфері, необхідно визна-

чити захист національних інтересів, забезпечення економічних свобод суб'єктів господарювання та населення, попередження потенційних і реальних викликів та загроз, усунення негативних проявів економічної, соціальної та політичної глобалізації [1].

Захист національних економічних інтересів та протистояння найбільш небезпечним загрозам має ґрунтуватися на державних імперативах, які є магістральними настановами в державній політиці економічної безпеки щодо мінімізації проявів політичної кризи, кризи національного лідерства та спрямовані на руйнацію монопольно-олігархічної моделі економіки [1].

В умовах сьогодення, враховуючи вразливість українського суспільства до зовнішніх викликів та глобалізаційні процеси, державними імперативами забезпечення економічної безпеки мають стати:

— у внутрішній політиці економічної безпеки – досягнення максимально можливого рівня забезпечення економічної та фінансової самодостатності національного господарства, виробництва товарів і послуг на основі використання й забезпечення національної приналежності внутрішніх економічних ресурсів (земельних, енергетичних, виробничих, трудових тощо), впроваджуючи та стимулюючи ефективну політику «експорто-орієнтації»;

— у зовнішній політиці економічної безпеки – формування експансійної зовнішньої політики на засадах багатовекторної економічно й фінансово вигідної участі в регіональних європейських, євразійських та афрозійських союзах, багатосторонніх та двосторонніх торговельно-економічних угодах, започаткування нових ліній співробітництва [1].

Виконання цих державних імперативів потребує прийняття комплексу взаємопов'язаних державно-управлінських рішень та впровадження взаємо узгоджених заходів щодо відстоювання національних економічних інтересів, протистояння глобалізаційним викликам і загрозам, а саме:

1. Україна має налагодити взаємовигідні торговельно-економічні відносини з ЄС на засадах лобіювання національних економічних інтересів та диверсифікації експортної діяльності;

2. Ключовим національним інтересом має стати відстоювання позицій України на міжнародній арені (в тому числі й перед МВФ) та протистояння агресивно налаштованим транснаціональним та олігархічним угрупованням, дії яких спрямовані на власне збагачення всупереч інтересам суспільства і держави;

3. Враховуючи, що національною власністю залишається стратегічно важливий економічний ресурс – земля (близько 25% чорноземів світу знаходиться на території України, а площа сільськогосподарських угідь сягає 43 млн. га, тобто 72% від загальної території країни), Україна має переваги, які дозволяють їй відстоювати позиції у діалозі з ЄС та СОТ щодо поліпшення умов зовнішньої торгівлі агропромисловою продукцією, перегляду умов надання й обсягів експортних квот, зростання обсягів експорту продукції агропромислового комплексу до країн ЄС (у 2015 р. частка даного експорту до ЄС становила 28% проти 47% до країн Азії), а також проводити політику експортної експансії в євразійському та афроазійському просторі [2]. Економічні та соціальні вигоди України мають полягати у реалізації стратегічного пріоритету виробництва сільськогосподарської продукції кінцевого призначення та харчових продуктів європейської якості;

4. Пріоритетним має стати відхід від сировинної експортної орієнтації агропромислового сектору. Ефективним механізмом трансформації цього сектору має стати створення агропромислових кластерів, що передбачає концентрацію зусиль держави, взаємопов'язаних стратегічних агропідприємств і ланцюгів суміжних виробництв інших галузей економіки – харчової, хімічної промисловості (у т.ч. виробництва міндобрив), сільськогосподарського машинобудування, біотехнологій, науково-дослідних установ, торговельно-збутових організацій, фінансових установ.

Таким чином, трансформація державної політики економічної безпеки України в контексті наростання глобалізаційних викликів і загроз має бути зорієнтована на усунення ознак недієздатності та формування України як «сильної» інноваційно незалежної держави шляхом впровадження дієвого регуляторного механізму створення безпекового економічного середовища.

Список використаних джерел:

1. Тимошенко О. В. Система економічної безпеки національної економіки та комплексний механізм її забезпечення / О. В. Тимошенко // Економіка і менеджмент: науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – Вип. № 17. – С. 56–61.
2. Торговля з ЄС в рамках поглибленої та всеосяжної угоди про вільну торгівлю. Роз'яснення переваг поглибленої та всеосяжної угоди про вільну торгівлю (ЗВТ+) між Україною та ЄС. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk&tag=UgodaProAsotsiatsiiuMizhUkrainoiuTaYevropeiskimSoiuzom>.
3. European Union Directive. – [Online]. – Available at: http://ec.europa.eu/food/fs/inspections/fnaoi/reports/food_hygiene/france/fnaoi_rep_fran_3225-2001_en.pdf.

КОРУПЦІЯ У ДЕРЖАВНІЙ ВЛАДІ – ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇНИ: МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Олешко Олексій Миколайович

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Харківського інституту ПрАТ

«ВНЗ Міжрегіональна академія управління персоналом»,

м. Харків.

e-mail: oleshkopost@gmail.com

Проблема корупції у державній владі одне з головних питань, яке потребує негайного вирішення. Корупція у владі призводить до значних матеріальних збитків у бюджеті країни, а також створює різко негативний імідж країни на міжнародній арені. Зважаючи на ряд гучних корупційних інцидентів, що трапилися останнім часом, ця проблема залишається гострою, демократичні трансформації, реформування системи державної влади не дали відчутних результатів щодо її вирішення. Про це свідчить і динаміка останніх років у рейтингу індексу сприйняття корупції, за даними організації Transparency International. Станом на січень 2017 року, Україна посідає 131 місце за рівнем корупції серед 176 країн, у яких проводиться дослідження [1]. За останні роки ми подолали лише декілька сходинок цього рейтингу.

Формуванню наукових підходів до вирішення проблеми корупції у державному управлінні приділяли увагу у своїх працях такі українські науковці як В. Басс, К. Годукаєва, І. Діденко, З. Загиней, І. Мезенцева, А. Чернобай та ін.

Корупція розглядається науковцями у різних аспектах, зокрема, В. Басс шукає причини виникнення і шляхи подолання корупції в історичних її аспектах, про це він пише у статті «Феномен корупції в Україні та світі: історія і сучасність» [2, с. 7]. Дослідники К.І. Годукаєва [3, с. 22] та І.В. Діденко [4, с. 29] розглядають реальний і потенційний конфлікт інтересів на державній службі як ключові чинники виникнення корупції у державному управлінні.

Говорячи про конфлікт інтересів, який досить часто може виникати у професійній діяльності державних службовців слід зважати на те, які саме чинники впливають на формування моделі поведінки посадовця у ситуації потенційного чи реального конфлікту інтересів. Одним із ключових чинників є насамперед морально-етичний. Тому, що рішення вступати у конфлікт інтересів, чи запобігти ситуації його виникнення – це вибір, власне, самого службовця.

Досить часто обставини складаються саме таким чином, що про ситуацію конфлікту інтересів може знати лише державний службовець, отже, від того на скільки високий рівень професійної свідомості конкретного службовця, на скільки розвинуті його морально-етичні якості, залежить те як буде розвиватися ситуація з конфліктом інтересів і чи будуть наявними подальші імовірні корупційні прояви, адже саме конфлікт інтересів є найбільш частим чинником корупційних діянь.

Розглянемо такий критерій ефективності державного службовця як «чесність». Почнемо з того, що з точки зору загальноприйнятої людської моралі говорити неправду це погано – злочин, все залежить від контексту цієї нечесності, з чим вона пов'язана, до яких наслідків це може привести.

З точки зору раціональної економіки провідна позиція була висловлена економістом із Чиказького університету і нобелівським лауреатом Гері Беккером, який припустив, що люди скоюють злочини, керуючись раціональним аналізом кожної ситуації [5]. Йдеться виключно про порівняння можливих позитивних і негативних наслідків.

Так народилася модель SMORC (Simple Model of Rational Crime) [6], проста модель раціональних злочинів. З точки зору раціонального розрахунку плюсів і мінусів зовсім неважливо, чим саме ми займаємося – грабуємо банки чи пишемо книги.

Підходи Беккера до питання нечесності складаються з трьох основних елементів: 1) результату, який отримує суб'єкт від вчинення злочину; 2) ймовірності бути схопленим; 3) очікуваного покарання в разі затримання. Порівнюючи перший компонент (результат) з двома іншими (ризиками), раціональний людина здатна зрозуміти, чи варто їй здійснювати той чи інший злочин.

Очевидно, що ситуація виглядає дещо складніше, ніж переконає Беккер і традиційна економіка. Для початку, зрозумівши, що рівень нечесності не залежить в значній мірі від суми, одержуваної від нечесної поведінки, ми можемо припустити, що нечесність – це щось більше, ніж просте порівняння ризиків і результатів певної поведінки. Більш того, дослідження показують, що рівень нечесності не змінюється в залежності від ймовірності бути пійманим – так що нам ще складніше повірити в те, що витoki нечесності криються в аналізі ризиків і переваг, або вигоди. І, нарешті, той факт, що багато людей «шахраюють» лише потроху і коли у них з'являється для цього можливість, дає підстави припускати, що фактори, які визначають нечесну поведінку, куди більш складні (і цікаві для аналізу), ніж показує модель SMORC [7, с. 29].

Американський дослідник в галузі поведінкової економіки Ден Аріелі проводив численні дослідження, які були спрямовані на вивчення природи обману. Він намагався з'ясувати, які саме фактори впливають на поведінку людини спонукаючи її до нечесних вчинків, шахрайства. Проводячи різні експерименти він визначав як впливають на вибір поведінки індивіда матеріальна, соціальна та емоційна складові.

В результаті цих експериментів дослідник дійшов загального висновку: люди обманюють лише до того рівня, який дозволяє їм зберігати думку про себе як про порівняно чесних людей. Іншими словами: Для когось принести додому з роботи олівець – це злочин, а для когось використати п'ять тисяч гривень бюджетних коштів з власною вигодою – це норма».

Наша поведінка визначається двома різноспрямованими видами мотивації. З одного боку, ми хочемо сприймати себе як чесних і шанованих людей. Ми хочемо дивитися на себе в дзеркало і відчувати, що подобаємося собі (психологи називають це «мотивацією еґо»). З іншого боку, ми хочемо отримати вигоду від обману і дістати якомога більше матеріальних благ (це звичайна фінансова мотивація). Очевидно, що ці два напрямки мотивації конфліктують. Яким чином нам вдається забезпечити собі всі необхідні переваги, пов'язані з обманом, і в той же час сприймати себе як «прекрасних і непорочних» людей?

Тут в дію вступає людська розумова гнучкість. Завдяки цьому навіку ми, здійснюючи дрібні обманні дії, одночасно і отримуємо їх плоди, і продовжуємо вважати себе хорошими. Подібне балансування є окреме питання раціоналізації і є основою того, що дослідники називають «теорією фактору обману» (fudge factor) [7, с. 32].

Отже, fudge factor це показник, який характеризує розрив між раціональною і еґо-мотивацією в поведінці індивіда. Ще його називають – коридором прийнятної неетичної поведінки. Це той коридор, перебуваючи у якому індивід може оправдати свої неетичні дії. Є три параметри, які можуть помітно розширити fudge factor: креативність, соціальне підтвердження, віддалення від реальних грошей [8].

Є, відповідно міри, які будуть регулювати конфлікти інтересів пов'язані з цими параметрами.

Креативність це такий фактор, завдяки якому можна виправдати ті чи інші корисливі, неправомірні дії індивіда в ситуації конфлікту інтересів. Міра, яка може регулювати конфлікт інтересів у зазначеному випадку це публічне декларування конфлікту інтересів і чітке прописування норм і правил поведінки у ситуаціях такого роду.

Дещо складнішим фактором є соціальне підтвердження. Міра регулювання конфлікту інтересів у цьому випадку – політика нульової терпимості. На державній службі мають працювати люди з глибоким негативним ставленням до корупції і ця особливість має бути одним з вирішальних критеріїв кадрового відбору на посади держслужбовців.

І останній фактор – віддалення від реальних грошей. Це фактор полягає у отриманні бонусів від державної служби: подарунки; інсайдерська інформація.

Дуже складним є визначення співвідношення між прийнятною і неприйнятною етичною поведінкою в тій чи іншій організації. Відсутність розуміння ціннісної основи поведінки робить неможливим створення універсальної моделі для боротьби з конфліктом інтересів.

Таким чином, моральність і високий рівень професійної свідомості державного службовця – це ключові чинники, які формують модель поведінки посадовця у ситуації конфлікту інтересів, зокрема щодо вчинення чи не вчинення корупційного діяння. Від рівня моральності кожного конкретного службовця залежить і рівень моральності і професійної етики інституту державної служби в цілому.

Оскільки, управління це безпосередній вплив суб'єкта на об'єкт, можна провести паралель щодо безпеки пасажирів літака, яка напряму залежить від вірних, узгоджених дій штурмана та пілота, котрі керують літаком і безпеки та добробуту громадян, які у значній мірі залежить від якісної професійної діяльності осіб уповноважених на виконання функцій держави (державні службовці різних рівнів і рангів), котрі повинні, перш за все, дбати про інтереси цих громадян.

Без якісного інституту державної влади, побудованого на принципах меритократії та нетерпимості до корупції демократичний розвиток держави не можливий.

Список використаних джерел:

1. Corruption Perceptions Index 2016, organization Transparency International. URL: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016
2. Басс В. О. Феномен корупції в Україні та світі: історія і сучасність / В. О. Басс. // Національна академія прокуратури України Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2017. – С. 7–9.
3. Годукаєва К. І. Потенційний та реальний конфлікт інтересів у контексті антикорупційного законодавства України / К. І. Годукаєва. // Національна академія прокуратури України Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2017. – С. 22–25.
4. Діденко І. В. Елементи конфлікту інтересів як правопорушення, пов'язаного з корупцією / І. В. Діденко. // Національна академія прокуратури України Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2017. – С. 29–32.

5. Becker G.S. Crime and punishment: an economic approach: Journal of Political Economy vol.76. n.2, 1968. – С. 169-217 – Режим доступу: <http://www.nber.org/chapters/c3625.pdf>.

6. Gabriel D. A Simple Model of Rational Crime / sustainable leadership – Режим доступу: <http://dianagabriel.com/a-simple-model-of-rational-crime/>.

7. Ariely D. The (Honest) Truth About Dishonesty: How We Lie to Everyone-Especially Ourselves / Dan Ariely., 2013. – 264 s.

8. Vasileva V., Vorobyev A. Corruption Markets: An Analytical Framework For Assessing Anti-Corruption Campaigns // Higher School of Economics Research Paper No. WP BRP 21/PS/2014 – Режим доступу: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2537348

Науковий керівник: Мартиненко В. М., доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державного управління Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

ПРОБЛЕМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ У ПРАКТИЦІ ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА УКРАЇНИ

Передерій Олександр Сергійович,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна
e-mail: rexi2400@ukr.net

Починаючи з 2014 р. Україна офіційно задекларувала позицію, у відповідності до якої найважливішим пріоритетом зовнішньополітичного курсу держави є набуття членства у Європейському Союзі (далі – ЄС) в найближчій історичній перспективі. Першим вагомим політичним кроком у напрямі практичного втілення зазначеної позиції стало підписання 27.06.2014 р. у Брюсселі між Україною та офіційними представниками держав-членів ЄС Угоди про асоціацію*, яку було ратифіковано Верховною Радою України і положення якої стали частиною національного законодавства України [1]. Зміст зазначеного документу містить традиційно важливі для українського суспільства ідеологеми розвитку правової системи України. В їх основі – проголошені на найвищому політичному рівні постулати про пріоритетність розвитку таких спільних цінностей українського і європейських народів як повага до демократичних принципів організації політичної системи, ствердження верховенства права, належне врядуван-

* Офіційна повна назва – «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» - О.П.

ня, всебічне забезпечення прав і основоположних свобод кожної особи включаючи меншин, повага до різноманітності, цінування людської гідності та відданість засадам чесної конкурентної ринкової економіки тощо.

Практичне втілення зазначеного може відбутися лише за умови розвитку Україною і ЄС спільних форм ефективного співробітництва у політико-правовій, економіко-фінансовій, соціально-культурній і безпековій сферах. В свою чергу, це передбачає впровадження у функціонування правової системи України значної кількості нових інститутів, які потребують не лише належного формально-юридичного забезпечення, а й реальної реалізації у практиці регулювання суспільних відносин з урахуванням очікувань і вимог суспільства. Один з таких інститутів представлений особливою формою адміністрування суспільних відносин, що має назву «антикризове управління». Відзначимо, що у відповідності до ст.ст. 4, 7, 10 Угоди про асоціацію інституту антикризового управління надано значення гарантії розбудови ефективного політичного діалогу України і ЄС, способу успішного вирішення регіональних загроз безпеці держави.

Намагаючись об'єктивно оцінити результати імплементації Угоди про асоціацію за результатами трьох останніх років, мусимо констатувати, що незважаючи на впровадження у національне законодавство категорії «антикризове управління», держава не зробила вагомим кроків у напрямі нормативного забезпечення цього інституту. Аналіз сучасного законодавства України дає підстави констатувати, що законодавчого визначення категорії «криза» на сьогодні не існує, а уніфіковані показники виміру деструктивного потенціалу криз українською правовою наукою не розроблені. Разом із тим, практика національного державотворення України протягом останніх десятиліть характеризується визнанням існування кризових явищ на формально-юридичному рівні. Так, якщо звернутися по пошукового сервісу офіційного веб-ресурсу Верховної Ради України і спробувати знайти нормативні акти, у назві яких фігурує слово з корінням «криз», то он-лайн пошук видасть більше двох сотень відповідних документів, норми яких розраховані на регулювання відносин у різних сферах [2]. Здебільшого це питання функціонування державних органів в умовах незадовільного стану економіки, функціонування паливно-енергетичного сектору, реалізації соціально-гуманітарної політики тощо. Аналіз змісту більшості документів дає підстави констатувати, що їх положення не містять чіткої офіційної інформації про перебіг виконання, ступінь практичного втілення передбачених у згаданих документах антикризових заходів суб'єктами державного управління. Така ситуація не відповідає практиці державного будівництва країн-членів ЄС.

У відповідності до правової доктрини держав ЄС, інститут антикризового управління розрахований на забезпечення стійкості суспільних відносин всередині держави і паралельно має значення чинника стабільності в регіоні політико - географічного знаходження країни. Гіпотетично, антикризові заходи мають призупиняти, мінімізувати руйнування суспільного життя людей, передбачати компенсацію втрат унаслідок управлінського впливу на економічну, фінансову, духовну сфери життя суспільства [3, с 10]. Всі перераховані параметри є законодавчо передбаченими у більшості держав-членів ЄС. Вважаємо, що аналогічним шляхом має піти і вітчизняний законодавець. Проблема криється у тому, які саме юридичні параметри обрати задля визначення змісту категорії «антикризове управління» у національному законодавстві. Орієнтуючись на те, що абсолютною соціально-правовою цінністю в Україні і державах ЄС є життя, права і свободи особи, змістовною основою для формулювання законодавчої дефініції категорії «антикризове управління» має бути теза про те, що *антикризове управління передбачає особливий порядок адміністрування органами публічної влади суспільних відносин, який має на меті усунення загроз для життя і здоров'я особи, мінімізацію ризиків порушення її прав і свобод, що сформувалися внаслідок ускладнення внутрішньодержавних соціальних процесів або загрози територіальної цілісності і суверенітету держави в регіоні географічного знаходження*. Відзначимо, що претендувати на відносну змістовну досконалість наведеного вище ми не маємо морального права, адже доктринальне забезпечення цього нового для правової системи України інституту лише розпочинається і потребує подальшого глибинного обговорення науковою спільнотою та діючими представниками державного управління.

Політичне керівництво держави і суспільство має чітко усвідомити, що поки будуть існувати законодавчі прогалини в частині нормативного забезпечення інституту антикризового управління, дати юридичну кваліфікацію складним соціальним ситуаціям як кризовим практично неможливо. Як наслідок – проблемним видається і розробка антикризових управлінських заходів. Враховуючи те, що передумови криз як таких можуть бути найрізноманітнішими та непередбачуваними, інститут антикризового управління потребує детальної юридичної регламентації. У протилежному випадку, як справедливо зауважують Т.Є. Кагановська та Є.І. Григоренко, нечіткі правові форми реалізації функцій держави не здатні ефективно забезпечити конкретні напрями реалізації державної політики [4, с. 38]. Невизначеність правового механізму реалізації антикризового

управління у правовій системі України, обумовлює професійну неготовність суб'єктів державного управління до здійснення антикризових управлінських заходів. Це може стати передумовою не лише обмеження, а й жорсткого порушення прав і свобод громадян. У зв'язку з цим, питання практичного втілення концепції антикризового управління набуває особливої делікатності, адже як справедливо зауважує І.В. Яковюк, на сьогодні в ЄС забезпечення прав людини є гарантією загальноєвропейської стабільності [5, с. 553]. Враховуючи те, що в Україні в цілому спостерігається низький рівень правопорядку, а державні гарантії прав і свобод громадян є слабкими, реалізація антикризового управління гіпотетично може набувати відверто антиправових форм.

У підсумку слід вказати, що зміни правової системи України у зв'язку з імплементацією положень Угоди про асоціацію має супроводжуватись розробкою відповідного юридичного інструментарію. Ситуація, коли після підписання проходить значна кількість часу, а політичне керівництво держави не створює ані політико-правових, ані економічних умов для повноцінного втілення Угоди про асоціацію в національній практиці державного будівництва, може спровокувати формування негативних настроїв у суспільстві, позбавити суспільної підтримки владних інститутів, знівелювати попередні досягнення держави у багатьох напрямках державної політики. В свою чергу, вітчизняна юридична наука потенційно здатна забезпечити ідейне наповнення цього процесу, стати каталізатором оперативного впровадження технологій антикризового управління, прискорити гармонізацію законодавства України і Європейського Союзу в частині регламентації подолання кризових явищ спільними зусиллями задля забезпечення солідарних інтересів народів Європи жити у мирі та злагоді.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2014 р. № 1678-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014 р.– № 40, Стаття 2021
2. Верховна Рада України: офіційний веб-портал // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main>
3. Шарий В. І. Антикризові технології як механізм реалізації цілей державного управління: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ управл.: спец 25.00.02 – «Механізми державного управління» / В.І. Шарий. – К, 2006. – 20 с.
4. Кагановська Т.Є., Григоренко Є.І. Основи загальної теорії держави: навчальний посібник / Т.Є. Кагановська, Є.І. Григоренко. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. – 108 с.
5. Яковюк І.В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз: монографія / І.В. Яковюк. – Х.: Право, 2013. – 760 с.

ПРОБЛЕМА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В ДІЯЛЬНОСТІ ШЛЮБНИХ АГЕНТСТВ ЯК ЗАГРОЗА ДОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Пожидаєва Ірина Ігорівна

студентка групи УП-31

кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

e-mail: irina.pozhidaeva7@gmail.com

Проблема торгівлі людьми протягом багатьох років не втрачає своєї актуальності. Злочинні угруповання вивозять мігрантів у держави з вищим рівнем життя і продають їх власникам структур, які і займаються експлуатацією людських ресурсів (у тому числі і сексуальною експлуатацією). Боротьба з таким явищем є однією з найактуальніших проблем, що стосуються дотримання захисту міжнародної безпеки. Але аспект торгівлі людьми може бути пов'язаний і з досить знайомим для майже кожної особи процесом – зі вступом до шлюбу, який регулюється областю сімейних правовідносин у міжнародному приватному праві. Цією можливістю користуються міжнародні шлюбні агентства. На перший погляд звернення до таких структур не передбачає появи небезпеки. Самотні жінки та чоловіки звертаються до шлюбного агентства, маючи мету знайти майбутнього чоловіка або дружину та вступити до законного шлюбу. Але не завжди такий спосіб створення сім'ї має позитивні результати. Зустрічаються і випадки зловживання метою вступу до шлюбу з іноземним громадянином.

Відповідно до статистичних даних у США у 1998 р. діяло близько 200-250 шлюбних агентств. У 1997 р. візи нареченої у США надали 747 жінкам з Росії та 282 жінкам з України [5, с. 2]. Ця тенденція до надання віз наречених для представниць з України та Росії зростає. Можна розглянути приклади дій недобросовісного шлюбного агентства. Відомим випадком є засудження американського громадянина за вбивство своєї нареченої з Киргизстану. Шлюбне агентство не надає гарантій щодо дій «майбутнього нареченого», а також не має вимог щодо перевірки його біографії та достовірність [4, с. 2].

Діяльність таких агентств не контролюється з боку держави, а це означає, що не існує повного захисту від зловживання використання сайтів знайомств, а також шлюбних агентств.

В Україні існує велика кількість шлюбних агентств та сайтів, які передбачають надання допомоги в знайомствах з іноземцями, але точні офіційні дані про їх кількість відсутні. Статистичні дані щодо випадків торгів-

лі людьми за сприяння шлюбного агентства та сайтів знайомств в Україні не знайдені. Такі випадки можливі через відсутність контролю та ліцензії на таку діяльність. У 2011 р. був винесений на розгляд законопроект №8702 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії торгівлі людьми» з пропозицією ліцензування діяльності клубів знайомств та шлюбних агентств. Законопроект передбачав внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії торгівлі людьми. Планувалося доповнити статтю 9 п. 46 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», що передбачає обов'язкове ліцензування діяльності, пов'язаної зі збором та розповсюдженням (у тому числі й у мережі Інтернет) інформації про фізичних осіб з метою знайомства [3].

Також пропонувалися доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення (статті 164-15), які повинні були встановити адміністративно-правову відповідальність за провадження діяльності, що пов'язана зі збором та розповсюдженням інформації про фізичних осіб з метою їх знайомства за відсутності ліцензії, а також за порушення ліцензійних умов ведення такої діяльності. Такі зміни до законодавства обґрунтовувалися тим, що у національній правовій сфері немає запобіжних заходів, які б попереджали утворення кримінальних угруповань, що мають на меті провадження незаконної діяльності у сфері торгівлі людьми. Але даний законопроект не отримав підтримки. У 2012 р. його було відхилено з аргументацією про його недоцільність та неможливості встановлення контролю над ліцензуванням діяльності шлюбних агентств.

Варто зазначити, що найчастіше шлюбні агентства не перевіряють біографії іноземців, тому ризик звернення до закладу особи, яка має схильність до насильства, є психічно хворою, вже вступила та перебуває на даний момент у шлюбі, є високим. Жінка може опинитися у повній залежності від чоловіка, який, у свою чергу, може вдатися до сексуальної експлуатації [1]. Вважаємо, що не дивлячись на це, шлюбні агентства та міжнародні служби знайомств зобов'язані розкрити відомості, що стосуються досє кримінальної діяльності потенційного чоловіка, особливо якщо мова йде про домашнє насильство або інші форми застосування насилля. Будь-яка юридична особа, яка сприяє з деяких причин або через халатність торгівлі людьми, повинна нести відповідальність. Існує ряд вимог до міжнародних шлюбних агентств у відношенні обов'язкового збору інформації про клієнта. Можемо розглянути такі вимоги на прикладі права США. До загальних вимог належать: 1) перевірка інформації у загальнодоступних реєстрах осіб, які здійснили злочини сексуального характеру; 2) збір первинної ін-

формації. Кожне міжнародне шлюбне агентство повинне зібрати первинну інформацію про клієнта, який проживає у США. Міжнародне шлюбне агентство повинне отримати документальне підтвердження свідоцтва (у письмовому або електронному вигляді) за підписом клієнта, що проживає у США, або офіційне посвідчення, що стосується первинної інформації про клієнта. До такої інформації належать: будь-який тимчасовий цивільний охоронний судовий наказ або заборонний судовий наказ, виданий у відношенні до клієнта; будь-який арешт або засудження клієнта-громадянина США за вбивство, вчинення нападу, нанесення тілесних ушкоджень, домашнє насилля, зґвалтування, сексуальний напад, застосування катувань, торгівлі людьми, використання примусової праці та інше; пряма або непряма спроба встановлення контролю над особами з метою зайняття проституцією; сімейне положення клієнта (чи перебуває він у шлюбі в даний момент, чи перебував раніше та скільки разів, як припинялися попередні шлюби клієнта та дати їх припинення); чи виступав клієнт раніше у якості спонсора громадянина іноземної держави, з яким/якою клієнт був заручений або перебував у шлюбі та ряд інших умов. Ці положення зазначені у Законі США від 2005 р. про регулювання діяльності міжнародних шлюбних агентств [4, с. 63].

Можна зробити висновок, що законодавство США дієво контролює діяльність таких приватних структур, а також встановлює відповідальність за порушення положень Закону про регулювання діяльності міжнародних шлюбних агентств від 2005 р. Якщо звернутися до міжнародного законодавчого закріплення захисту від торгівлі людьми, то у даному випадку актуальною є Конвенція у боротьбі з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами, яка була прийнята резолюцією 317 (IV) Генеральної Асамблеї ООН від 2 грудня 1949 року та вступила в дію 1951 року. Даний документ надавав сили положенням про захист жінок та дітей у відношенні до боротьби з торгівлею людьми [2].

Система контролю за діяльністю шлюбних агентств в Україні не розроблена достатньою мірою. Законодавство контролює процеси запобігання торгівлі людьми загалом, але правила щодо обов'язкового порядку надання особистої інформації відсутні. На теперішній час, не існує жорсткого контролю за створенням сайтів знайомств з сумнівною репутацією, і заходи попередження небезпеки також не встановлені належним чином. Проект ліцензування діяльності закладів такого типу залишається тільки нереалізованою ідеєю, так як представники державної законодавчої влади не можуть знайти єдиний дієвий підхід для встановлення контролю над цим

процесом. Отже, наше законодавство потребує вдосконалення у сфері посилення контролю за міжнародною безпекою та торгівлею людьми.

Список використаних джерел:

1. Организация работы по предупреждению торговли людьми: Пособие для педагогов, воспитателей, соц. педагогов, психологов, родителей / И. А. Альховка, С. Н. Бурова, И. Н. Дудник и др.; Под ред. В. В. Чечета. – Мн.: Национальный институт образования, 2004. – 144 с.

2. Про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами від [Електронний ресурс]: Конвенція від 02.12.1949. Законодавство України. – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_162.

3. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії торгівлі людьми [Електрон. ресурс]: постанова Верховної Ради України від 18.10.2011 №3926-17. – URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/3926-17>

4. Управление ООН по наркотикам и преступности, Борьба с торговлей людьми [Электронный ресурс]: Руководство для парламентариев от 1 марта 2009, № 16. – 94 с.– URL: <http://www.refworld.org.ru/docid/52e767a44.html>.

5. Donna M. Hughes. The Role of “Marriage Agencies” in the Sexual Exploitation and Trafficking of Women from the Former Soviet Union / D. M. Hughes // Vol. 11, 2004. 24 p.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Файєр О. А.

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА УГОРЩИНИ: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ДИПЛОМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

**Резніков Валерій Володимирович,
Яковенко Сергій Сергійович**

кафедра міжнародних економічних відносин
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Українська двостороння дипломатія новітньої доби розпочинається саме з Угорщини. За час, що минув, а це практично двадцять років, в україно-угорських стосунках були періоди активної взаємодії, були часи значного скорочення політичного діалогу. Але незмінним залишався інтерес обох країн один до одного, бажання будувати стосунки на взаємовигідній, добросусідській основі.

Для України з перших кроків становлення незалежної держави надзвичайно важливо було встановити дружні, добросусідські відносини з усіма без винятку прикордонними країнами. Найбільше готовими до такої співпраці на той час виявилися угорці.

Як Україна, так і Угорщина є постсоціалістичними країнами, які магістральним шляхом розвитку визначили побудову демократичного суспіль-

ства на засадах ринкової економіки. Звичайно, спільна мета є доброю основою для взаємодії.

Обидві країни задекларували свої наміри щодо європейської інтеграції. Угорщина свої прагнення реалізувала, стала членом ЄС та НАТО і на постійній основі надає допомогу Україні в її європейських прагненнях. Сусідні Україна та Угорщина належать до регіону країн Центральної та Східної Європи. Вони тісно пов'язані спільними інтересами у сфері безпеки у широкому розумінні цього поняття – від військової до екологічної. У розвитку економіки обох країн значне місце відводиться включенню їх у європейську мережу транспортних коридорів – автомобільних, залізничних та водних [1].

З більшості гострих міжнародних питань позиції України та Угорщини практично збігаються або дуже близькі. Це дає можливість зовнішньополітичним відомствам обох країн проводити узгоджену лінію, як у міжнародних, так й у регіональних міжнародних організаціях.

2 березня 2010 року відбувся робочий візит Міністра закордонних справ України П.О. Порошенка до Угорської Республіки з метою участі у зустрічі міністрів закордонних справ держав Вишеградської групи, країн-учасниць ініціативи ЄС «Східне партнерство» та делегації Європейської Комісії. Важливим досягненням двосторонніх переговорів глав зовнішньополітичних відомств України та Угорщини у рамках цього візиту було підтвердження готовності з боку угорської сторони до розвитку прикордонної інфраструктури та запровадження спільного прикордонно-митного контролю на українсько-угорському кордоні.

Значний позитивний вплив на двосторонню політичну співпрацю мав робочий візит Міністра зовнішньої економіки і закордонних справ Угорщини П.Сійярто до України 19 грудня 2014 року. У ході переговорів був обговорений увесь спектр питань двосторонньої взаємодії, зокрема, у сфері торгівлі, транспорту, енергетики, прикордонного і транскордонного співробітництва, культурно-гуманітарного співробітництва, візової лібералізації. Угорська сторона повідомила про готовність надавати допомогу в реалізації реформ в Україні, зокрема, у питаннях реформування державного управління, децентралізації влади і приведенні законодавства України у відповідність до стандартів ЄС, у тому числі шляхом направлення до України відповідних фахівців. Було підтверджено підтримку Будапештом суверенітету та територіальної цілісності України та необхідності беззастережного дотримання сторонами Мінських домовленостей; виділення Будапештом 100 тис. євро до Цільового фонду НАТО з кібербезпеки для

України та 100 тис. євро до Фонду фінансування діяльності ОБСЄ в Україні; наголошено на готовності долучитися до відновлення інфраструктури на сході України; повідомлено про готовність прийняти на лікування ще 20 українських військовослужбовців, які отримали поранення у ході АТО; висловлено готовність до фінансування угорським «Ексімбанком» експорту з Угорщини до України, а також до інвестування в Україну у разі участі угорських підрядників у відповідних проектах. Також було підтверджено підтримку офіційним Будапештом скасування візового режиму для України під час наступного саміту «Східного партнерства» у Ризі. У ході візиту були підписані Протокол про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Міністерством зовнішньої економіки та закордонних справ Угорщини на 2015-2016 рр. та Протокол про співробітництво у сфері освіти і науки на 2015-2017 рр. між профільними міністерствами двох країн [1].

24 лютого 2016 року Міністр закордонних справ України П.А.Клімкін здійснив робочий візит до Угорщини, під час якого провів переговори з Віце-прем'єр-міністром Угорщини Ж. Шем'єном та Міністром зовнішньої економіки та закордонних справ П. Сійярто, а також зустрів з Міністром людських ресурсів З. Балогом. Візит засвідчив підтримку Угорщиною нашої держави, насамперед на тлі російської агресії та у контексті європейської інтеграції і внутрішньодержавних перетворень, продемонстрував готовність сторін до всебічного розвитку двосторонньої співпраці у сферах, що становлять взаємний інтерес.

У контексті євроатлантичного співробітництва, Угорщина займає односторонню позицію і підтримує наміри України щодо розвитку відносин з НАТО і готова надавати максимальну допомогу з метою збереження політичного діалогу між Україною та НАТО, розвитку конструктивного партнерства, реалізації конкретних проектів та досягнення практичних результатів співпраці, проведення в Україні реформ у рамках РНП. В Угорщині переконані, що як Україна, так і НАТО, зацікавлені у тому, щоб продовжувати активне співробітництво у сфері безпекової політики.

Особливої уваги Україна та Угорщина приділяє розвитку торговельно-економічного співробітництва, прикордонної та транскордонної співпраці. Конкретний характер у сучасних умовах має українсько-угорське співробітництво в галузі культури, освіти і науки. Сторони надають важливого значення забезпеченню прав національних меншин, які проживають в Україні та Угорщині. Це питання є одним з пріоритетних двостороннього співробітництва. Воно обумовлено проживанням на території України

(в основному – Закарпатської області) численної (156 тис. осіб) угорської національної меншини, а також в Угорщині – української меншини (понад 5 тис. осіб). З метою розвитку відносин у всіх сферах створено і діють спільні українсько-угорські комісії, зокрема, з питань економічного співробітництва, з питань транскордонного та прикордонного співробітництва, з питань охорони навколишнього середовища, з питань військово-технічного співробітництва, з питань наукового та технічного співробітництва, з питань забезпечення прав національних меншин [3].

З часу окупації Росією Криму та агресії РФ на Сході України Уряд Угорщини неодноразово у заявах прем'єр-міністра, міністра зовнішньої економіки і закордонних справ та інших вископосадовців, у ході дво- та багатосторонніх зустрічей, а також на міжнародних форумах послідовно заявляв про свою позицію щодо підтримки суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України, засуджував агресію РФ по відношенню до України, наголошував на необхідності мирного врегулювання ситуації у східних областях.

Найважливішими завданнями у реалізації інтересів України у відносинах з Угорщиною є подальше підтримання високої динаміки українсько-угорського діалогу на всіх рівнях; активне продовження консультацій з питань європейської інтеграції, забезпечення послідовної і дієвої підтримки Угорщиною євроінтеграційних прагнень України; активний розвиток міжрегіонального і транскордонного співробітництва, зокрема в рамках Карпатського євро регіону; забезпечення послідовного збільшення товарообороту між Україною і Угорщиною, збереження позитивних тенденцій у його формуванні, врегулювання механізму торговельних обмежень між двома країнами; активізація співробітництва у сфері забезпечення прав національних меншин – української в Угорщині та угорської в Україні; посилення інформаційної роботи та забезпечення подальшого формування позитивного іміджу України в Угорщині.

Список використаних джерел:

1. Політичне співробітництво України та Угорщини // [Електронний ресурс]: офіційний сайт Посольства України в Угорщині – Режим доступу: <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/diplomacy>.
2. Климюк О., Бондарук С. Україно-угорські відносини // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://viem.edu.ua/>.
3. Ткач Дмитро/ Українсько-угорські відносини нової доби/ [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/>.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНЦЕПЦІЇ БЕЗПЕКИ

Солових Віталій Павлович

д.держ.упр., проф., професор кафедри політології та філософії
Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

Сьогодні суспільство переживає етап свого розвитку, коли актуальними стають вплив людства на формування та життєдіяльність майбутніх поколінь. Відомий науковець академік Вернадський І. В. свого часу відзначав, що для існування нашої планети важливого значення відіграє життя, і сферу, що його утворює він назвав біосферою. Проте, за його ж думкою, важливого значення набуває, з розвитком людства, ноосфера – сфера розуму; сфера взаємодії суспільства і природи, в межах якої розумна людська діяльність стає визначальним фактором розвитку. Важливість цієї розумної людської діяльності визначається здатністю постійно розвиватися та удосконалюватися. У цьому розумінні розвиток має відбуватися з урахуванням майбутнього. Саме концепція сталого розвитку стала однією з провідних починаючи з кінця минулого століття.

Термін «сталий розвиток» є офіційним українським відповідником англійського терміну «англ. *sustainable development*», дослівний переклад якого з урахуванням контексту може бути «життєздатний розвиток», а за змістом – «самопідтримуваний розвиток», інколи цей термін тлумачать як всебічно збалансований розвиток. Сталий розвиток – загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі.

Комісія Брундтланд (*Brundtland Commission*) надала таке визначення сталого розвитку – це «розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби».

Взагалі якщо казати про розвиток з точки зору ноосферної концепції, то його тип залежить від балансу інтересів, що породжуються в економічній, соціальній та екологічній сферах суспільного буття. Тут можливі декілька ситуацій.

Перша, коли досягнуто балансу між соціальною та економічною сферою. У цьому випадку ми маємо ситуацію, коли інтереси і потреби більшості членів суспільства задовольняються повною мірою і такий розвиток може вважатися справедливим, бо сприймається більшою частиною соціу-

му як такий, що створює умову для достойного існування. Але часто такий вид розвитку призводить до занедбання навколишнього середовища. І з протягом часу, до вичерпання природних ресурсів. Цей тип розвитку був притаманним для людства в епоху індустріалізації.

Друга, коли досягається баланс між соціальною та екологічною сферами. Такий тип розвитку має назву зносний, тому що він зберігає ресурси та навколишнє середовище. Проте, не забезпечує вироблення достатньої кількості ресурсів, необхідних для життєдіяльності суспільства.

Третя ситуація, коли досягається баланс між економічною та екологічною сферою. У такому випадку мова йде про стійкий розвиток. За якого економічна сфера знаходиться у постійному розвитку і зберігається довкілля. Проте, більшість ресурсів, що виробляє економіка йдуть не на споживання, а на розвиток самої економіки та збереження оточуючого середовища.

І остання ситуація, коли досягається баланс між економічною, екологічною і соціальною сферами суспільного життя. У цьому випадку мова йде про життєздатний (сталий) розвиток. Бо ресурси, що виробляються економічною сферою не шкодять довкіллю, а рівномірно розподіляються для розвитку економічної сфери та задоволенню потреб соціальною сфери.

Важливого значення для забезпечення сталого розвитку відграє соціальний капітал. Соціальний капітал – це сукупність відносин, які призводять до дій, пов'язаних з очікуванням того, що інші соціальні актори виконуватимуть свої зобов'язання без застосування штрафних санкцій (концепція Фукуями) [0]. Це одночасна концентрація очікувань і зобов'язань, що узагальнюється як поняття «довіра». Через соціального капітал порядок в суспільстві досягається через довіру не тільки до окремої людини, але і до публічних інтересів. Важливим у цьому контексті є формування певних відносин між людьми, які визначаються формуванням соціальних груп з відповідним ставленням до інших.

Так, можна говорити, що у соціальному середовищі формуються два типи соціальних груп, а саме: «групи Пунтама» та «групи Олсона» [2].

«Групи Пунтама» – це такі спільноти цілями яких є: досягнення соціальної вигоди, співпраця і координація, збільшення потужності «прозорості». «Групи Олсона» (концепція людини економічної) мають свої власні цілі. Вони створюють і розподіляють вигоди виключно серед членів власного клубу.

«Політичне та економічне життя в Україні демонструє домінування «груп Олсона», що обумовлено низкою причин:

1) в країнах з низьким рівнем життя більшість населення прагне до задоволення елементарних потреб. Тому, приєднання до груп Олсона є звичайним не тільки в бізнесі, але і в соціальній, і політичній активності громадян;

2) очікування «сильної влади» у поєднанні з недовірою до держави і її інституцій, викликає небажання приватних осіб приєднуватися до груп Пунтама;

3) бажання отримати вигоди від своєї діяльності «сьогодні» стимулює приєднання до груп Олсона, бо результативність від діяльності груп Пунтама має відстрокований ефект.

Створення соціальних, економічних та політичних передумов збільшення кількості груп Пунтама з метою формування моделей поведінки спрямованих на отримання не особистої вигоди, а суспільних переваг має стати основою для публічної політики та базисом для забезпечення сталого розвитку в Україні.

Список літератури:

1. Coleman, J. S., 1988. Social Capital in the Creation of Human Capital // The American Journal of Sociology, Vol. 94, 95-120

2. Putnam, R., 1993. Making Democracy Work: Civic Tradition in Modern Italy. - Princeton. Princeton University Press

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ: ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ

Солових Євгенія Миколаївна,

старший викладач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки, к. політ. н.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Анексія Криму, складна ситуація на Сході України – сьогодні проблема російсько-українських відносин вийшла далеко за межі наших сусідніх держав, а сам конфлікт давно переріс із «локального», набувши регіонального та глобального виміру, і містить виклики та загрози стабільності і безпеці не лише на європейському континенті, але й у світі вцілому. Чи можлива нормалізація цих відносин у подальшій перспективі?

Результати досліджень, проведені соціологічною службою Центру Разумкова спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва з 16 по 20 грудня 2016 року в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей показали, що

майже половина (49%) вважає, що нормалізація відносин між Україною та Росією є можливою, але лише у віддаленій перспективі. А майже чверть громадян України у таку перспективу не вірять взагалі (24%). Про невизначеність та розгубленість людей свідчить той факт, що 17% респондентів загалом по Україні взагалі не змогли визначитися зі своєю думкою щодо перспектив нормалізації відносин між Україною та Росією, а 15% опитаних взагалі не змогли відповісти на питання щодо умов, за яких можлива нормалізації відносин з Росією [1].

Метою нашого дослідження є узагальнення думок українського експертного середовища відносно подальшого розвитку подій на Сході України та виокремлення найбільш вірогідного сценарію російсько-українського конфлікту.

Ми вважаємо, що найдоцільнішим при формуванні нового бачення можливих відносин між РФ та Україною є використання сценарного методу як ефективного наукового прогностико-аналітичного інструментарію. Розвитку сценарного методу сприяли дослідження таких західних вчених, як П. Вак, Д. Белл, М. Меркхофер, А. Вінер, Г. Кан, Т. Гордон, О. Хелмер, М. Портер, П. Шумейкер, та інших. Слід відмітити, що одним із недоліків цього наукового методу є неузгодженість думок експертів, їх суб'єктивне судження, в результаті чого виникає певна невизначеність. Щоб досягти певної узгодженості суджень, ми проаналізували думки понад 20 українських експертів, зокрема, щодо можливості нормалізації українсько-російських відносин та за яких умов. Серед фахівців – представники Міжнародного центру перспективних досліджень (МЦПД), Центру прикладних політичних досліджень “Пента”, Українського інституту майбутнього Фонду “Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва” та ін.

Подібне дослідження досить ґрунтовно було проведено науковцями О. Запорожець та Н. Белоусовою, проте, брався період з квітня 2014 року до квітня 2015 року [3]. Особливість політичної науки в тім, що матеріал швидко «старіє», адже у політичному суспільстві майже щодня відбуваються якісь важливі події, що надають нових імпульсів для розвитку нових сценаріїв, а тема «Врегулювання Російсько-Українського конфлікту» продовжує залишатися в мейнстрімі світової політики, тобто ніхто про це не забув, ніхто не відмахнувся від цього. Це дуже важливі та дискусійні питання і не лише в українських ЗМІ, а й зарубіжних.

Ми погоджуємось з виконавчим директором Інституту світової політики, політологом Є. Магдою, який, підбиваючи підсумки 2017 року в питанні врегулювання конфлікту на Донбасі, підкреслив, що «конфлікт на

Донбасі залишається найбільшим у Європі протягом останніх 20 років, він здійснює суттєвий вплив на безпеку всього континенту». Тому вважаємо тему визначення подальших перспектив щодо російсько-українських відносин досить актуальною, для чого проаналізуємо думки українських експертів з метою виокремлення найбільш вірогідного сценарію російсько-українського конфлікту [2].

Як і у дослідженні 2015 року [3], коли українські експерти зазначали, що ситуація є важкопрогнозованою, зокрема, через непередбачуваність дій Російського президента В. Путіна, так і сьогодні ми можемо констатувати те ж саме.

Звичайно, «скільки людей, стільки і думок», і іноді думки мають різновекторність, проте, спробуємо узагальнити та визначити різні варіанти розвитку подій на Сході нашої держави, які циркулюють в українському експертному середовищі. Це, зокрема:

– директор політико-правових програм Центру ім. О. Разумкова Ю. Якименко не відкидає варіанта, «коли В. Путін, забравши свої війська із Сирії, може перевести свою увагу на Україну». Експерт вважає, що «найбільш можливий інший сценарій: буде постійна спроба провокації нестабільності й дестабілізація політичної ситуації в Україні. По-перше, це стосуватиметься окупованих районів, а по-друге, це може отримати вихід за межі Донбасу з концентрацією зусиль, спрямованих на дестабілізацію ситуації в інших регіонах України. Це буде діяльність методами спецслужб, провокація конфліктів, теракти, тобто це будуть такі дії внутрішнього характеру, які можуть створити нестабільність в Україні» [4];

– «Росія (якщо тільки не станеться чогось екстраординарного, що не вписується в загальний прогноз розвитку ситуації) буде нашим довгостроковим дестабілізуючим супутником, що постійно підводить нас до межі масштабної війни, за якою цілком може вибухнути й «велика війна»» (В. Горбулін).

– «До кінця цього (2018) року, не дивлячись на проведення зустрічі в Нормандському форматі на вищому рівні, російсько-український конфлікт буде залишатися нерегульованим, Мінські угоди – невиконаними, а протиріччя Росія-Україна і Росія-Захід – нерозв'язаними. Єдино можливим буде виконання пункту з обміну заручниками (найменш болючий для РФ), що Росія буде намагатися використовувати для пом'якшення санаційної політики Заходу і як предмет торгу з ним. Тому модель російсько-українських відносин у найближчий час буде відображувати характер військово-політичного протистояння з підтримкою мінімально допустимих

контактів». (В. Мартинюк, аналітик із зовнішньої політики Українського незалежного центру політичних досліджень).

З 2015 року в політичному експертному середовищі з різною інтенсивністю почало обговорюватись питання введення миротворців на Донбас, хоча потрібної динаміки воно набуло лише в 2017-му.

Є. Магда вважає, що «розраховувати на появу миротворців можна хіба що наприкінці 2019 року; і хоча низка західних аналітиків вважають, що Путін напередодні президентських виборів піде на поступки в питаннях врегулювання конфлікту на Донбасі, проте, як вважає експерт, [5] «думка хибна, оскільки російський президент не залежить від результатів виборів у РФ, а перетворення країни на «фортецю в облозі» радше сприяє зростанню його популярності. Стратегічно цілі Кремля не змінилися: там мають наміри перетворити Донбас на тягар для України й надійне гальмо процесу європейської та євроатлантичної інтеграції нашої країни».

«Починаючи з другої половини 2018 р., буде реалізовуватись миротворча операція з метою стабілізації регіону. Зменшення агресії може буде зумовлено додатковими факторами, як от: вибори президента РФ та проведення чемпіонату світу з футболу» [6].

«В Україні буде реалізовуватися найгірша стратегія з усіх можливих сценаріїв врегулювання конфлікту на Донбасі. «Найгірша стратегія - це та, яку ми реалізуємо з 2014 року - ні війни, ні миру. Одне кажемо, друге робимо, третє обіцяємо» [7].

«В 2018 році конфлікт на Донбасі скоріш всього буде загострюватися, оскільки напруження в регіоні зростає....Російсько-українська війна на Донбасі включає в себе декілька складових конфліктів. Перший – це, власне, російсько-український, другий конфлікт – це регіональний (мова йде про долю Центральної Європи), третій – континентальний, і четвертий – глобальний. Україна – це країна, яка знаходиться між цивілізованим європейським світом і нецивілізованою Азією: «Це протистояння двох систем. І оскільки динаміка всіх складових на загострення, це означає, що конфлікт на Донбасі в 2018 році не отримає рішення, а буде загострюватися»...[8].

Аналіз думок експертів показав, що більшість з них вважає, що 2018 р. може визначити подальшу динаміку конфлікту на наступні кілька років. І поки в РФ готуються до майбутніх президентських виборів та чемпіонату світу з футболу, динаміка конфлікту на цей час буде залишатися без суттєвих змін, у свою чергу, Україна теж стоїть напередодні виборів 2019 року, тому, скоріш за все, вона буде зберігати статус-кво.

Сподіваємось, що кількість експертів з питання російсько-українського конфлікту зможуть розробити в перспективі сучасної позиції з проблем врегулювання російсько-українського конфлікту. А Україна нарешті зможе стати успішним європейським проектом, зоною постійної політичної стабільності, вільною від будь-яких конфліктів.

У подальших наших дослідженнях ми кластеризуємо можливі сценарії розвитку російсько-українського конфлікту та визначимо найбільш вірогідний.

Список використаних джерел:

1. Україна – Росія: яким має бути формат майбутніх відносин? <http://dif.org.ua/article/ukraina-rosiya-yakim-mae-buti-format-maybutnikh-vidnosin>.
2. Аналітичний портал «Слово і діло» Війна на Донбасі: чому 2018 рік може стати визначальним <https://www.slovoidilo.ua/2017/12/28/pogljad/suspilstvo/vijna-donbasi-chomu-2018-rik-mozhe-staty-vyznachalnym>.
3. Російсько-український конфлікт: прогнози та сценарії Оксана Запорожець, Наталія Белоусова Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2015. Випуск 36. Частина 3. С.100–106.
4. Тарасенко Н. Подальші перспективи мінського процесу в оцінках експертів [Електрон. ресурс] / Н. Тарасенко // Резонанс. – 2016. – №20. – С. 5–24. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/rezonans/2016/rez20.pdf>.
5. Війна на Донбасі: чому 2018 рік може стати визначальним Аналітичний портал «Слово і діло» <https://www.slovoidilo.ua/2017/12/28/pogljad/suspilstvo/vijna-donbasi-chomu-2018-rik-mozhe-staty-vyznachalnym>.
6. <https://www.slideshare.net/UIFuture/2018-84969136> Український інститут майбутнього «2018: виклики та можливості» (стор. 39) Віктор Андрусів, виконавчий директор UIF (стор. 5).
7. В. Чалий «Конфлікт на Донбасі у 2018 році: заморозити не можна врегулювати»
8. <https://apostrophe.ua/news/world/ex-ussr/2018-01-02/konflikt-budet-obostryat-sya-v-ukraine-ozvuchili-pechalnyiy-prognoz-po-donbassu/117568>.

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРАВА НА СВОБОДУ СЛОВА КАК ФАКТОР, ВЛИЯЮЩИЙ НА МЕЖДУНАРОДНУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ

Сологуб Юлия Сергеевна

студентка 1 курса группы УМИ-11

факультет международных экономических отношений

и туристического бизнеса

Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина,

e-mail: yuliyaaaaa.s@gmail.com

В соответствии со статьей 19 Всеобщей декларации прав человека: «Каждый человек имеет право на свободу убеждений и на свободное выражение их» [1]. Воля изречения – одна из самых важных ценностей любого гражданского общества, ибо она дает полное право на демонстрацию

своей независимой позиции. Более того, когда речь идет о раскрытии истинной правды о резонансном деле для широкой общественности, отсутствие ограничений в виде цензуры является ключевым фактором в объективности суждений в СМИ.

И в то же время чрезмерная свобода информации, в частности в СМИ, в современном мире может оказаться проблемой не только для обычного человека, но и для целого государства и его безопасности. Учитывая это, в статье 10 Европейской конвенции о правах человека указывается, что «осуществление этих свобод, поскольку оно связано с обязанностями и ответственностью, может быть сопряжено с определенными формальностями, условиями, ограничениями или санкциями, которые предусмотрены законом и необходимы в демократическом обществе в интересах национальной безопасности, территориальной целостности или общественного порядка, для предотвращения беспорядков или преступлений, для охраны здоровья и нравственности, защиты репутации или прав других лиц, предотвращения разглашения конфиденциальной информации или для поддержания авторитета и беспристрастности правосудия» [2].

На практике можно столкнуться с тем как в демократических государствах применяют авторитарные меры контроля информации. Ярким примером тому является Северная Корея в её борьбе с высказываниями, противоречащими идеологии Компартии. Не отстает от КНДР и её более открытый миру сосед Китай. И хотя в 35 статье своей конституции КНР утверждает, что «граждане Китайской Народной Республики пользуются свободой слова, печати, собраний, союзов, уличных шествий и демонстраций» [3], в публикациях местных СМИ прослеживается сильная зависимость от правительства.

В свою очередь, с развитием технологий либеральные страны Запада все чаще сталкиваются с тем, что абсолютная свобода информации, её публикации и распространения приводит к подрыву государственной безопасности и крупным международным скандалам на грани конфликтов. Подобная ситуация ставит под вопрос международную безопасность в целом.

Предметом дискуссии в мировом сообществе уже не раз становился основанный австралийским журналистом Джулианом Ассанжем сервис WikiLeaks. WikiLeaks – это международная медиа организация, специализирующаяся на публикации огромных массивов различного рода запрещенных материалов, касающихся войны, шпионажа и коррупции. Она уже неоднократно публиковала секретные файлы международных организа-

ций и правительственных служб США, России, Германии, Франции, Саудовской Аравии и других стран. Так с 2015 года широкой общественности стали доступны многочисленные дипломатические документы Министерства иностранных дел Саудовской Аравии, содержащие различные тайные материалы и переписки сотрудников дипломатических представительств государства по всему миру [4]. А в 2016 году на сайте был запущен архив для более 30 тысяч электронных писем и вложений с электронной почты Хиллари Клинтон за период, когда она была государственным секретарем. В переписках содержится информация о военных операциях США за их пределами, обсуждения социальной политики Соединенных Штатов Америки и многие другие секретные детали [5]. Подобные документы в публичном доступе вызывают сильнейшее возмущение и порицание мировой общественности, а также ставят под удар официальную политику государств и расшатывают отношения между ними.

Кроме того, еще одним фактором уязвимости международной безопасности сегодня становятся различные средства онлайн-коммуникации, а именно мессенджеры. В них есть все для быстрого распространения нужной информации, сбора масс и пропаганды: возможность создавать групповые чаты на 100 тысяч человек, высокая скорость загрузки и передачи фото, аудио, видео и других файлов и больших объемов текста, создание публичных страниц по типу блога, к примеру, так называемые каналы в Telegram. Но что еще важнее, в некоторых из них, в частности в вышеупомянутом мессенджере есть функция «секретный чат», использующая сквозное шифрование (end-to-end encryption)[6], при котором зашифрованная информация передается непосредственно от устройства к устройству, а значит никто, кроме участников чата, не может получить к нему доступ, даже сервер. Такая защищенность пользователя от внешних факторов слежки становится мощным толчком к абсолютизации свободы слова. Этим нередко пользуются различного рода экстремистские организации или оппозиционные движения для организации беспорядков.

Основатель Telegram Павел Дуров славится своими либеральными взглядами, на свободу слова, они легли в основу условий пользования и политики конфиденциальности приложения. Однако в октябре 2017 года во время вспышки протестов в Иране Павел Дуров подчеркнул, что, несмотря на поддержку Telegram свободы слова и приватности, существуют условия пользования приложением, согласно которым запрещено публично пропагандировать насилие в любой его форме: «Для нас границы дозволенного довольно просты. Критиковать местные власти, оспаривать

статус-кво и участвовать в политических дебатах – в порядке вещей. Однако поощрение насилия и призыв к действиям, которые могут причинить вред невиновным людям, недопустимо». В связи с этим были заблокированы более 8500 каналов, связанных с терроризмом [7].

Нельзя не учитывать тот факт, что, несмотря на официальный запрет на использование этого приложения в Иране, аудитория Telegram здесь одна из самых многочисленных и составляет более 40 миллионов пользователей.

Однако это заявление доказало, что даже в одной из самых либеральных сетей, с одной стороны, свобода слова не так безгранична, как кажется на первый взгляд, но с другой – что администрация таких приложений не спускает все на самотек, прикрываясь свободами человека, когда заходит речь о безопасности общества.

Таким образом, подобные случаи только подтверждают то, насколько несовершенна система защиты особо важной информации, последствиями утечки которой становятся международные скандалы и конфликты. Несмотря на это, ни в коем случае нельзя ограничивать любую свободу человека, а тем более – слова, ведь безмолвное общество никогда не добьется своего и не изменит мир к лучшему. Важным фактором на данный момент остается и то, что развитие технологий опережает процесс правового регулирования их применения. Поэтому сегодня крайне важно сформулировать адекватные нормы контент-контроля для сохранения безопасности мировой общественности.

Список использованных источников:

1. Всеобщая декларация прав человека [электрон. ресурс]. – 1948. – режим доступа до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [электрон. ресурс]. – 1950. – режим доступа до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Конституция Китайской Народной Республики [электронный ресурс]. – 1982. – режим доступа до ресурсу: <http://worldconstitutions.ru/?p=31>.
4. The saudi cables [электронный ресурс] – режим доступа до ресурсу: <https://wikileaks.org/saudi-cables/>.
5. Hillary clinton email archive [электронный ресурс] – режим доступа до ресурсу: <https://wikileaks.org/clinton-emails/>.
6. End-to-End Encryption, Secret Chats [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://core.telegram.org/api/end-to-end>.
7. Telegram and the freedom of speech [электронный ресурс] – 2017. – режим доступа до ресурсу: <http://telegra.ph/telegram-and-freedom-of-speech-10-29>.

Научный руководитель: преподаватель Федорова А. Ю.

СТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ

Файєр Олена Анатоліївна

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна
e-mail: fayer.lena@gmail.com

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки» № 964-IV від 19.06.2003 р., національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, охорони дитинства, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам [3]. Отже, ми робимо висновок, що економічна безпека держави є складовою частиною її національної безпеки.

Елементами механізму забезпечення економічної безпеки є суб'єкти, об'єкти та інструменти впливу. Суб'єктом механізму є особа, яка впливає на певні процеси та явища, які в свою чергу є об'єктами впливу, за допомогою певної сукупності інструментів з метою досягнення стану безпеки економічної системи. При цьому суб'єктами впливу можуть бути всі суб'єкти економіки, а саме: держава в особі своїх органів управління, юридичні та фізичні особи. Необхідно відзначити, що національна економічна безпе-

ка досягається лише за умови захищеності всіх рівнів економіки. На теперішній час виділяється величезна кількість інструментів досягнення економічної безпеки держави, серед яких можна виділити наступні: фінансові, інвестиційні, податкові, соціальні, зовнішньоекономічні тощо [2].

Економічна безпека держави – це такий стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, соціально-орієнтований розвиток країни у цілому, достатній економічний та оборонний потенціал за найнесприятливіших варіантів розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів [1]. Отже, це такий стан економіки, в якому економічні інтереси людини, суспільства, держави, регіону або підприємства надійно захищені від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Розгляд страхування як інструменту забезпечення економічної безпеки держави як на національному, так і на міжнародному рівнях не є традиційним для науки, однак все частіше виникає потреба в критичному вивченні сформованої практики застосування системи страхування для забезпечення перш за все саме економічної безпеки держави.

Згідно із ст. 1 Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР від 07.03.1996 р., страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів [4]. Отже, страхування є методом передачі ризику за допомогою укладання договору страхування та найближче відповідає ідеальним умовам, що ставляться до передачі ризику.

У зв'язку зі світовою економічною кризою зростає роль фінансових інструментів забезпечення економічної безпеки країни, яких налічується величезна кількість. До найбільш ефективних інструментів можна віднести саме страхування.

Спробуємо виділити види страхування, які мають найбільше значення для держави та забезпечення в тому числі й її економічної безпеки, в залежності від предмета страхування, а саме:

- майнові інтереси, що не суперечать закону і пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням: медичне страхування; страхування від нещасних випадків; страхування життя тощо;

- майнові інтереси, що не суперечать закону і пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном: страхування майна юридичних

та фізичних осіб; страхування фінансових ризиків; страхування будівельно-монтажних ризиків тощо;

- майнові інтереси, що не суперечать закону і пов'язані з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі (страхування відповідальності); страхування кібер-ризиків (кібер-відповідальності); страхування професійної відповідальності; страхування відповідальності виробників продукції тощо.

Підсумовуючи вищевикладене, страхування як інструмент забезпечення економічної безпеки держави на національному та міжнародному рівнях може забезпечити захист економічних інтересів усіх суб'єктів та ефективність передачі частини ризиків професійним учасникам страхового ринку доведена не лише практикою зарубіжних країн. Тому, визначення функцій страхового захисту в забезпеченні економічної безпеки держави та оцінка потенційних можливостей страхової практики і зумовлює необхідність в більш глибокій теоретичній та практичній їх розробці.

Список використаних джерел:

1. Дзюбик С.Д. Основи економічної теорії. Навчальний посібник / С.Д. Дзюбик, О.С. Ривак. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/19991130/politekonomiya/osnovi_ekonomichnoyi_teoriyi.
2. Международные стандарты управления рисками: учебно-методическое пособие. – Режим доступу: globalteka.ru/news/1-latest-news/302-2009-09-14-07-47-51.html.
3. Про основи національної безпеки [Електронний ресурс]: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15/print>.
4. Про страхування [Електронний ресурс]: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15/print>.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ЗАГРОЗА ГЛОБАЛЬНІЙ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ

Філоненко Лілія Сергіївна

студентка 3 курсу групи УП-32

факультет міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

e-mail: filonehkoliliya@gmail.com

На сьогоднішній день однією з гострих проблем, що загрожує міжнародному миру та безпеці, є проблема міжнародного тероризму. Проте, в епоху інформатизації традиційні конфлікти поступово переходять з матеріального простору до інформаційного. Це пов'язано насамперед з тим, що

в результаті розвитку інформаційно-комунікаційних технологій відбуваються зміни й в соціально-інформаційній сфері суспільного життя, та, як наслідок, інформаційні важелі впливу стають необхідними інструменти державної внутрішньої і зовнішньої політики поряд з економічними і та політичними. Розвиток інформаційних технологій сприяє розвитку злочинності у цій сфері, яка дедалі ширше використовує маніпулятивні засоби впливу на свідомість людей. А отже, інформаційний тероризм є одним з небезпечних проявів міжнародного тероризму.

Враховуючи вищевикладене, метою нашого дослідження є визначення характерних ознак інформаційного тероризму та механізми протидії йому на міжнародному та національному рівнях.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день єдиного визначення інформаційного тероризму в науці немає. Ми підтримуємо точку зору таких вчених, як В.П. Ємельянов, В. А. Кульба, які стверджують, що інформаційний тероризм – це різного роду погрози, дії по залякуванню окремих особистостей і суспільств в цілому, що є злочином з ознаками тероризування [6, с. 267].

Характерною рисою інформаційного тероризму є те, що політичні цілі досягаються опосередковано. В основі інформаційного тероризму – маніпуляція свідомістю мас, розповсюдження інформаційно-емоційного ефекту, на який розраховано більшість терористичних актів, залучення прихильників серед членів суспільства, вплив на владні структури, які приймають політичні рішення [1, с. 78]. Такий психологічний вплив здійснюється через засоби масової інформації, а його об'єктами є окремі особи, групи осіб, держави, міжнародна спільнота.

Варто зауважити, що інформаційний тероризм застосовується у духовній сфері, що охоплює політичні, філософські, правові, релігійні, естетичні та інші погляди, тобто там, де має місце боротьба ідей. До суб'єктів інформаційного тероризму відносять: іноземні спецслужби та інституції; вітчизняні та міжнародні ЗМІ; певні екстремістські угруповання. Сучасний інформаційний тероризм характеризується як множина інформаційних війн та спецоперацій, пов'язаних із національними або транснаціональними кримінальними структурами та спецслужбами іноземних держав. Доступність та розвиненість технологій значно підвищує ризики інформаційного тероризму. Так, виділяють інформаційно-психологічний тероризм та інформаційно-технічний тероризм [3]. Характерними рисами терористичних актів в інформаційній сфері є: прихований характер підготовки та реалізації таких діянь; масштабність; синхронність атак; віддаленість; інтернаціональність [2, с. 312–313].

Через глобалізацію інформаційного тероризму та його інтернаціональність виникла необхідність попередження та протидії йому на міжнародному рівні, що в першу чергу потребує правового регулювання відносин у цій сфері, тобто укладення міжнародних договорів. Так, наприклад в Угоді між урядами держав-членів Шанхайської організації співробітництва про співробітництво в області забезпечення міжнародної інформаційної безпеки від 16.06.2009 року, визначено напрями співробітництва держав у сфері забезпечення міжнародної інформаційної безпеки, до яких належать: протидія загрозам використання інформаційних технологій в терористичних цілях; створення системи моніторингу та спільного реагування на загрози в інформаційному середовищі; обмін інформацією про законодавчу базу у цій сфері; взаємодія в рамках міжнародних організацій та форумів тощо [2, с. 314–315]. Очевидно, що визначення загроз та закріплення основних напрямів співробітництва щодо протидії ним на рівні міжнародної угоди є важливою гарантією забезпечення міжнародної інформаційної безпеки.

Також варто зауважити, що важливе значення для протидії інформаційному тероризму на міжнародному рівні мають міжнародні організації. На глобальному рівні провідне місце займає ООН та її спецпідрозділи, яка підтримує тісне співробітництво з такими регіональними організаціями, як ЄС, ОБСЄ, НАТО. Крім того, важливу роль у боротьбі із інформаційним тероризмом не можна залишити поза увагою й роль таких профільних організацій як Інтерпол та Європол (зокрема, Європейського центру боротьби із кіберзлочинністю) у боротьбі з інформаційним тероризмом. В рамках цих організацій держави-члени співпрацюють одна з одною для створення оперативних і аналітичних можливостей розслідування інформаційних терорактів та запобіганню нових.

Щодо протидії інформаційному тероризму на національному рівні, то слід зазначити, що комплексний характер актуальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері потребує визначення інноваційних підходів до формування системи захисту та розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації. Так, національні інтереси України в інформаційній сфері, загрози їх реалізації, напрями і пріоритети державної політики в цій сфері визначаються Доктриною інформаційної безпеки України, а принципи, пріоритети та напрями забезпечення кібербезпеки України визначені Стратегією кібербезпеки України [4, 5].

Таким чином, інформаційний тероризм становить серйозну загрозу міжнародному миру та безпеці. Він має переважно прихований характер, а

завдана шкода, як правило, поширюється на територію декількох держав. Крім того, інформаційний тероризм застосовується в сферах протистояння ідей, причому психологічний вплив на окремих осіб та суспільство в цілому здійснюється через засоби масової інформації. У зв'язку із глобалізацією та інтернаціоналізацією інформаційного тероризму механізми протидії йому існують як на міжнародному, так і на національному рівнях. Вони полягають у наявності та створенні нових правових актів, у яких знаходять своє закріплення основні заходи з попередження та боротьби з інформаційним тероризмом, а також у діяльності відповідних міжнародних та національних інституцій. Проте, зважаючи на постійний прогрес злочинності, механізми протидії інформаційному тероризму потребують постійного перегляду та вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Глазов О. В. Міжнародний інформаційний тероризм в контексті загроз національній безпеці України / О. В. Глазов. // Наукові праці. Політологія. – 2012. – Випуск 185. – Том 197. – С. 78 – 82.
2. Грицун О. О. Питання міжнародно-правового регулювання інформаційного тероризму / О.О. Грицун О. О. // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 4. – С. 312-317.
3. Матула М. М. Феномен інформаційного тероризму як загрози національній та міжнародній безпеці [Електронний ресурс] / М. М. Матула // Науковий блог Національний університет «Острозька академія». – 2014. – Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2014/fenomen-informatsijnoho-teroryzmu-yak-zahrozy-natsionalnij-ta-mizhnarodnij-bezpetsi>.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 15.03.2016 року № 96/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/96/2016/paran11#n11>.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 25.02.2017 року № 47/2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/47/2017/paran2#n2>.
6. Рюміна В. І. Інформаційний тероризм як інструмент зовнішньої політики держави на сучасному етапі / В. І. Рюміна // Україна в системі глобального інформаційного обміну: теоретико-методолог. аспекти дослідження і підготовки фахівців: всеукр. наук. конф., Львів, 27.05.2011 р. / Нац. ун-т «Львівська політехніка». – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. – С. 266–268.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Доценко О. М.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРАВОМІРНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Хоружа Аліна Володимирівна

студентка 3 курсу групи УП-31

факультет міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

e-mail: alina.horuzha77@gmail.com

На сьогоднішній день застосування гуманітарної інтервенції є предметом дискусій серед фахівців з міжнародного права, представників держав, суспільства в цілому. Так, прихильники однієї позиції наполягають на неприпустимості гуманітарної інтервенції, аргументуючи свою думку тим фактом, що втручання у внутрішні справи держави є порушенням її суверенітету (наприклад, суперечливі односторонні інтервенції США у Домініканську Республіку (1965 р.), Індії у Східний Пакистан (1971 р.), В'єтнаму у Камбоджу (1979 р.), заходи з метою захисту курдів у Північному Іраку (1991 р.) тощо) [8]. Представники іншого підходу переконують, що захищати життя людей потрібно за будь-яку ціну, підтримуючи випадки застосування гуманітарної інтервенції (наприклад, колективна інтервенція США та 60-ти держав до Сирії у 2014 р.) [3], що, у свою чергу, дає поштовх для актуалізації проблематики правомірності застосування гуманітарної інтервенції. Проблема вийшла на новий рівень після того, як у 1999 р. у Косово під приводом врегулювання збройного конфлікту було введено війська НАТО, що стало підставою стверджувати про порушення державного суверенітету.

Отже, метою цього дослідження є визначення ролі легітимного або морального (дотримання принципу справедливості та гуманності) та легального або правового (дотримання чітко встановлених норм міжнародного права) аспектів правомірності застосування гуманітарної інтервенції у прийнятті рішення про її застосування.

Перш за все зазначимо, що попри встановлення підстав застосування гуманітарної інтервенції у Статуті ООН юридичне закріплення сам термін не отримав. Проте, у науці поширене визначення гуманітарної інтервенції як застосування сили державою або групою держав із метою запобігання або припинення широкомасштабних порушень основних прав людини без дозволу держави, на території якої відбуваються зазначені порушення [3].

Варто також зауважити, що статтями 39, 41 та 42 Статуту ООН передбачено можливість застосування заходів збройного характеру для підтри-

мання та поновлення міжнародного миру та безпеки у випадку встановлення Радою Безпеки ООН (далі за текстом – РБ ООН) наявності будь-якої загрози миру, порушення миру чи акту агресії, якщо заходи, не пов'язані із використанням збройних сил, виявились або можуть виявитися неефективними. Причому зазначається, що такі дії можуть включати демонстрації, блокаду та інші операції повітряних, морських та сухопутних сил членів ООН. Також відповідно до статті 40 Статуту ООН збройному втручання можуть передувати тимчасові заходи, які не повинні завдавати шкоди правам, вимогам або положенню зацікавлених осіб [1].

Не можна залишити поза увагою й те, що підставами для гуманітарної інтервенції визнаються порушення прав людини та громадянська війна, яка стає загрозою для життя та здоров'я населення. У літературі висловлюється думка, що в основу поняття «гуманітарної інтервенції» покладено тезу про те, що гуманітарна дестабілізація не може вважатися виключно внутрішньою справою держави і міжнародне співтовариство зобов'язане рішуче втручатися у гострі гуманітарні кризи з метою їхнього оперативного врегулювання [7].

Безперечно, наявність юридичних підстав застосування гуманітарної інтервенції дає можливість встановити необхідність тієї чи іншої дії з боку держави, але коли мова йде про силові дії, вчинені без відома РБ ООН, ситуація з визнанням правомірності такого втручання зводиться нанівець. Але з іншого боку, з огляду на рішення та резолюції, прийняті РБ ООН про застосування гуманітарної інтервенції станом на 2015 та 2014 роки, можна зробити висновок, що дедалі частіше пріоритетними визнаються не потреби та інтереси населення держави, в яку втручаються, а міжнародна безпека та боротьба з тероризмом, а отже, придушення заворушень всередині країни задля уникнення подібних випадків у майбутньому [9]. У даному випадку найбільш яскраво й проявляється співвідношення морального та правового аспекту правомірності застосування гуманітарної інтервенції. Слушною у цьому відношенні видається думка професора факультету права Віденського університету Фрідріха Шиллера К. Берка, який, аналізуючи концепцію «відповідальність за захистом» та її зв'язок з проблемами гуманітарних інтервенцій, стверджує, що дії НАТО в Косово в 1999 році, які були вчинені без згоди РБ ООН, призвели до порушення післявоєнного балансу в міжнародних відносинах. Учений оцінює дії НАТО в Косово, саме розмежовуючи легальність та легітимність застосування гуманітарної інтервенції. Зокрема, наголошуючи на необхідності дослідження подій у Косово з точки зору їх правового аналізу, науковець, не залишає поза увагою більш детальний їх аналіз з позиції морального аспекту,

враховуючи пріоритет основоположних прав людини. Таким чином, акцентується увага на важливості врахування РБ ООН морального аспекту (тобто дотримання людських цінностей), поряд з правовим аспектом (тобто тими підставами, які визнані міжнародним співтовариством), що визначають правомірність при прийнятті рішення про застосування гуманітарної інтервенції [2].

Аналізуючи думку вченого, можна стверджувати, що однією з основних проблем гуманітарних інтервенцій є суперечність закону та моралі. Так, з одного боку, міжнародне право дозволяє гуманітарну інтервенцію за рішенням РБ ООН з метою гарантування міжнародного миру та безпеки, а з другого боку, у такому разі пріоритетними, як правило визначаються інтереси міжнародної спільноти в цілому, а не населення держави, до якої здійснюється інтервенція.

Так, незважаючи на юридично закріплені Статутом ООН підстави застосування інтервенції з метою захисту прав людини, деякі держави недобросовісно спекулюють наданими їм правами. Навесні 2003 року повторилася інтервенція НАТО вже до Іраку під приводом необхідності звільнення мирного іракського населення від диктаторського режиму Саддама Хусейна [5]. У 2014 році розпочалося військове втручання США та низки інших держав у хід цивільної війни в Сирії. Група з 60-ти держав об'єдналася у коаліцію «Військова операція проти Ісламської держави» на зустрічі у Брюсселі 3 грудня 2014 року [4]. Зазначена коаліція була створена не в межах діяльності ООН і на підставі цього в серпні та вересні 2017 року уряд Сирії звернувся до РБ ООН із закликом притягти до відповідальності США, які очолюють коаліцію, «котра вчиняє умисні злочини проти цивільного населення, зокрема: руйнує лікарні, школи, мости, що стало доповненням до злочинів терористичних організацій» [6].

Отже, нещодавні гуманітарні інтервенції свідчать про дисбаланс, а в деяких випадках і порушення як правового, так і морального аспектів правомірності, адже вони вчинені без дозволу РБ ООН та виникають питання щодо відповідності мети втручання захисту прав людини, про що свідчить стурбованість, наприклад, населення Сирії під час проведення військових операцій на її території та численні жертви таких заходів. В даному випадку, можна стверджувати, що гуманітарна інтервенція може стати засобом реалізації державами прагнення підтвердити свою політичну вагу та впливовість, але в такому разі дії, які мали б стати порятунком для цивільного населення, перетворюються на діаметральну протилежність запланованому.

Таким чином, питання правомірності застосування гуманітарних інтервенцій має як низку своїх прибічників, так і опонентів, а активна полеміка та критика з цього питання, в свою чергу, набирає все більших масштабів, що свідчить про те, що досліджувана проблема потребує подальшого

детального вивчення. Аналіз співвідношення легального та легітимного аспекту правомірності застосування гуманітарних інтервенцій свідчить про те, що обидва вони мають бути враховані при прийнятті рішення про застосування інтервенцій. Не можна виправдати гуманітарну інтервенцію, яка здійснюється на правовій підставі з метою захисту міжнародного миру та безпеки, проте без урахування забезпечення прав та людських цінностей населення території держави, до якої здійснюється втручання. У цьому випадку наголошується на необхідності формування більш чітких механізмів застосування гуманітарної інтервенції, які б поєднували в собі інструмент взаємодії закону та моралі.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду: Міжнародний документ від 26.06.1945 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010/page (дата звернення: 24.02.2018).
2. Ciarán Burke. An Essay on Fighting with One Arm Tied Behind One's Back, or: The Responsibility to Protect, General Principles and the Future of Humanitarian Intervention. *Michigan State International Law Review*. 2015. Vol. 23.3. P. 635–674. URL: <http://paperity.org/p/83693072/an-essay-on-fighting-with-one-arm-tied-behind-ones-back-or-the-responsibility-to-protect> (Last accessed: 23.02.2018).
3. Humanitarian Intervention. Ethical, Legal, and Political Dilemmas / ed. J.L. Holzgrefe and Robert O. Keohane. Cambridge, Cambridge University Press, 2003. 336 p. URL: <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam034/2003269355.pdf> (Last accessed: 23.02.2018).
4. Joint Statement Issued by Partners at the Counter-ISIL Coalition Ministerial Meeting. *Media Note*: Office of the Spokesperson, Washington, DC, December 3, 2014. URL: <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/12/234627.htm> (Last accessed: 24.02.2018).
5. Barbara Salazar Torreon. U.S. Periods of War and Dates of Recent Conflicts. *Congressional Research Service*: October 11, 2017. URL: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/RS21405.pdf> (Last accessed: 24.02.2018).
6. Emma Mazen. Foreign Ministry: Any foreign military presence on Syrian territories, without Syria approval, is an aggression and occupation. *Syrian Arab News Agency*: February 1, 2018. URL: <https://sana.sy/en/?p=126100> (Last accessed: 24.02.2018).
7. Угрин Л.Я., Демків У.Я. Інтервенції в сучасних міжнародних відносинах: теоретичні аспекти дослідження. *Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць*. Київ, 2013. Випуск 114. Частина II (у двох частинах). С. 28–38. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/armv/armv_2013_114_02.pdf (дата звернення: 24.02.2018).
8. Здоровега М. Проблема легітимності гуманітарних інтервенцій у сучасних міжнародних відносинах. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. Львів, 2015. Випуск 27. С. 102–107. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/28413/1/017-102-107.pdf> (дата звернення: 24.02.2018).
9. Resolutions and Decisions of the Security Council (1 August 2014 – 31 July 2015). URL: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/INF/70 (Last accessed: 26.02.2018).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Доценко О. М.

МЕМОРІАЛЬНІ ЗАКОНИ ТА МЕМОРІАЛЬНІ ВІЙНИ В ЄВРОПІ

Червяцова Аліна Олегівна,

к.ю.н., доцент кафедри конституційного і муніципального права,
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
стипендіат Фонду Олександра фон Гумбольдта,
Інститут порівняльного публічного права та міжнародного права
імені Макса Планка (Гейдельберг, ФРН)

Коллективна пам'ять має політичне значення. Вона є підґрунтям для національної самоідентифікації, відповідаючи на питання «хто ми є», «звідки ми» і «чого ми прагнемо». Крім того, позитивний імідж минулого широко використовується для легітимації сьогодишньої державної влади. Як зазначив свого часу Платон: «Той, хто розповідає історії, має владу».

Здійснюючи меморіальну політику і визначаючи, що і як слід пам'ятати, держави використовують, так звані, «меморіальні» закони. Попри те, що зазначені закони є відносно новим явищем, вони вже отримали загальноєвропейське поширення і складають окремих предмет порівняльного конституційного права [1, с. 1].

Сучасна меморіальна політика держав все частіше спирається на меморіальні закони з кримінальними санкціями: щоб захистити національну гідність і пам'ять про героїв, держави ладні застосувати кримінальне покарання до тих, хто ставить під сумнів героїчні міфи, стверджуючи, що в минулому були не лише герої і жертви чийхось злочинів, але й колаборанти та власні злодії. Вважаємо, що застосування кримінальних санкцій з метою захисту «офіційної» інтерпретації певних історичних подій є засобом сумнівним в контексті свободи слова і демократичних принципів, не ефективним з практичної точки зору і небезпечним для європейського правопорядку та солідарності, оскільки у більшості випадків означає ведення меморіальних війн.

Проблема полягає у тому, що офіційна інтерпретація не є і не може бути єдиною можливою інтерпретацією складних і болісних подій ХХ століття. Крім того, позиції, які відстоюють держави, конфліктують і взаємно виключають одна одну. Відбувається зіткнення історичних наративів, які в силу їхнього напруження і інтенсивності можуть бути кваліфіковані як меморіальні війни: далеко не все спокійно на європейському фронті пам'яті [2, с. 211].

Можна виділити три основні точки зіткнення або зони конфлікту, навколо яких ведуться сучасні політичні баталії щодо минулого: (і) між РФ та країнами Східної Європи, де РФ захищає мантию визволителя Європи, на-

магаючись замовчати питання щодо радянської окупації та злочинів, скоєних сталінським режимом; (ii) між західноєвропейською та східноєвропейською культурами пам'яті, зокрема щодо визнання Західною Європою комуністичних злочинів та травми, спричиненої Східній Європі повоєнною радянською окупацією; (iii) між країнами Східної Європи (як, наприклад, нещодавнє протистояння між Польщею та Україною щодо статусу ОУН-УПА). Для держав існує спокуса (далеко не всі держави можуть їй протистояти) припинити обговорення «незручних» історичних питань, застосовуючи в якості критерію історичної правди кримінальні санкції. Однак, кримінальний закон не може бути належним суддею в історичних дебатах. Навпаки, застосування кримінальних санкцій у сфері історичної дискусії призводить до дивної правової ситуації, коли позиція держави «А» є протиправною і навіть злочинною за законодавством держави «Б». Відповідно, особа може бути покарана у країні «А» за те, що вона дотримується певних поглядів щодо історичних подій, а у країні «Б» – за те, що не поділяє саме ці погляди. Зокрема, Польща застосовує статтю 133 Кримінального кодексу «Публічна дифамація Польської нації» для того, щоб змусити замовчати тих, хто стверджує, що поляки не лише чинили опір двом тоталітарним режимам – нацизму та сталінізму – але й співробітничали з ними. Нещодавні зміни до польського законодавства, які передбачають відповідальність за заперечення злочинів, вчинених українськими націоналістами, суперечить офіційній позиції Української держави та її спробам героїзувати ОУН-УПА як борців за незалежність (в світі Закону України 'Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті' [3] положення чинного польського законодавства є протиправними, оскільки демонструють публічну неповагу до українських борців за незалежність та принижують гідність народу України). У РФ діє стаття 354-1 Кримінального кодексу «Реабілітація нацизму», яка, серед іншого, встановлює відповідальність за поширення завідомо неправдивої інформації щодо діяльності СРСР у роки Другої світової війни. Стаття покликана захистити героїчний міф війни, що активно експлуатується російською владою, від нападок з боку країн Східної Європи, які стверджують, що нацизм і сталінізм були рівнозначним злом. Законодавство цих країн передбачає кримінальну відповідальність за заперечення не лише нацистських злочинів, але й злочинів, скоєних комуністичним режимом.

Попри те, що наведені законодавчі положення захищають конкуруючі історичні «правди», вони є вкрай подібними: в усіх випадках держави прагнуть монополізувати історію з метою її використання у політичних та на-

ціоналістичних інтересах. Створюючи позитивний імідж минулого і захищаючи національні героїчні міфи, держави нехтують свободою слова і підривають основи європейського правопорядку. Нав'язування «історичної правди» під загрозою застосування кримінального покарання виключає можливість діалогу між державами, взаємного порозуміння, прощення і примирення. Існує небезпека поглиблення меморіальних війн, їхнього переростання в реальні конфлікти: відоме твердження, що війну легше розпочати, ніж завершити, є справедливим і для меморіальних війн. Ескалація меморіальних війн ставить питання щодо необхідності розроблення і прийняття зводу рамкових принципів, які б на міжнародному (європейському) рівні визначали засади меморіальної політики європейських держав.

Список посилань:

1. Belavusau U., Gliszczynska-Grabias A., 'Memory Laws: Mapping a New Subject in Comparative Law and Transitional Justice', in: Uladislau Belavusau, Aleksandra Gliszczynska-Grabias (eds), *Law and Memory: Towards Legal Governance of History*, (2017) 1.
2. Igor Torbakov, 'History, Memory and National Identity: Understanding the Politics of History and Memory Wars in Post-Soviet Lands' (2011) 19 (3) *Demokratizatsiya* 209.
3. Закон України 'Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті' від 09.04.2015 // Відомості Верховної Ради України, 2015, № 25, ст. 190.

* * *

СИСТЕМА ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРИНЦИПИ ТА МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Шамраєва Валентина Михайлівна

професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
доктор політичних наук, доцент
e-mail v.shamraeva@karazin.ua

На сьогодні проблематика міжнародної безпеки всіх рівнів та видів набуває надзвичайної актуальності, в той же час, часто наукова дискусія відходить від практичних механізмів її забезпечення у практиці міжнародних відносин в бік побудови теоретичних концепцій та термінологічного аналізу. Саме тому автор вважає за доцільне знову звернути увагу на вже існуючі механізми забезпечення глобальної безпеки ат можливі шляхи їх розвитку ат удосконалення.

З XIX ст. у політології міжнародних відносин оформилося розуміння їх глобального рівня і почала теоретично обґрунтовуватися необхідність міжнародного співробітництва щодо вирішення основних глобальних

проблем людства та розвитку економічного, культурного, соціального та військового співробітництва. Першою спробою регламентувати міжнародне співробітництво на широкій основі та універсальному рівні стало створення Ліги націй по завершенню Першої світової війни. У її Статуті, серед інших завдань та напрямків діяльності організації було визначено мету її діяльності і у сфері безпеки: «для розвитку співробітництва між народами та гарантії миру і безпеки». Однак через низку об'єктивних обставин на спрямувань розвитку міжнародного політичного процесу Ліга Націй не змогла виконати своїх основних завдань і офіційно припинила існування у 1946 р. з того часу міжнародним співтовариством було створено більш ефективні міжнародні механізми та структури забезпечення міжнародної безпеки, як глобального так і регіонального рівнів.

На глобальному рівні визначальним інструментом забезпечення міжнародної безпеки стала ООН із її компетентними у цій сфері структурами. Організація, від свого створення, намагається відігравати роль головного міжнародного форуму для розгляду ініціатив та претензій країн-членів, глобального механізму підтримки миру та безпеки (шляхом дипломатичного, арбітражного, гуманітарного та прямого військового втручання), а також вирішення проблем, що стосуються всієї міжнародної спільноти (глобальних проблем людства).

Не дивлячись на те, що до складу ООН входять майже всі визнані держави світового співтовариства та своїх спостерігачів тримають провідні регіональні організації, вона не є світовим урядом, або наднаціональною структурою та не видає загальнообов'язкових законів. В той же час всі її члени беруть на себе зобов'язання дотримуватися Статуту ООН, який регламентує основи міжнародних відносин.

Статут ООН містив проект побудови системи міжнародної безпеки, що базувався на співробітництві держав, що перемогли у Другій світовій війні. На його основі була створена також система функціонування органів, до компетенції яких відносилося забезпечення розвитку співробітництва між державами з широкого кола соціальних, економічних, гуманітарних проблем. Через компромісний характер окремі положення Статуту не відзначалися ясність та конкретністю.

Хоча у преамбулі статуту ООН виступає від імені народів, вона була створена, діяла та продовжує діяти як міжурядова організація. Її головна мета – забезпечення міжнародного миру та безпеки шляхом підтримання мирних відносин між державами.

Головне своє завдання ООН вбачає у врегулюванні конфліктів між окремими державами шляхом мирних переговорів або застосування збройного примусу. У разі виникнення конфлікту Рада Безпеки повинна реалізувати комплекс заходів спрямованих на примирення, посередництво, арбітраж, переговори і т.д. Однак, багато конфліктів сучасного світу носять зовсім інший характер, ніж це передбачено в Хартії ООН. Актуальність даної проблематики підсилюється і тим, що через новітні тенденції сучасних міжнародних відносин постає питання про місце та роль самої національної держави в системі міжнародних відносин. Ще однією актуальною проблематикою в сфері міжнародної безпеки є те, що більшість країн, що розвиваються не схвалюють можливість розширення прямої участі ООН у врегулюванні внутрішніх конфліктів. Через те, що таку перспективу вони розглядають як підсилення диктату великих держав, що спрямований на втручання у внутрішні справи.

Одним із визначальних аспектів сучасної міжнародної політики є захист прав людини. Зрозуміло, що сама концепція захисту прав людини не є чимось новим у сучасній політичній науці. Своє нормативне закріплення вона знайшла у Загальній декларації прав людини 1948 р. Однак з огляду на цілий комплекс причинно-наслідкових зв'язків права людини лише у останні десятиліття стали у центрі міжнародного політичного процесу. В той же час на конференції з прав людини у Відні 1993 р. лише кілька азійських держав серед більшості європейських (такі як Японія, Південна Корея) підтримали резолюцію, яка закликала розглядати права людини у якості універсальних цінностей.

Хоча ООН розглядалася більшістю її членів як організація, яка займається проблемами війни та миру на міжнародній арені, багато найважливіших суперечок між державами виявилися економічними конфліктами, що стосуються інвестицій, торгівлі, економічного потенціалу і т.п. Іноді вони розглядаються у другому комітеті Генеральної Асамблеї ООН (який займається економічними питаннями). Але здебільшого в ООН ці суперечки ігнорувалися, оскільки склалася думка, що вони відносяться до компетенції різного роду спеціалізованих агенцій.

В той же час ООН відіграє значну роль при вирішенні конфліктів, що виникають у різних регіонах світу, завдяки застосуванню механізму миротворчості.

В останнє десятиліття діяльність ООН справедливо піддавалася критиці за низьку ефективність миротворчих місій, особливо після югославської кризи, її нездатність стримувати ескалацію регіональних конфліктів.

Крім того, час від часу ООН супроводжують корупційні скандали, в яких фігурують високопосадовці організації. Все це викликало до життя цілу низку ідей та проектів щодо реформування ООН, або створення альтернативних проектів.

Один із таких проектів трансформації ООН був представлений американським високо посадовцем Іво Даалдером. Проект містить ідею створення Ліги демократій – організації, яка б змогла б проводити військові операції по всьому світу, не беручи до уваги рішення Ради Безпеки ООН. Автором концепції Ліги демократій вважають сенатора-республіканця Джона Маккейна, який був суперником Барака Обами під час президентських перегонів. Ця теорія передбачає створення нової міжнародної організації, яка фактично повинна замінити собою ООН. Саме тому автори вважають, що замість РБ ООН рішення про початок миротворчих операцій повинен приймати «ансамбль демократій».

Якщо у перших публікаціях у «The Washington Post» автори не пояснювали, як саме повинен функціонувати даний «ансамбль», то у спеціальному докладі «Америка і застосування сили: джерела легітимності» Маккейн та Даалдер відзначають, що всю відповідальність повинно взяти на себе НАТО: «Ми бажаємо, щоб НАТО та його глобальні демократичні партнери були задіяні у процесі прийняття рішень з питань використання сили, і це дозволить створити нові стандарти легітимності» [1, с.406]. У цьому ж документі Даалдер надає перелік можливих членів розширеної організації: Індія, Бразилія, Південна Африка та Швеція.

Ще у 2006 р. у статті «Глобальні виклики НАТО» Іво Даалдер писав, що північноатлантичний альянс не може бути виключно регіональною організацією хоча б тому, що бере участь в операції в Афганістані. «Країни-члени НАТО повинні мислити та діяти глобально, - пояснював політик, такі неєвропейські демократії, як Японія, Австралія та Південні Корея, повинні бути запрошеними до вступу в альянс у якості повноправних членів» [1.с. 407]. В той же час І.Даалдер відзначав, що тогочасні політики та лідери світових держав як Дж.Буш, Тоні Блер чи Жак Ширак не були готові обговорювати подібні трансформації альянсу.

Проаналізований вище проект має цілу низку недоліків і є, на думку автора мало здійсненним як і багато інших подібних пропозицій. Сучасні міжнародні відносини є багатоаспектними і багаторівневими на особливу увагу заслуговують регіональні системи безпеки, які є на сьогодні більш мобільними і здатні ефективніше відповідати на виклики і загрози місцевого (регіонального) рівня, більш оперативно надавати послуги сторонам

суперечки із розумінням специфіки та підвалин даного конфлікту. Що стосується глобального рівня безпеки, то шлях його удосконалення лежить все ж через реформування ООН, як організації яка представляє більшість світової спільноти, хоча він і отримує багато критичних зауважень.

Список використаних джерел:

1. Мухаев Р.Т. Геополитика / Рашид Тазитдинович Мухаев. – М: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 839 с.
2. Ігнат'єв П.М. Геополітичні та геоекономічні інтереси у світовій політиці / П.М. Ігнат'єв. – Чернівці – Київ: Книги – XXI, 2014. – 364 с.
3. Нартов Н.А. Геополитика / Н.А.Нартов. - М: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 544 с.
4. Міжнародні системи та глобальний розвиток / В.А.Манжоло, О.А.Коппель, М.Г.Капітоненко та ін.. – К.: Знання, 2014. – 526 с.
5. Международные отношения: теории, конфликты, движения, организации / П.А.Цыганков, Г.А.Дробот, М.М. Лебедева и др. – М.: Альфа-М, 2013. – 336 с.

СТРАХУВАННЯ КІБЕР-РИЗИКІВ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА МЕХАНІЗМУ ПІДТРИМКИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Шевцов Владислав Сергійович

студент 3 курсу групи УП-32

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна
e-mail: vlad75976@gmail.com

Кіберзлочинність в останні роки поступово стає практично буденним явищем. Як явище, значуще в світовому масштабі, факт кіберзлочинності відзначають і найбільші бізнесмени і економісти світу. Зазначаючи при цьому шкоду, яку чинять кіберзлочинці, а також збитки, які несуть компанії, та навіть звичайні люди. Всі ці негативні явища мають місце в нашому житті, тому можна визначити те, що страхування кібер-ризиків новий напрям страхування, який потрібно розвивати багатьом державам, в тому числі й Україні. Тому, щоб зрозуміти природу кібер злочину, та ризику, якому піддаються юридичні та фізичні особи, потрібно перш за все надати визначення кібер-ризика.

Кібер-ризик – ризик, пов'язаний з використанням комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення, як в місцевих (локальних) мережах, так і в глобальній інтернет-мережі; в розрахунково-платіжних системах, системах інтернет-торгівлі, промислових системах управління; а також ризик, пов'язаний з накопиченням, зберіганням і використанням особистих персональних даних [4]. Під кіберзлочинністю мається на увазі розкрадання грошей і цінних паперів з рахунків, та викрадення конфіден-

ційної інформації за допомогою злому системи безпеки. З тих пір, як гроші придбали безготівкову форму, можливість їх розкрадання істотно збільшилася [5]. Зараз у світовій статистиці злочинів кіберзлочинність по частоті вчинення злочинів поступається тільки незаконному привласненню активів. Велика частка злочинів, скоєних в секторі фінансових послуг, сьогодні припадають саме на кіберзлочинність. Постає питання про те, як запобігти великим втратам? Саме тоді впливає новий напрям страхування – страхування кібер-ризиків. Але, як оцінити цінність інформації, яка втрачена? На це питання фахівці зараз не можуть дати конкретної відповіді [4]. Тому відбувається страхування тільки ризиків, які пов'язані з розкраданням реальних цінностей. Незважаючи на те, що в нашому інформаційному світі інформація часто є не менш реальною цінністю, ніж готівка, зробити її достовірну оцінку не завжди можливо. На теперішній час у світовій практиці вироблено низка ризиків, які частково або повністю можуть отримати страховий захист:

- ризик присвоєння та використання конфіденційної інформації співробітниками компанії та її використання;
- ризик отримання хакером інформації про номери кредитних карт або рахунків клієнтів компанії;
- ризик розкрадання грошових коштів з рахунків в банку або цінних паперів з рахунку в депозитарії;
- ризик розкрадання даних кредитних карт і коштів з них;
- ризик втрати або розголошення інформації з-за помилки співробітника;
- перерва в роботі підприємства, його комп'ютерної мережі, його сайту;
- збитки, пов'язані з розміщенням на сайті страхувальника неправдивої інформації або інформації, що має характер дифамації;
- ризик втрати матеріального носія, що містить конфіденційну інформацію.

Деякі страхові компанії, що працюють і на зарубіжному, і на національному ринку, вже можуть запропонувати комплексні програми страхування від кібер-ризиків, в які входять декілька з названих видів страхових випадків [5].

Щоб побачити шкідливу дію кібератак, шляхом розповсюдження комп'ютерних вірусів, можна проаналізувати хакерські атаки на Україну у 2017 році. Атака була направлена на мережі українських державних підприємств, установ, банків, медіа тощо. В результаті цих атак була заблоко-

вана діяльність таких підприємств, як аеропорт «Бориспіль», Укртелеком, Укрпошта, Ощадбанк, Укрзалізниця. Атакам також піддалися сайт Кабінету Міністрів України, телеканал «Інтер», а також сайти Львівської міської ради, Київської міської державної адміністрації та Служби спецзв'язку України [1]. Зараження вірусом відбулося через оновлення програми для подачі бухгалтерської звітності [2]. Вірус шифрував файли на комп'ютері, а розповсюджувачі вимагали від користувачів викуп за відновлення доступу до інформації за віртуальні гроші Bitcoin, сума викупу за розблокування файлів становила \$ 300. Але виплата грошей не гарантувала того, що можна було поновити доступ до своєї бази, або комп'ютера. Україна недоотримала 0,4% ВВП, за одну півгодинну кібератаку, якій піддалися українські компанії [3]. Отже, на цьому яскравому прикладі можна побачити, що хакерські атаки дуже шкодять нормальному функціонуванню підприємницької діяльності, а також наносять величезні фінансові збитки, та викрадення інформації.

Не треба думати, що жертвами кібершахраїв можуть стати лише компанії фінансового сектора. Так, перш за все, страждають: банки; інвестиційні компанії; самі страхові компанії; учасники ринку цінних паперів; електронні платіжні системи. Але цим переліком список організацій, яким можуть завдати шкоди кіберзлодії, не вичерпується. Багато компаній можуть піддатися ризику розкрадання цінної виробничої інформації, наприклад, ноу-хау, комерційної інформації, вихід якої на ринок може вплинути на котирування акцій компанії, персональних даних співробітників. Всі ці розкрадання можуть завдати шкоди, яку можна порівняти з прямим розкраданням грошових коштів [5]. Крім розкрадання інформації хакерські атаки можуть привести до припинення роботи сайту, а збиток тут може бути незначним, наприклад, падіння сайту регіонального ЗМІ, до колосального.

Тому дивлячись на всі загрози можна зробити висновок, що поки немає стабільного захисту у кібер-просторі. І потрібно запровадити нову систему, яка б допомагала мінімізувати ризики, або повністю їх відвернути. Страхування кібер-ризиків – нове поняття, яке не має конкретного інструментарію для регулювання низки питань, пов'язаних із ризиками. Саме тому, люди звертаються до фахівців для захисту від таких загроз. Страхове відшкодування може включати у себе витрати на:

- проведення експертизи для визначення тяжкості та обсягу порушення;
- повідомлення осіб, які постраждали від порушення;

- робота фахівця колл-центру для врегулювання запитів від постраждалих осіб;
- робота PR-компанії для надання професійних консультацій;
- юридичні витрати;
- виплати по відшкодуванню збитків та урегулюванню суперечок.

Отже, зважаючи на стрімкий розвиток технологій, використання у роботі новітніх пристроїв обробки даних та мобільних пристроїв – кіберзагрози постають проблемою міжнародного рівня та становить загрозу міжнародній безпеці, та безпеці окремих держав, зокрема України. Об'єм цієї проблеми змушує звернути на себе увагу. На сьогоднішній день для широкого впровадження цього виду страхування відсутня і законодавча база, і судова практика. Однак, протягом найближчих років ми зіткнемося зі зростанням популярності цього виду страхування.

Список використаних джерел:

1. В Україні десятки компаній та установ атакував комп'ютерний вірус [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/ukrposhtu-ukrenerho-ta-banku-atakuvav-podibnyi-do-wannacry-virus>.
2. Вірус «Петя» парализовал работу Кабмина [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2017/06/27/7148072/>.
3. Из-за атаки вируса Petya Украина за полчаса потеряла 10 млрд гривен [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.segodnya.ua/economics/enews/iz-za-ataki-virusa-petya-ukraina-za-polchasa-poteryala-10-mlrd-griven-ekspert-1069181.html>.
4. Кирбаба О. Кибер-риски: предстраховая экспертиза, страхование и урегулирование убытков [Електронний ресурс] / О. Кирбаба // Режим доступу: http://www.oakeshott.com.ua/seminars_doc.
5. Цена информационной безопасности и страховая защита от кибер-рисков [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://strahovkunado.ru/insur/strakhovanie-kiber-riskov.html>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Файєр О. А.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СУЧАСНА МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА: ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

**Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
29 березня 2018 року**

Українською, російською, англійською мовами
Текст подається в авторській редакції
Відповідальний за випуск: *Я. О. Григоренко, Г. Ю. Федорова*
Оригінал-макет: *Г. Ю. Федорова*

Підписано до друку 10.04.2018 року Формат 60×84/16
Гарнітура Cambria. Друк різнографічний.
Умовн.-друк. арк. 7,5
Наклад 50 пр.

Надруковано: ХНУ імені В. Н. Каразіна
61022, Харків, пл. Свободи, 4, тел. 705-24-32
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 3367 від 13.01.2009

